

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΣΥΛΛΟΓΟΥ
ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ
ΝΑΟΥΣΗΣ

«ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ» άλλοτε και τώρα

• • •

Εις μνημόσυνο Σεχ Λεαή, του Δερβίση της Νιάουστας

• • •

Παροιμίες που λέγουντι στη Νιάουστα

• • •

Πρωτοπόρες Ελληνίδες
στη Μουσική

• • •

Το μπαρόκ και η ποίηση
στη Γαλλία το 17ο αιώνα

• • •

«FOLMOOT Η.Π.Α.»

• • •

Μικρά διηγήματα

• • •

Βιολογική καταπολέμηση των φυτικών ασθενειών

Το μέλλον της σπροτροφίας στην Ελλάδα

Δαμασκηνιά - Νέες ποικιλίες μηλιάς - Λιπάσματα -
οργανικά ανόργανα - Ταξινόμηση, χαρτογράφηση
εδαφών

Φωτ. «Πλατεία Καμένα»

Φυλάξτε τὰ τεύχη τῆς «Νιάουστας»

Παλαιὰ τεύχη μπορείτε νὰ προμηθευθεῖτε ἀπὸ τὰ γραφεῖα τοῦ Συλλόγου

Ἡ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» στηρίζεται στὴν ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

τῶν συνδρομητῶν τῆς

Παρακαλοῦμε νὰ μεριμνήσετε γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

1) ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

2) ΜΝΗΜΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΣΑΜΗ ΚΑΡΑΤΑΣΙΟΥ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΨΟΥΝ

ΑΠΟ ΚΑΝΕΝΑ ΝΑΟΥΣΑΙ·ΚΟ ΣΠΙΤΙ

ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΙΤΕ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΗΣ

Βασ. Φιλίππου 21. Ὁρες λειτουργίας ἀπογεύματα Δευτέρα, Τρίτη, Τετάρτη, Πέμπτη.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας

“ΝΙΑΟΥΣΤΑ”

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΝΑΟΥΣΑΣ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1991
Έτος ΙΕ' Τόμος Ζ' Τεύχος 57

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Οδυσσέας Ντινόπουλος, Ελένη Μήτσιουλα Ζαγκίνη
Λευκή Σαμαρά

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Βασ. Φιλίππου 21 - 592 00 ΝΑΟΥΣΑ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ:

Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος 60-331

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

-Πλατεία Καμένα- Νάουσα πριν το 1940

Φωτογραφικό αρχείο Τάκη Μπάιτου

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ:

Τυπογραφείο Αντώνη Μουρογιάνη

Αντωνίου Καμάρα 3 Τηλ. 260-140

FAX 261747 Θεσσαλονίκη.

Περιεχόμενα

Ιστορικά - Λαογραφικά

Εθνικά - Έρευνες

ΧΙΟΝΙΔΗΣ Χ. ΓΕΩΡ. Το «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ» — άλλοτε και τώρα. Μερικές επισημάνσεις	σελ. 160
ΔΟΥΔΟΣ Α. ΓΕΩ. Εισ μνημόσυνο Σεχ Λεαή, του Δερ- βίση της Νιόουσας	167
ΤΖΙΟΥΡΤΖΙΑΣ ΔΗΜ. Νέα από την Αυστραλία	171
ΟΜΑΔΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ του 2ου Γυμνασίου Νά- ουσας - Αράπτοια	172
ΣΠΑΡΤΗΣΗΣ ΝΙΚ. Παραομιλίες που λέγονται στη Νιό- ουσα: Φύση, κίρως	176

Επιστημονικά - Λογοτεχνικά

Παιδαγωγικά

ΣΑΜΑΡΑ ΛΕΥΚΗ πρωτοπόρες Ελληνίδες στη Μου- σική	182
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ Θ. ΣΑΒΒΑΣ: Μικρά διηγήματα	183
ΚΑΡΔΑΚΟΥ ΜΑΡΙΝΑ ΚΑΝΕΛΙΔΟΥ - Το μπαρόκ και η ποίηση στη Γαλλία του 17ου αιώνα	184
ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΘΩΜΑΣ: Ποιητές της Αρχαίας Μα- κεδονίας	186

Γεωργικά - Δεντροκομικά

Αμπελουργικά - Δραστηριότητες

ΣΓΟΥΡΟΥ ΕΙΡΗΝΗ - ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ: Η βιολογική κα- ταπολέμηση των φυτικών ασθενειών	189
ΔΟΥΛΙΑΣ ΚΩΣΤΑΣ: Η σπρωττροφία στην Ελλάδα νέ- ες προοπτικές για την ανάπτυξη της	193
ΓΚΟΥΝΤΑΡΑΣ ΑΡΓ. Δομασκηλιά	195
ΝΤΙΝΟΠΟΥΛΟΣ ΟΔΥΣ.: Νέες αξιολογικές ποικιλίες μηλιάς	196
ΣΙΜΩΝΗΣ ΑΣΤΕΡ.: Λιπάσματα - Οργανικά ανόργανα	198
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ Α., ΠΑΡΟΥΣΗΣ Η., ΠΑΠΑΔΟΠΟΥ- ΛΟΥ Φ.: Ταξινόμηση - χαρτογράφηση και αξιο- λόγηση εδαφών	199
ΚΑΡΑΤΣΙΩΔΗΣ ΙΩΑΝ.: Βιβλιοπαρουσίαση βιβλίου.	
Δημ. Μαρτου: Βεργίνα περίπτωση ελγινισμού.	201
ΒΑΣΣΑΜΙΔΗΣ ΕΜ. «FOLKMOOT» Η.Π.Α. Οι εντυ- πώσεις μου από ένα αμερικανικό φολκλорικό φεστιβάλ	202

Η ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΕΥΧΕΤΑΙ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΕΣ
ΚΑΛΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ
ΚΑΙ ΧΑΡΟΥΜΕΝΟ 1992

Αγαπητέ φίλε,

— Οι Σκοπιανοί γίνονται μέρα με τη μέρα πιο προ-
κλητικοί. Ας μάθουμε λοιπόν, πώς γεννήθηκε το «Σκοπι-
νό Ζήτημα» που κακώς ονομάζεται σήμερα «Μακεδονικό»
και πώς ο ηγέτης της Γιουγκοσλαβίας Ιωσήφ Μπρός ή Τί-
το στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, για να ικανοποιήσει τα
μεγαλειδεάτικα επεκτατικά σχέδια «βάφτισε» το νότιο τμή-
μα της Γιουγκοσλαβίας «Ομόσπονδη Λαϊκή Δημοκρατία της
Μακεδονίας».

Για το αναφερόμενο θέμα, μας μιλάει ένας ειδικός,
το πιο αρμόδιο πρόσωπο. Ας ακούσουμε την υπεύθυνη φω-
νή. Έτσι μαθαίνουμε, πώς οι Σκοπιανοί πλαστογράφησαν
και πλαστογραφούν την ιστορία του τόπου που ζούμε.

— Στη χρονική περίοδο που κτιζόταν η Νάουσα από
τον στρατηγό Γαζή Εβρενός, δύο σπουδαίοι άνδρες, συνέ-
πεσε να ζουν στην πόλη. Ο πρώτος, δικός μας, ο πρώην
ηγούμενος της Ιεράς Μονής Δοχειαρίου του Αγίου Όρους,
Όσιος Θεοφάνης ο πολιούχος της πόλης, και ο δεύτερος
ο Σεχ Λεαή, οθωμανός, δερβίσης του τάγματος των Με-
βλεβήδων και παιδαγωγός των παιδιών του στρατηγού Γα-
ζή Εβρενός. Ο Σεχ Λεαή, ανέπτυξε στενές φιλικές σχέ-
σεις με τον Όσιο Θεοφάνη. Και οι δύο ευεργέτησαν την
πόλη και χάρη στη φιλία που είχαν μεταξύ τους, βοήθη-
σαν αποφασιστικά στην ανάπτυξη της πόλης.

Τι ήταν και τί πρόσφερε στην πόλη ο Σεχ Λεαή, μας
το λέει ειδικός συνεργάτης του περιοδικού. Ας ενημερω-
θούμε σχετικά.

— Οι εχθροί και οι ασθένειες στα οπωροφόρα είναι
έναν μεγάλο πονοκέφαλο για τους παραγωγούς. Η χημι-
κή καταπολέμηση δεν έφερε τα προσδοκώμενα αποτελέ-
σματα. Ο άνθρωπος διέπραξε πολλά λάθη. Με τους αλό-
γιστους ψεκασμούς ανέτρεψε την ισορροπία στη φύση. Ε-
ξαφάνισε τα ωφέλιμα έντομα και ακάρεα, τους ωφέλιμους
μύκητες και βακτήρια. Συνεργάτιδα του περιοδικού, μας
πληροφορεί τον ρόλο που καλείται να παίξει η βιολογική
καταπολέμηση στον τομέα της φυτοπροστασίας. Όπου η
βιολογική καταπολέμηση προσφέρει θετικό έργο ως την α-
φήσουμε να κάνει την δουλειά της. Ας το έχουν υπόψη
οι δεντροκαλλιεργητές. Αυτοί άλλωστε θα είναι και οι πρώ-
τοι που θα ωφεληθούν.

— Η σπρωττροφία και η επεξεργασία του μεταξιού
στη χώρα μας και ιδιαίτερα στην πόλη, γνώρισαν ημέρες
δόξης. Σήμερα περιορίζεται κυρίως στην περιοχή του Σου-
φλίου του Νομού Έβρου. Ανακύπτει ένα ερώτημα: Συμ-
φέρει να ασχοληθεί κανείς με τη σπρωττροφία; Υπάρχουν
νέες προοπτικές για την ανάπτυξη; Η Δημοτική Επιχείρη-
ση Σπρωττροφίας μετάβηκε Σουφλίου (Δ.Ε.Σ.Η.Μ.Ε.Σ.) κό-
νει τις πρώτες προσπάθειες και αισιοδοχεί. Σήμερα η σπ-
ρωττροφία αξιοποιεί τα δεδομένα της επιστήμης. Πολλές εκ-
τροφές σε μία χρονιά. Ποικιλίες μοιριάς πολύ παραγωγι-
κές. Ομαδική εκτροφή για τις δύο ή τρεις ηλικίες της προ-
νύμφης του μεταξοσκώληκα σε ειδικό εκτροφείο κλπ. Ας
ακούσουμε τί λέει για το θέμα αυτό ο ειδικός γεωπόνος.

Η ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ετήσια συνδρομή Ιδιωτών	1.500
Δημοί - Κοινοότητες - Συνομοί	3.000
Εξωτερικού δολλάρια	30

Το «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ» άλλοτε και τώρα

ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ

Το κείμενο, το οποίο ακολουθεί, είναι η ομιλία του συνεργάτη μας στο Διεθνές Συμπόσιο «Η Μακεδονία στο πέρασμα των αιώνων», που διοργάνωσε ο Δήμος τς Βέροιας (6—8 Σεπτεμβρίου 1991). Θα συμπεριληφθεί στα πρακτικά του Συνεδρίου, τα οποία προβλέπεται ότι θα εκδοθούν στην ελληνική γλώσσα, όπως και σε ξένες. Η «ΝΙΛΑΟΥΣΤΑ» το προ-δημοσιεύει, μετὰ ἄδεια του κ. Χιονίδη, γιατί ἱκανοποιεῖται πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ εἶναι, δυστυχῶς, ἐπὶκαιρο, μετὰ τὰ ὅσα συμβαίνουν στὰ Βαλκάνια...
Η «ΝΙΛΑΟΥΣΤΑ»

1. Γίνεται κοινά παραδεκτό, ὅτι ἡ ἀλήθεια εἶναι ἔννοια συμφυῆς μετὰ τὴν ἱστορία. Ὅπου, λοιπόν, ἡ ἀλήθεια βιάζεται, ἔχουμε νὰ κάνουμε (συγχρόνως καὶ ταυτοχρόνως) μετὰ τὴν ἀρνήση καὶ τῆς ἰδίας τῆς ἱστορίας. Συγκεκριμένα δε, γύρω ἀπὸ τὴ φυλετικὴ καταγωγή καὶ τὴ διαίρεση τῶν λαῶν, ὑπάρχει πλούσια βιβλιογραφία καὶ ἔχουν διατυπωθεῖ πολλές (διαφορετικές ἢ καὶ ἀντίθετες) γνώμες καὶ ἀπόψεις. Τούτο συμβαίνει, γιατί λείπουν οἱ ἀπαραίτητες φιλολογικὲς πηγές ἢ ἐπειδὴ ἀλλήλοαναιρούνται οἱ διασυνδεδεμένες πληροφορίες.

Αὐτὴ τὴν ἐγγενὴ δυσχέρεια τῆς ἐπιστήμης ἐπιτείνουν καὶ ἐξωγενεῖς παράγοντες καὶ πολυποικίλες σκοπιμότητες, οἱ ὁποῖες τείνουν νὰ αποτελέσουν τὸ ἐφαλτήριο γιὰ νὰ «συλληφθῶν» καὶ νὰ υποστηρυχθῶν αἰδέσσιμες θεωρίες καὶ γιὰ «δύθεν» παρυσίες καὶ «καθαρές» φυλές, ὅπως, π.χ., γιὰ τὴν ἀποκλήθεια «Αἰρία» (που ἀποτελεσε, ἄλλωστε, τὸ θεωρητικὸ ὑπόβαθρο ἢ, σωστότερα, τὴν πρόφαση τοῦ ρατσισμοῦ τοῦ γερμανικοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, τοῦ Χίτλερ). Τούτῃ ονομάστηκε καὶ «Ἰνδοευρωπαϊκὴ» (φυλὴ ἢ ἐμάδα

ἢ οἰκογένεια φύλων - φυλῶν), εἶναι δε κατασκευασμένα γλωσσολόγων τοῦ 19οῦ αἰώνα.

Διερωτάται, λοιπόν, ὁ παρατηρητής, πρὸς τί ὅλες αὐτές οἱ ἀτέρμονες συζητήσεις, οἱ αἰματηροὶ ἀγῶνες καὶ οἱ ἄμετροι σφενδαμιοί, ὅταν, μάλιστα, στὴν ἐποχὴ μας, κυρίως, παρατηρεῖται καὶ ἡ ἀντίθετη τάση, γιὰ διακρατικὴ - υπερκρατικὴ καὶ υπερεθνικὴ - διεθνιστικὴ οργάνωση καὶ συμπεριφορά, μετὰ τὴν αὐτονόμηση καὶ ταυτοχρόνη διατήρηση τῶν ἐδαφιστεῶν τοῦ καθενὸς λαοῦ στὸν πολιτιστικὸ τομέα καὶ στὶς παραδόσεις;

Ἀραγε, ἔχομε «το τέλος τῆς ἱστορίας», ὅπως υποστήριξε ὁ διγενής (Ἀμερικανοῦάπωνα) Φράνκ Φουκουγιάμα, τὸ ἀνυπόστατο ἢ τὴν πρόσκειση τῶν ἰδεῶν - ἰδεολογιῶν καὶ τῶν κοσμοθεωριῶν, τῶν κοινωνικῶν - οἰκονομικῶν - πολιτικῶν συστημάτων, ὅπως δείχνουν τὰ γεγονότα στὶς χώρες τοῦ λεγόμενου (μέχρι τὸ πρῶτο παρελθόν) «υπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ» (που τείνει νὰ ἀποδεχθεῖ, τελικὰ, ἀνύπαρκτος, στὴν πράξη) ἢ τῆ συνύπαρξή διεθνιστικῶν καὶ ἐθνικιστικῶν τάσεων, χωρὶς νὰ παροράται τὸ γεγονὸς ὅτι ὑπάρχουν ἐνδείξεις καὶ γιὰ μιὰ (καθυστερημένη) «εὐκαθαρίστη λογαριασμῶν» μετὰ τῆς (ἐνισχυθείσας, μετὰ τὴν ἀναδίσωσή της, στὴ Ρωσία κυρίως καὶ στὴ Βουλγαρία λιγότερο, Ὁρθοδοξίας, εὐδικά, ἢ, πρὸ γενικά) τῆς Χριστιανικῆς καὶ τῆς Μισσηθιανικῆς θρησκείας, ἐνῶ ἡ τελευταία, μάλιστα, ετοιμάζεται (μετὰ τὴ διπλωματικὴ υπερκινητικότητα, ἰδίως τῆς Τουρκίας) νὰ ἐκτοξεύσει τὸ «μυσοσουλμανικὸ τόξο» της, «γιὰ νὰ πάρει πίσω» τὸ (δογματικὸ) αἷμα της, καὶ τὴν καθυστερημένη ἐκδοχή της γιὰ τίς (γιὰ μας ξεχασμένες) Στρυφοφορίες τῶν Ευρω-

παίων (Χριστιανῶν), παρόλο ὅτι προηγήθηκαν τούτων οἱ σφαγές καὶ οἱ κατακτήσεις τῶν Αράβων (τῶν Σαρακηνῶν κ.ά.) καὶ ἐπακολούθησε ἡ καλυαίμακτη συμπεριφορὰ τῆς πολυχρόνης Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας;

Γιὰ μιὰ φορὰ, ἀκόμα, διερωτά-

Τοῦ
Γιώργου Χ. Χιονίδη

τα: ὁ μελετητής, ἀν, τελικά, θὰ ἐπαναληφθεῖ ἡ ἱστορία ὡς φᾶρμα, κατὰ τὸν Κάρολο Μαρξ, ἢ ὡς τραγωδία, γιατί δὲν μπορεῖ, ὅπως ὀφείλει, νὰ θεωρηθῶν ὡς κομωδία τὰ περίεργα (ὅσο καὶ ἐπικίνδυνα) τούτα, συγχρόνως δε καὶ ἀλλοπρόσβαλα, φαίνοντα, τὰ ὁποῖα ἐρρίξαν ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα στὴν τρικυμία καὶ στὸν κυκλῶνα τῆς ἀστάθειας καὶ τῆς ἀβεβαιότητας, τῶν συνόρων, τῶν ἰδεολογιῶν καὶ τῶν κοινωνικοπολιτικῶν ἀξιών...

2. Ἡ εἰσαγωγή τούτῃ ἔχει ὡς σκοπὸ νὰ προλειάνει κατάλληλα τὸ ἔδαφος, στὸ ὁποῖο θὰ καταβληθεῖ προσπάθεια νὰ ἀναζητηθεῖ καὶ νὰ σπαρεῖ ἡ ἀλήθεια γύρω ἀπὸ τὸ λεγόμενο «Μακεδονικὸ ζήτημα» (που εἶναι τεχνητὸ κατασκευάσμα καὶ κατάντησε ἐπικίνδυνος πολυπόδας καὶ πολύμορφος καρκίνωμα), τὸ ὁποῖο ταλανίζει τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν χώρα μας, γιὰ 1,5 αἶωνα, με συνεχῶς ἐναλλασσόμενους ἀφευρέτες καὶ μεταπράτες τοῦ.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἐπίσημοι, ἀλλὰ καὶ ἀσημιοί, Γιουγκοσλάβοι, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν στὴν περιοχὴ τῶν Σκοπίων (ἢ κατὰγονται ἀπ' ἐκεῖ, ἀλλὰ εἶναι ἐγκατεστημένοι στὴν Αυστραλία, στὸν Καναδά, στὶς Ηνωμένες Πολιτείες τῆς Ἀμερικῆς, στὴ λοιπὴ Εὐρώπῃ κ.ά.), υποστηρίζουν, ἐδῶ καὶ περίπου 45 χρόνια, κυρίως δε τελευταία, ὅτι «δύθεν» ὑπῆρξε ἐκεῖ (καὶ ὑφίσταται καὶ τώρα, ἀλλὰ κατασπαρμένο, λόγω τῆς ἀπὸ

πάνω επιβληθείσας διαιρέσεώς του), ιδιαίτερο έθνος - λαός «Μακεδόνων», που παρουσίαζε, στο παρελθόν, αυτοπαρξία, κυρίως στα χρόνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ως κατάλοιπο της θήθεν-επικρατήσεως των σλαβικών φύλων σε βάρος του ανομαζόμενου «μακεδονικού λαού», ο οποίος - κατά τους ισχυρισμούς τους - δεν ήταν ελληνικής καταγωγής, αλλά-δήθεν-αυτόχθονης και προελληνικής προελεύσεως. Και ότι τούτο άρχισε να λαμβάνει σάρκα και οστά (ή και επισυνέδη) μετά τις επιδρομές των Σλάβων, στα Βυζαντινά Χρόνια.

Σήμειωνα, λοιπόν, με τη θεωρία τούτη οι κάτοικοι της σημερινής «Μακεδονίας του Αιγαίου» (της Ελλάδος), όπως και της περιοχής της «Μακεδονίας του Βαρδάρη» (των Σκοπίων) και τμήματος της σημερινής Βουλγαρίας (της λεγόμενης «Μακεδονίας του Πιρίν»), αποτελούσαν ένα (ενιαίο και ξεχωριστό) έθνος, «Μακεδόνων», ή, κατ' άλλη, τεχνηθετική, έμπνευση, των «Σλαβομακεδόνων», ζητείται δε η δημιουργία ενός, ενιαίου, «Μακεδονικού» έθνους - κράτους, με τη συνένωση των τριών τούτων τμημάτων ή «Μακεδονιών».

Αυτή η θεωρία, του-δήθεν-«μακεδονικού λαού - έθνους», πρωτοκατασκευάστηκε ή υλοποιήθηκε - συστηματοποιήθηκε κατ' αρχή στα Σόφια, τον 19ο αιώνα, και απέδωσε στην ικανοποίηση της «Μεγάλης Ιδέας» των Βουλγάρων, με την ευκαιρία της, τότε, επικείμενης διανομής των ευρωπαϊκών κατακτήσεων των Τούρκων, εξαιτίας της διαφαινόμενης και προαναγγελλθείσας κατάρρευσεως της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δηλαδή το «Μακεδονικό ζήτημα» εντασσόταν, τότε, στα πλαίσια του αποκληθέντος (ευρύτερου δε) «Ανατολικού ζητήματος». Έτσι, οι Βούλγαροι, επεδίωκαν, συγχρόνως, να αποκτήσουν και έξοδο στο Αιγαίο, ακόμα δε και τη Θεσσαλονίκη (όπως αποδείχθηκε και

με όσα γεγονότα επισυνέβησαν στους επακολούθησαντες Βαλκανικούς πολέμους).

Για να στηρίξουν δε τούτη την απόπειρά τους αναφέρονταν στις κακότητες του τσάρου (βασιλιά) τους Σαμουήλ (στα τέλη του 10ου αιώνα), ή, ακόμα, και του προγενέστερου τσάρου τους Συμεών, αν και δεν κατέλαβαν τούτοι (ούτε, άλλωστε, και εισοδήποτε, άλλος, τσάρος - κράλης, βασιλιάς και αρχηγός των Σλάβων, υπό γενικά) τη μεγαλοσύνη του Αγίου Δημητρίου. Επικλούμενοι, λοιπόν, και την ακρότητα, αναπόδεικτη και ανεδαφική άποψη του Φαλλμεράιερ και άλλων (παραδοξολόγων, αργυρώνητων ή μισέλληνων) συγγραφέων, βοηθούμενοι δε και από τις γνωστές σκοπιμότητες και της ανομιολόγητες ή και τις φανερές συμπάθειες της ευρωπαϊκής διπλωματίας, προσεπάθησαν να κυριαρχήσουν στην περιοχή της ελληνικής Μακεδονίας, γεγονός το οποίο προκάλεσε τη σθεναρή αντίσταση του ελληνικού έθνους, με τον παλύχρονο και πολυαίμακτο Μακεδονικόν Αγώνα, ο οποίος ήταν, βέβαια, πολυμέτωπος, αλλά απέβλεπε, κυρίως, στην αντιμετώπιση των αιμοσταγών Βουλγάρων κομιτατζήδων.

Τότε, διακρίθηκαν (μεταξύ άλλων) και πολλοί διγλωσσολογοί: οι οποίοι πολέμησαν ηρωικά για να μείνει ελληνική η Μακεδονία και έδωσαν, έτσι, ένα διδακτικό μάθημα στους επιδρομείς, αποδεικνύοντας ότι, για την αναζήτηση της εθνικής ταυτότητας ενός λαού, δεν υπάρχει ασφαλέστερο κριτήριο από την εθνική συνείδηση, όταν, μάλιστα, επισφραγίζεται και καθαγιάζεται τούτη με την προσφορά και τη θυσία, ακόμα δε και της ζωής ένσπολιον αγωνιστών του.

Τέλος, μετά τα επακολούθησαντα πολεμικά κ.τ.λ. γεγονότα και το παγιοθέν (εδαφικό) «στάτους κβό», παρατηρήθηκε κάποια ύφεση ή υποτονικότητα στην προσπάθεια υλο-

ποίησεως των βουλγαρικών βλέψεων και των επεκτατικών σχεδίων τους, με μεταγέστηρη επαναβίωση και επαναδραστηριοποίησή τους, κυρίως κατά τη διάρκεια της γερμανικής Κατοχής και του εμφυλίου πολέμου.

3. Στα τέλη, όμως, του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου, μετατοπίζεται, βαθμιαία, το ενδιαφέρον και το κέντρο της προπαγάνδας για τη ελαδοποίηση της ελληνικής Μακεδονίας, από τα Σόφια στα Σκόπια, στα πλαίσια της προσπάθειας του «Μεγαλοϊδεατισμού» (για να θυμηθούμε και τον νεολογισμό, που αποθησαύρισε ο Στέφανος Κουμανούδης στη μοναδική «Συναγωγή νέων λέξεων» και του νεοφώτιστου Γιουγκοσλαβικού Κομμουνιστικού κόμματος (και συγκεκριμένα του Τίτο) να δημιουργήσει ένα, κατ' έμφαση, εθνικό υπόδαθρο σ' ένα τμήμα της τεχνητά δημιουργηθείσας Ομοσπονδίας των έξι γειτονικών (γιουγκοσλαβικών) κρατιδίων. Ως εμπνευστής δε της θεωρίας για το-δήθεν-Μακεδονικό έθνος θεωρείται ο Σέρβος παλιτικός Στογιάν Νοβάκοβιτς.

Έτσι, εμφανίστηκε η νέα, Σκοπιανή, εκδοχή για ένα ξέχωρο και ενιαίο «Μακεδονικό έθνος», με έντονη την εθνικιστική τάση και φροντίδα των Γιουγκοσλάβων, όχι, μόνον, να υποκαταστήσουν τους Βουλγάρους, ως προς τη διεκδίκηση του χώρου της ελληνικής Μακεδονίας, αλλά και να συμπεριλάβουν στο (υπό κατασκευή) νέο κράτος τους και μέρος της Βουλγαρίας, ισχυριζόμενοι ότι-δήθεν-υπάρχουν «μακεδονικές μειονότητες» σ' αυτές τις χώρες (δηλαδή στην Ελλάδα και στη Βουλγαρία), οι οποίες, μάλιστα, βρίσκονται σε διαρκές, όπως ισχυρίζονται και τώρα, ζητώντας για τούτο την «απελευθέρωσή» τους και, στην ουσία, επιδιώκοντας τον «αφελληνισμό» της Μακεδονίας και της Μακεδονικής ιστορίας, όπως έγραψε σωστά η καθηγήτρια του Πανεπιστη-

μίου Ιωαννίνων Μαρία Νυσταζοπούλου - Πελεκίδου.

4. Κι όμως, δεν υπάρχει ούτε κόκκος αλήθειας στους ισχυρισμούς των ψευδομακεδόνων των Σκοπίων, όπως συνέβαινε και με τις απαιτήσεις των Βουλγάρων.

Και να γιατί:

Α' Γνωρίζουμε ότι οι Μακεδόνες (δηλαδή οι ψηλότες, οι «μακεδνοί», άνδρες, σύμφωνα με τον Όμηρο), ως ιδιαίτερο, ελληνικό (σύμφωνα με τη ρητή διαβεβαίωση του Ηροδότου), φύλο, εμφανίστηκαν στην ιστορία κατά τον 8^ο αιώνα πριν τη γέννηση του Χριστού και στη συνέχεια εγκαταστάθηκαν στη σημερινή Μακεδονία. Αντίθετα, την ίδια εποχή, οι πρόγονοι των Νοτιοσλάβων (δηλαδή και των σημερινών Βουλγάρων και Γιουγκοσλάβων) καλλιεργούσαν τη γη ή αχχολώνταν και με την κτηνοτροφία, όπως, όμως, στα Βαλκάνια, αλλά χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά, και συγκεκριμένα (σύμφωνα με την κρατούσα άποψη) στα μέρη του Δνείπερου ποταμού, των Καρπαθίων βουνών κ.ά. Οι Νοτιοσλάβοι πρωτοεμφανίστηκαν στις σημερινές χώρες τους (της Γιουγκοσλαβίας και της Βουλγαρίας) μετά τη γέννηση του Χριστού και για την ακρίβεια 14 αιώνες ύστερα, σε σχέση με τους Έλληνο-Μακεδόνες.

Δεν υπάρχουν λοιπόν (ούτε, άλλωστε, ήτο δυνατό να υφίστανται) ιστορικά (φιλολογικά), ούτε φυλετικά, πολιτιστικά κ.τ.λ. στοιχεία για την απόδειξη των ανιστόρητων δήθεν-σχέσεων μεταξύ των αρχαίων (Ελλήνων) Μακεδόνων και των Σλάβων (Βουλγάρων - Γιουγκοσλάβων) και, συνεπώς, οι σχετικοί ισχυρισμοί τους αποτελούν φληναφήματα.

Β' Η Μακεδονία αποτέλεσε ιδιαίτερο κράτος, μονάχα, στα αρχαία, στα προ του Χριστού, χρόνια. Τα όριά της δεν ήταν πάντοτε τα ίδια. Και να μιν συμπεριλαμβάνονταν στα (διευρυθέντα ύστερα) σύνορά

της και οι σημερινές Γιουγκοσλαβικές περιοχές του Μαναστηρίου, του Περλεπέ, του Μοριχόδου κ.ά., αλλά ποτέ δεν ανήκαν στην επικράτεια της (δηλαδή της αρχαίας, ελληνικής, Μακεδονίας) τα Σκόπια και η περιοχή τους, ακόμα δε ούτε και στην αποκαλούμενη (από τον ομότιμο καθηγητή Απόστολο Ε. Βακαλόπουλο) «μαίζονα Μακεδονία». Μετά την κατάλυση του κράτους των αρχαίων Μακεδόνων και την έναρξη της Ρωμαϊκής αυτοκρατίας, αλλά και ύστερα, με τη μεταξέλιξη και τον μετασχηματισμό - εξελληνισμό της τελευταίας, στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, η Μακεδονία έπαψε να αποτελεί τον εδαφικό χώρο ενός, ενιαίου και ιδιαίτερου, κράτους-λαού-έθνους και κατέληξε να υπάρχει, πλέον, ως γεωγραφική υποδιαίρεσή του, μονάχα. Από τότε ο όρος «Μακεδονία» είχε γίνει απλώς γεωγραφική (και είχε πάψει να είναι εθνολογική) έννοια, όπως έγραφε και ο (καθηγητής της γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης) Νικόλαος Ανδριώτης. Εκείνη την εποχή (και συγκεκριμένα στον 5^ο ή 6^ο μ.Χ.) πρωτοεμφανίστηκαν (στον σημερινό χώρο της Βουλγαρίας και της Γιουγκοσλαβίας) οι πρώτοι (Νότιοι) Σλάβοι (οι «Σκλαβηνοί» των Βυζαντινών), οι οποίοι άρχισαν κατάπιν (ένα αιώνα ύστερα) τις επιδρομές και τη βαθμιαία εγκατάστασή τους (λόγω της μειώσεως του ντόπιου πληθυσμού, για διάφορες αιτίες) και σε ελληνικά εδάφη, ως σκλάβοι - εργάτες γής, πολεμιστές κ.τ.λ., όπου αφομοιώθηκαν από τον ντόπιο (ελληνικό) πληθυσμό, δεδαμμένης και της πολιτισμικής ανωτερότητας των Ελλήνων, οι οποίοι, άλλωστε, διατήρησαν τον πλήρη έλεγχο στην άσκηση της εξουσίας, στην οικονομία κ.ά.

Πώς, λοιπόν, πλαστογραφούν την αλήθεια, παραχαράζουν την Ιστορία και νεκρανασταίνουν ένα ελληνογενές και ελληνοπρεπέστατο κράτος-λαό-έθνος, για να το εκλαδοποι-

ήσουν» (8-9 αιώνες μετά την εμφάνισή του), ως ιδιαίτερη, ενιαία, και αυθύπαρκτη εθνική - κρατική οντότητα;

Γ' Η λεγόμενη-δήθεν «μακεδονική γλώσσα» δεν υπήρξε, ποτέ, κατά τους Μακεδονικούς, κατά τους Ρωμαϊκούς και κατά τους Βυζαντινούς Χρόνους ή και κατά την Τουρκοκρατία (και, μάλιστα, με τη μαρφή που εμφανίζεται τώρα), συνεληφθήκε δε (και μετά βιασμός οποιουδήποτε επιστημονικής αρχής και δεοντολογίας) στον δοκιμαστικό πωλητήρα της (εθνικιστικής και σοβινιστικής) σκοπιμότητας...

Πρώτοι οι Βούλγαροι είχαν εκμεταλλευθεί υπερόπλικά και ασίστεια το δεδομένο, ότι υπήρχαν, και στην ελληνική Μακεδονία, μερικοί διγλωσσοί, όπως συμβαίνει, άλλωστε, σ' όλα τα κράτη της υφ' ύλη χωρίς το γεγονός τούτο να χρησιμοποιείται (κυριαρχικά και κρίσιμα) ως κρηνητικό ή θετικό (και, μάλιστα, απαλκιστικό) στοιχείο για να θεμελιώσει απόψεις υπέρ ή εναντίον της εθνικής - κρατικής ή της φυλετικής υποστάσεως ενός λαού ή για να στηριχθούν αβάσιμες απόψεις για την ύπαρξη μειονοτήτων.

Η γλώσσα, γενικώς, δεν θεωρείται (ή, έστω, δεν πρέπει να λογίζεται και να εκλαμβάνεται) ασφαλές (και, μάλιστα, μοναδικό) κριτήριο για να βεβαιωθεί η (τέτοια ή αλλιώς) εθνική υπόσταση ενός κράτους ή λαού-έθνους. Εξάλλου, η δίτομη μονογραφία του Ιωάννη Καλλέρη, για τους αρχαίους Μακεδόνες και συγκεκριμένα για τη γλώσσα (κυρίως) και την ιστορία τους (Αθήνα 1954-1975), πείθει πλέον για την ελληνικότητά τους.

Άλλωστε, ο γυμνασιάρχης Κωνσταντίνος Τσιούλκας είχε δώσει (1907) πειστική απάντηση στο ερώτημα για τη διγλωσσία των Μακεδόνων, μερικών περιοχών, ενώ ο πανμιακός καθηγητής Νικόλαος Ανδριώτης απέδειξε ύστερα (1957 -

1906), ότι δεν δικαιούνται, δεν νομίζω ποιεΐται. «το σμόσπονδο Κράτος των Σκοπίων», να επικαλείται: την τεχνική «μακεδονική γλώσσα» του, για να υποστηρίξει τις αθεμελιώτες και αντιεπιστημονικές δοξασίες του. πολύ περισσότερο, αφού η επιστημονική ανάλυση τούτης (ή, ακριβέστερα, του κατασκευασμένου γλωσσικού ιδιώματος των Σκοπίων) υπογράμμιζε τους γλωσσολάστες, διότι τα όποια (εδιαίτερα) στοιχεία του συμπλήκματος τούτου συγγενεύουν περισσότερο (όταν, βέβαια, συγκρίνεται τούτο) με τη Βουλγαρική γλώσσα και όχι με τη Γιουγκοσλαβική, τόσο ως προς τη μορφολογία, όσο και ως προς το συντακτικό, διαπίστωση και γνώμη, την οποία αποδέχθηκαν ή/δη αξιόλογοι (και αλλοδαποί) γλωσσολόγοι και πολλά ειδικά, πανεπιστημιακά, ινστιτούτα και Ακαδημίες του Εξωτερικού, εκτός και του Βελιγραδίου, με πολυσέλιδες εκδόσεις τους. Πέραν τούτου, στο γλωσσικό ιδίωμα των Σκοπίων, είναι εμφανής και η (αξιόλογη) επίδραση (με πλήθος δανείων) και της ελληνικής γλώσσας.

Και το γεγονός τούτο δεν είναι μοναδικό ή πρωτοφανές, δεδομένου ότι - όπως είναι γνωστό και παραδεκτό - όλες, σχεδόν, οι γλώσσες των Ευρωπαϊκών λαών χρησιμοποιούν χιλιάδες λέξεις, οι οποίες έχουν τη ρίζα τους στην ελληνική. Θα αναφερθώ εδώ σ' ένα, μονάχα, παράδειγμα, το οποίο είναι τόσο άγνωστο στους πολλούς, όσο και εντυπωσιακό: Ο σκηναριστής μας αναπληρωτής καθηγητής της γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης Αντώνης Μπουσιπούλης (πριν χρόνια, ως αρχηγός της Ακαδημίας της Αθήνας) διαπίστωσε, από τη μελέτη ενός λεξικού, του 1975, της Ρουμανικής Ακαδημίας (του Βουκουρεστίου), ότι, από τις 55.500 λέξεις του, της Ρουμανικής γλώσσας, οι 10.450 (λέξεις) είναι ελληνικής αρχής, άσχετα αν οι 7.191 απ' αυτές εισέδυσαν σ' αυτήν

μέσω της γαλλικής γλώσσας.

Εξάλλου, η ανεύρεση τόσων μακεδονικών τάφων και άλλων μνημείων και επιγραφών στην (ελληνική) Μακεδονία, σε συνδυασμό με την πανταλή έλλειψη επιγραφικού υλικού ή φιλολογικών κειμένων στη λεγόμενη «μακεδονική γλώσσα» (πριν την όψιμη εφεύρεσή της) και: ιδιαίτερα η ύπαρξη των βασιλικών τάφων της Βεργίνας, κυρίως δε των επιτύμβιων, ανεπίγραφων, στηλών (του 4ου - 3ου, π.Χ. αιώνα), οι οποίες ήλθαν στην επιφάνεια από τα έγκατα της (ελληνικής) μακεδονικής γης, ως αδιάφευτο δώρο της και ως διαπύριος κήρυκας για την απόδειξη της ελληνικότητάς της, προσέθεσαν ή επιβεβαίωσαν δεκάδες ονόματα Μακεδόνων και Μακεδονιστών, τα οποία είναι, αναμφισβήτητα, ελληνικά (και ούτε ένα σλαβικό ή «σλαβομακεδονικό»), όπως ήταν φυσικό και αναμενόμενο. Ο χώρος τούτος, λοιπόν, είναι ελληνικός (και όχι «σλαβομακεδονικός» κ.τ.λ.), όπως τόνισε (πριν 95 χρόνια) ο αξέχαστος Μακεδόνας εκπαιδευτικός Μαργαρίτης Γ. Δήμιτσας, στο κλασικό πιά βιβλίο του «Η Μακεδονία εν λίθις φθεγγομένοις και μνημείοις σωζόμενοις» (1896), του οποίου και ο τίτλος, μονάχα, συμπυκνώνει (με δωρική λιτότητα, αλλά και πληρότητα) την πρόβουσα (ελληνική) απάντησή στους ανιστόρητους ισχυρισμούς των Σκοπίων.

Να σημειωθεί, ακόμα, ότι ούτε όλοι οι κάτοικοι του κράτους των Σκοπίων είναι μονόγλωσσοι, μηδέν έχουν την αυτή φυλετική καταγωγή και την ίδια θρησκεία, παρουσιάζουν δε μεταξύ τους και έντονη πολιτιστική, οικονομική, κοινωνική κ.τ.λ. ανισομορφία και πολλοί δεν μιλούν καν τη «μακεδονική», αλλά άλλη (ή και άλλη), γλώσσα, όπως σερβοχροατικά, αλβανικά, τουρκικά, τσιγγάνικα, βουλγάρικα, βλάχικα, ελληνικά κ.τ.λ. Για τούτο και το προηγούμενο καθεστώς τιμηρούσε όσους δεν μιλούσαν τη «σλαβομακε-

δονική γλώσσα» των Σκοπίων. Συγκριμένα, από την τελευταία, επίσημη απογραφή, του Απριλίου του 1991, προκύπτει, ότι υπάρχουν, στη «Δημοκρατία» των Σκοπίων, μεγάλες (γλωσσικές, εθνικές, θρησκευτικές κ.τ.λ.) μειονότητες Αλβανοφώνων (Μουσουλμάνων), Αθιγγάνων, Βλάχων, Βουλγάρων, Ελλήνων κ.α. που αποτελούν μεγάλο τμήμα (γύρω στο 20 - 30%, περίπου) του πληθυσμού. Το αλβανικό στοιχείο δεν έλαβε μέρος στην απογραφή και γι' αυτό δεν είναι γνωστά τα πραγματικά ποσοστά των «σλαβομακεδόνων» και των λοιπών, αλλοφύλων, ετεροδόξων κ.τ.λ.

Τέλος, η ύπαρξη γλωσσικών καταλοίπων, δηλαδή λέξεων «δανείων» ή τοπωνυμίων (των οποίων) η ετυμολογία μας οδηγεί στη λεγόμενη αρχική, «κοινή», σλαβική γλώσσα, δεν είναι δυνατόν (από μόνη της) να θεμελιώσει θεωρίες για (σλαβικές) εδαφικές κατακτήσεις (και πολύ περισσότερο σημερινές διεκδικήσεις) και για την ύπαρξη, και τώρα, σχετικών μειονοτήτων, διότι (στην τελευταία περίπτωση) θα έπρεπε να δεχθούμε, αναλογικά, ότι υπάρχει θέμα σλαβικής μειονότητας και στη Γερμανία, αφού έχει γίνει παραδεκτό ότι ονόματα αξιόλογων πόλεων της, όπως, π.χ., της (και πάλι) πρωτεύουσάς της, δηλαδή του Βερολίνου, και της Λειψίας, είναι πολύ πιθανό να είναι σλαβικής προελεύσεως - ετυμολογίας, όπως είναι γεγονός ότι μιλούν (και) το σλαβικό ιδίωμα (ή ότι υπάρχουν και δίγλωσσοι κάτοικοι) και σε άλλα γεωγραφικά τμήματα της Γερμανίας, αλλά και σε άλλες (μη σλαβόφωνες) χώρες της Ευρώπης, όπως και στην περιοχή του Κράτους (της Αυστρίας). δεδομένου, μάλιστα, ότι είναι σλαβικής ετυμολογίας (και) το όνομα και αυτής τούτης της γνωστής (αυστριακής) πόλεως, όπως (στην ελληνική βιβλιογραφία) το γνωστοποίησε ο Φαίδωνας Μαλιγκούδης, καθηγητής της Ιστο-

ρίας των σλαβικών λαών στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης.

Η τραγική δε ειρωνεία (η οποία αναφέρει τελείως, μέχρι δε και διακιμωδεί, τη δόθεν-βασιμότητα και τη δόθεν-επιστημονικότητα αυτής της θεωρίας των Σκοπιανών) είναι, ότι, με αυτό το κριτήριο, θα έπρεπε, τόσο η περιοχή της Σερβίας, όσο και της Κροατίας, να είχαν αποχωρισθεί από τη σπαρτασόμενη, «Ορισπονοδική», Γιουγκοσλαβία και να ενσωματωθούν στο Ιράν (στην παλιά Περσία) και τούτο όχι: χάρη πρωτοτυπίας ή παραδοξολογίας - παραλογισμού ή για τους γνωστούς (αποσπαστικούς) λόγους, αλλά επειδή τα εθνομύμια τούτα, οι λέξεις αυτές (Σερβία και Κροατία), δεν είναι: (από γλωσσικής απόψεως) σλαβικής, αλλά Ιρανικής (ετυμολογικής) προέλευσης, σύμφωνα με τον ίδιο σλαβόλογο καθηγητή, ο οποίος παραπέμπει στις σχετικές, ειδικές μελέτες ξένων γλωσσολόγων.

Δ' Τα δεδομένα της επιστήμης της Ανθρωπολογίας καταρρίπτουν, επίσης, και μετατρέπουν σε συντριμμία, τους ψευδείς ισχυρισμούς των Σκοπιανών.

Γράφει εκτανής, σχετική, βιβλιογραφία, εδώ και πολλές δεκαετίες. Όμως, θα περιοριστώ να αναφερνω, μόνον, στα ενδιαφέροντα συμπεράσματα της ρωσικής (δηλαδή της σλαβικής, ακριβώς) ανθρωπολογικής επιστήμης (που στηρίζεται, μάλιστα, στη μαρξιστική, επιστημονική μέθοδο αναλύσεως) και τα οποία χρησιμοποίησε ευρύτατα (και) ο Άρης Ν. Πουλιανός, ο οποίος σπούδασε (και) στη Μόσχα.

Γράφει, λοιπόν, ο Πουλιανός (στην 4η έκδοση, Αθήνα 1988, σε διάφορες σελίδες του βιβλίου του, «Η προέλευση των Ελλήνων», το οποίο κρίθηκε πολύ ευνοϊκά και επαγγελματικά και από την Ακαδημία Επιστημών της Ε.Σ.Σ.Δ., όπως και από τους Σοβιετικούς, πανεπιστημιακούς και ακαδημαϊκούς, ανθρωπολόγους), ότι: α) «Ο πληθυσμός της

Μακεδονίας αποτελείται από διάφορα στοιχεία: ελληνικά, θρακικά και ιλλυρικά (όχι: δε και σλαβικά). β) «... Ο ερχομός των... Σλάβων, στη Νότια Βαλκανική, δεν επέφερε... καμία, σημαντική, αλλαγή στους ανθρωπολογικούς τύπους της Μακεδονίας». γ) «... οι ανθρωπολογικοί τύποι αυτής της περιοχής, ουσιαστικά, δεν άλλαξαν», εξαιτίας της εμφάνισης και εγκαταστάσεως των Σλάβων. δ) «... Οι Σλαβόφωνοι (της Μακεδονίας) δεν ξεχωρίζουν, καθόλου, ανθρωπολογικά, από τους Ελληνόφωνους της Μακεδονίας» και ε) «Άλλωστε, ... ο έρως Σλάβος δεν υποδηλώνει κάτι εναντίον, από ανθρωπολογική άποψη, γιατί οι διάφοροι σλαβικοί λαοί διαφέρουν, μορφολογικά, μεταξύ τους» και πως «... συνήθως ο φυσικός τύπος (των Σλάβων) πλησιάζει περισσότερο τον τύπο των γειτονικών λαών, που δεν είναι Σλάβοι, ενώ διαφέρει αρκετά από τον τύπο των άλλων Σλάβων, που ζουν σε άλλα, πιο μακρινά, μέρη...».

Ε' Στους γεωγραφικούς χάρτες, που διασώθηκαν (αρκετοί από τους οποίους συμπεριλήφθηκαν και στην παρνη έκδοση της «Ελληνικής Εταιρείας Χαρτογραφίας», με τον τίτλο «Η Ελλάδα του Πτολεμαίου, 1477 - 1730»), η ονομασία της εδαφικής περιοχής «Μακεδονία» περιορίζεται και τοποθετείται: στα όρια της ελληνικής Μακεδονίας, ενώ οι περιοχές των Σκοπίων και της Βουλγαρίας αποσπώνονται: βαρύτερα και εκτός των ορίων της, δηλαδή της απεικονιζόμενης (ελληνικής) Μακεδονίας.

Το ίδιο συμβαίνει, άλλωστε, και με τους (ξένους) περιηγητές, που πέρασαν από τις περιοχές τούτες στα χρόνια της Τουρκακρατίας. Συγκεκριμένα, περιγράφοντας (από ιστορική, γεωγραφική, εθνολογική, λογογραφική, γλωσσική κ.τ.λ. άποψη, μεταξύ άλλων) τη Μακεδονία, αναφέρονται: στην ελληνική (Μακεδονία) και αγνοούν το (ανήπα-

κτο) εναντίον, «μακεδονικό» έθνος και τον φερώνυμο λαό, όταν δε μνημονεύουν τους Μακεδόνες γράφουν για τους αρχαίους χρόνους, μόνον και αποκλειστικά.

Γιατί συμβαίνει τούτο;

Απλούστατα, διότι δεν είχε εφευρεθεί - κατασκευασθεί, ακόμα, η (αφελόμενη στη «Μεγάλη Ιδέα» τους) ψευδοθεωρία των Βουλγάρων ή των Σκοπιανών, όταν καταρτίζονταν οι χάρτες τούτοι, δηλαδή κατά τους 15^ο, 16^ο, 17^ο και 18^ο αιώνες, ή πραγματοποιούνταν τα ταξίδια των περιηγητών.

ΣΤ' Θα κλείσω τα επιχειρήματα, για την αναίρεση και την απογύμνωση της προπαγάνδας των Σκοπιανών, με ένα δεδομένο των ιστορικών (φιλολογικών) πηγών, το οποίο, μέχρι τώρα, δεν χρησιμοποιήθηκε, τουλάχιστο στον βαθμό που έπρεπε και το αξίζει:

Είναι γνωστό ότι οι Σέρβοι (οι και Τριβαλλοί των Βυζαντινών χρονογράφων - συγγραφέων) έπαιξαν σημαντικό ρόλο και πέραν της χώρας τους (της σημερινής Γιουγκοσλαβίας), δηλαδή και στην ευρύτερη περιοχή της υπόλοιπης Βαλκανικής, κατά τον 14^ο αιώνα, μόνον, και συγκεκριμένα μετά το 1331, όταν κράλη (βασιλιάς) τους ήταν ο Στέφανος Ντουσάν - Δουσάν.

Κατέλαβαν, τότε, μεταξύ άλλων, και τμήμα της περιοχής της (σημερινής, ελληνικής) Μακεδονίας, ακόμα δε και αρχαίες και σημαντικές (βυζαντινές) πόλεις της, όπως τις Σέρρες, τη Βέροια, την Έδεσσα κ.ά. Πρωτεύουσα, μάλιστα, του (διευρυμένου και πολυεθνικού) κράτους του Δουσάν χρημάτισαν τα Σκόπια.

Εκείνη την εποχή (και μόνο τότε) γνώρισαν οι Σέρβοι τη μεγαλύτερη δόξα τους, ως δυνατό κράτος-έθνος, όπως τόνισε, από ελληνική πλευρά, και ο (πρώτος, το 1966, χαμένος, σε ηλικία 39 χρόνων) αξιόλογος ιστορικός συγγραφέας Γεώργιος Χρ. Σούλης, στη σχετική

(μιογραφία και) διδακτορική διατριβή του, για τους Σέρβους στο Βυζάντιο και τον τσάρο τους Στέφανο Δουσάν, όπου διερευνά διεξοδικά και τα γεγονότα της Σερβοκρατίας στην Ελλάδα, γενικά, και στην (ελληνική) Μακεδονία, ειδικά (Χάρβαρντ 1958 - Ουάσιγκτον 1984, σελίδες 86 - 107).

Συγκεκριμένα, διασώθηκαν (εκτός από τον, μεταφρασθέντα και στα ελληνικά, ξακουστόν, «Κώδικα νόμων») του Δουσάν και χρυσόβουλλα (διατάγματα) και προτάγματα του, τα οποία υπέγραφε παραθέτοντας και τους μακροσκελείς και βαρύνουσες τίτλους του, προκειμένου να διατρανώσει το γεγονός ότι όταν ο πρώτος Σέρβος, ο οποίος βασιλεύει σε ένα μεγάλο και πολυεθνικό κράτος και, ασφαλώς, και για να ικανοποιηθεί τη γνώση (και ανθρώπινη) ματαιοδοξία του, κατά απομίμηση των μεγαλοπλεπών Βυζαντινών κ.τ.λ. αυτοκρατόρων. Το γεγονός τούτο, όμως, μας βοηθάει σήμερα (δηλαδή 6,5 αιώνες ύστερα) στην προσπάθεια να αντιμετωπίσουμε πετυχημένα τις ψευδολογίες των επιγόνων του...

Πραγματικά, προστρέχοντας στα σχετικά δημοσιεύματα των πανεπιστημιακών καθηγητών Νίκου Βέη και Ιωάννου Κ. Βογιατζόλη (όπου γίνεται ρητή αναφορά και των τίτλων του Ντουσάν), όπως και του Γ. Σούλη, και χρησιμοποιώντας, τέλος, και τη συλλογή των ελληνικών εγγράφων τούτου, στην επίσημη έκδοσή τους, της Ακαδημίας του Βελιγραδίου (1996), διαπιστώνουμε ότι ο (μόνος) αρχηγός των, τότε, Σέρβων (άρα και των σημερινών Σκοπιανών), ο οποίος δικαιούνταν να επικαλεστεί τη σημερινή, όψιμη, «Μαγάλη Ιδέα» τους, υπόγραφε ως «Στέφανος, εν Χριστώ, τω Θεώ, πιστός, κράλης (ή βασιλεύς) και αυτοκράτωρ Σερβίας και Ρωμανίας» (από το 1345 έως και το 1355, οπότε πέθανε), ή, συχνά και ως κράλης (ή βασιλιάς) «Σέρβων και

Γραικών και Βουλγάρων και Αρβανιτών» (το 1348). Εξάλλου, τα ίδια δέχεται και το Ινστιτούτο ιστορίας της Ακαδημίας Επιστημών της Ε. Σ. Σ. Δ., στην έκδοσή του «Ιστορία του Μεσαίωνα», την οποία έγραψε ο καθηγητής του πανεπιστημίου της Μόσχας Ε. Α. Κοσβίνσκι, όπου γράφονται (στη σελίδα 182, της ελληνικής μεταφράσεώς της, Αθήνα, χ. έ.ε., μάλιστα δε του 1954) και τα εξής: «Το σερβικό κράτος σημειώσε τη μεγαλύτερη ακμή του την εποχή του βασιλιά Στέφανου Δουσάν (1331 - 1355). Ο Στέφανος Δουσάν υπόταξε στην εξουσία του τη Βουλγαρία και απαίρεσε από το Βυζάντιο μεγάλο μέρος από τα εδάφη του... Πήρε τον τίτλο του «βασιλιά των Σέρβων και Ελλήνων» και καθιέρωσε στην αυλή τη βυζαντινή εθιμοτυπία...».

Τον Στέφανο Δουσάν μιμήθηκε ύστερα και ο διάδοχός του (ετεροθαλής δε αδελφός του) Σιμιέων Ούρετς, που υπέγραφε ως Κράλης, βασιλιάς και αυτοκράτορας των «Ρωμαίων και Σέρβων» ή «Ρωμαίων και Σέρβων και παντός Αλβανού», μάλιστα δε, τούτος, πρότασε (στους τίτλους του) το γεγονός ότι ήταν βασιλιάς - αυτοκράτορας, πρώτα, των Ελλήνων (Ρωμαίων - Ρωμιών).

Κανείς, συνεπώς (κράλης - βασιλιάς - αυτοκράτορας και), αρχηγός των Σέρβων (του 14 αιώνα, δηλαδή, του πιο έndoξου, για τούτους), δεν αναφέρει για «Μακεδόνες» ή για «Σλαβομακεδόνες», αλλά μνημονεύει τη Ρωμανία, τους Γραικούς (όπως δε και οι Βυζαντινοί) και τους Ρωμαίους (Ρωμικούς), δηλαδή την Ελλάδα και τους Έλληνες, τους οποίους, μάλιστα, διαχωρίζει ειδικά και διαφοροποιεί ρητά από τους Σέρβους (άρα και από τους Σκοπιανούς), ως άλλη εθνότητα, γιατί αυτό τους αναφέρει ξεχωριστά, γιατί ήταν πράγματι λαός άλλης χώρας και ιδιαίτερης εθνικής, φυλετικής, ιστορικής, πολιτιστικής κ.τ.λ. καταγωγής.

5. Δεν νομίζω ότι χρειάζονται και άλλες βολές για να καταρρεύσει ο χάρτινος πύργος των ψευδολογιών των Σκοπιανών, αφού αποδεικνύεται περίτρανα (και από το σύνολο των επιχειρημάτων όλων των επιχειρημάτων όλων των ομιλητών του Συνεδρίου μας, της σημερινής, αλλά και της χθεσινής ημέρας), ότι το λεγόμενο «Μακεδονικό ζήτημα» είναι (από κάθε άποψη) σαθρό και αστήρικτο κατασκευασμα ενός άμετρου, εθνικού, φανατισμού και επικίνδυνου σοδονιστικού - μεγαλοιδεατισμού μερικών, οι οποίοι προσπαθούν να εμψυχώσουν τα αλώβητα, αναμφισβήτητα, απaráλλακτα και απaráγραπτα δικαιώματα του Ελληνισμού πολλών αιώνων, στα πλαίσια της απεγνωσμένης προσπάθειάς τους να αποκτήσει το έθνος τους, επί τέλους (εκτός από έξοδο στο Αιγαίο και), διέξοδο στην αρχαία Ιστορία, δηλαδή έndoξη, παγκόσμια παραδεκτή και αρχαιοπρεπή, εθνική (ιστορική και φυλετική) ταυτότητα, για να επιτύχει, έτσι, το υπαρξιακό πρόβλημά του, λόγω της λειψής, καθυστατημένης και φτωχής (ιστορικής και πνευματικής - πολιτιστικής) πορείας του στο διεθνές Πάνθεον και στα παγκόσμια Ηλύσια πεδία του συναγωνισμού και της άμιλλας των λαών, των εθνών και των πολιτισμών.

Αλλιώςτε, σε (αποκλειστική) συνέντευξή του, που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» (7.9.1991, σελ. 1η), ο πρόεδρος των Σκοπίων Κίρο Γκλιγκόροφ συνομολογεί (έμμεσα, αλλά φανερά) ότι η ιστορική αλήθεια δεν τους συμφέρει, λέγοντας: «Είναι καιρός ν' αφήσουμε κατά μέρος τα ιστορικά επιχειρήματα και να δούμε τη σημερινή πραγματικότητα, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί». (Το τίμημα τούτο της συνεντεύξεως αναδημοσιεύτηκε και σε άλλες εφημερίδες, της επόμενης ημέρας, 8.9.91).

Είναι άγνωστο, αν, τελικά, θα επέλθει ηρεμία (μετά τη «Νέα Τά-

ξη», ή, άραγε, Αταξία;) στην παγκόσμια κοινότητα, μετά τη διάσπαση, τον διαχειλισμό και την αυτονομηση των λαών και των εθνοτήτων της Ιθμελούς, μέχρι τελευταία, Ε. Σ.Σ.Δ. (των 160, θα, εθνοτήτων και των περισσότερων γλωσσών και ιδιομορφιών) και της (πολυεθνικής, πολύγλωσσης και με πολλές θρησκείες) Γιουγκοσλαβίας, μετά, μάλιστα, και τη χθεσινή διάσκηψη (7.9.1991), στη Χάγη, με πρωτοβουλία της Ε.Ο.Κ., με θέμα το Γιουγκοσλαβικό πρόβλημα, ή αν, αντίθετα, να έχουμε μεγαλύτερη αποσταθεροποίηση και αναταραχή, εξ αιτίας της οξύνσεως των εθνικιστικών προβλημάτων και της επαυξησέως των εδαφικών διεκδικήσεων ή και της συνεχούς ανακαλύψεως και εκκαλύψεως νέων μειονοτήτων, με τα σχετικά προβλήματα (τα οποία, πολύ πετυχημένα, χαρακτηρίστηκαν, πρόσφατα, ως « χειρότερος επιήλυτης της Ευρώπης»). Το τελευταίο είναι: το πιθανότερο, όπως διδάσκει η Ιστορία, γιατί κυριαρχούν (μεταξύ των λαών) οι ανόητοι ρατσιστοί και οι σοβινισμοί (και όχι: οι κανόνες της καλής γειτονίας, η ανοχή και η συνεργασία των κρατών), όταν, κυρίως, τύχει να έχουν δημιουργούς, αρχιμανείς, ματαιόδοξους και μεγαλομανείς ηγέτες, οι οποίοι καλλιεργούν, επιτηδεύως, αναπόδεικτες δεξασίες για τη δήθεν-φυλετική ανωτερότητα - ικαθαρότητα, και για τη δήθεν-σημαντική ιδιαιτερότητά τους, για να αποπροσανατολίζουν και να κατευθύνουν - ποδηγετούν (όπως και προς τα όπου θέλουν) τους υπηκόους - ψυροφόρους τους.

Και όλα τούτα συμβαίνουν σήμερα, δηλαδή όταν η νεώτερη Μεγάλη Δύναμη, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, ετοιμάζεται να γιορτάσει (το 1992) τα 500 χρόνια της ανακαλύψεώς της από τον Χριστόφορο Κολόμβο, τον οποίο οι Ιταλοί διεκδικούν και τιμούν ως συμπατριώτη της (επειδή γεννήθηκε στη

Γένουα), ενώ ήταν γιός εκχριστιανισθέντων Εβραίων από την Ισπανία (Καταλωνία) και δεν ήξερε καν ιταλικά. Τούτος βρήκε και την Αμερική, ψάχνοντας, βέβαια, για τις Ινδίες. Η Αμερική συνοικίστηκε, ύστερα-όπως είναι γνωστό-από μετανάστες όλων των χωρών της «Γηραιάς Ευρώπης», οι οποίοι είχαν εντελώς διαφορετική φυλετική καταγωγή, γλώσσα, θρησκεία, πολιτιστική συγκρότηση, μόρφωση, παράδοση κ.τ.λ. Κι' όμως, και αφού έφθαν και τους μαύρους από την Αφρική, αποτέλεσαν, μετά πολλά, ένα ενιαίο κράτος και ύστερα και ένα συμπαγές έθνος (με τη συνεργασία κατοίκων από τρεις ηπείρους της γης), ώστε, σήμερα, «ο Αμερικανισμός είναι θρησκεία», όπως έλεγε, χαρακτηριστικά, ο συγγραφέας Νόρμαν Μπίλερ, τονίζοντας τον εντυπωσιακό, πατριωτικό φανατισμό τους. Έτσι, οι πολυεθνικές κ.τ.λ. Η.Π.Α. έπαιξαν και παίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο (ιδιαίτερα στα τελευταία χρόνια). αφού, μάλιστα, η Ε.Σ.Σ.Δ. έπαψε να είναι η άλλη Μεγάλη Δύναμη, ενώ οι χώρες της Ε.Ο.Κ. παρακολουθούν ή ακολουθούν και δεν διαίσαρφώνουν τις εξελίξεις, τις οποίες κατευθύνει, κυρίως, η Αμερική, αυτή η δεξαμενή και το χωνευτήρι των ανθρώπων, αλλά και των λαών, ακόμα δε και των εθνών.

Είπατε, να πρωτανεύσει, επί τέλους, η ρομαντική πρόβλεψη, ότι ο κόσμος της αύριο θα είναι αποτελεσματικά της πολιτιστικής μελέτης, όπως τη διατύπωνε η πολύφερνη Αμερικανίδα και πανεπιστημιακή καθηγήτρια Άντζελα Ντέιβις (η οποία είναι: περισσότερο γνωστή ως αναρχική - κομμουνίστρια και ως «μαύρος πάνθηρας», της δεκαετίας του 1970, που πέρασε τον περισσότερο χρόνο της μέχρι τώρα δράσεώς της στους θαλάμους των φυλακών παρά στην έδρα του ακαδημαϊκού δασκάλου).

Ίσως, τότε, να πείτε ή να υπο-

δαθμισθεί σοβαρά και τελικά να εκφυλισθεί (με την πάροδο και του χρόνου) και η ανιστόρητη, σοβινιστική-εθνικιστική, προσπάθεια των Σκοπιανών εναντίον της χώρας μας, όταν, μάλιστα, τα (τελευταία, συνταρακτικά και αιματηρά) γεγονότα και στη Γιουγκοσλαβία προτάσσουν (ως άμεση αναγκαιότητα) την επίλυση των προβλημάτων της, όπως είναι, ακόμα, και αυτή τούτη η αυθαιρεσία και της περιοχής τους ή η προσκόλλησή της στη «Μεγάλη Σερβία», χωρίς να αποκλείεται εντελώς και η (ουσιαστική) απορρόφησή της από την καιροφυλακτούσα, πάντοτε, άλλη γειτονική χώρα, για τη δημιουργία της «Μεγάλης Βουλγαρίας», όπως υποδηλώνουν και οι τελευταίες, διαφωτισμένες δηλώσεις του προέδρου της Ζέλιο Ζίλεφ.

Τέλος, να είναι, άραγε, απλή και άσχετη συγκυρία και εντελώς τυχαία σύμπτωση το γεγονός ότι αυτή τη στιγμή, ακριβώς, την (δια ημέρα, την οποία το Συνέδριό μας είχε προγραμματίσει (απ' την αρχή) να αφιερώσει (ειδικά και αποκλειστικά) στην εξέταση του λεγόμενου «Μακεδονικού ζητήματος», ορίστηκε (ύστερα) να διενεργηθεί, στην περιοχή της «Δημοκρατίας της Μακεδονίας» (όπως αυτοαποκαλείται το κράτος των Σκοπιανών), δημοψήφισμα για τη μελλοντική πορεία και τύχη της; Βέβαια, είναι, ασφαλώς, «περίεργα» τα (πρόσφατα και ταυτόχρονα) δημοσιεύματα αμερικανικών περιοδικών και εφημερίδων, σύμφωνα με τα οποία η ελληνική πλευρά-δήθεν-έχει επεκτατικές βλέψεις και σχέδια σε βάρος των Σκοπίων (της λεγόμενης-όπως σημειώθηκε ήδη-Δημοκρατίας της Μακεδονίας), τα οποία πρόκειται, τάχα, να εκδηλωθούν, κυρίως, με την ευκαιρία του σημερινού δημοψηφίσματος. Πρόκειται για «προδοκατορική» κίνηση. (Βλ. ανταποκρίσεις, από την Ουάσινγκτον, του Αλέξη Πα-

Συνέχεια στη σελίδα 170

ΕΙΣ ΜΥΗΜΟΣΥΝΟ ΣΕΧ ΛΕΑΉ, ΤΟΥ ΔΕΡΒΙΣΗ ΤΗΣ ΝΙΔΟΥΣΤΑΣ

Σύμφωνα με τα θρυλούμενα περί της κτίσεως της πόλεως Ναούσας, εξ αρχής συναντήθηκαν σ' αυτήν δύο σιηαντικοί άνδρες. Ο πρώην ηγούμενος της Ιεράς Μονής Δοχειαρίου του Αγίου Όρους όσιος Θεοφάνης, που κατέστη και πολιούχος αυτής κι ένας Οθωμανός δερβίσης, γνωστός ως Σεχ Λεαή.

Ως γνωστόν η Νάουσα δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία του Γαζή Εβρενός μπέη, εξισλαμισμένου Ρωμικού στρατηλάτη, ο οποίος κατέκτησε την Δυτική Θράκη και την Μακεδονία και έλαβε μέρος σε όλες τις μεγάλες κατακτητικές εκστρατείες των Οθωμανών, έως και της Παλοποννήσου. Η Νάουσα από της κτίσεώς της εποίκίσθηκε από Χριστιανούς Ρωμηούς των γύρω περιοχών και έτυχε ιδιαίτερων προνομίων, μεταξύ των οποίων συγκαταλεγόταν η μίη εγκατοίκηση σ' αυτήν Μουσουλμάνων. Ο μόνος Μουσουλμάνος που κατοίκησε στην πόλη, αλλά προφανώς έξω από τα όρια του οικισμού, υπήρξε ο Σεχ Λεαή, που κατά παράδοσει είχε το αghμικό κονάκι του, ίσως κάποιο μεσάζιτι με κελλί (μουσουλμανικός τόπος προσευχής χωρίς μιναρέ), σε περιοχή που σήμερα καταλαμβάνει το Κιόσκι. Ο Σεχ Λεαή επύχχανε μεγάλου σεβασμού από τον Γαζή Εβρενός, στον οποίο εμπιστεύθηκε την παιδαγωγία των τέκνων του, αλλά και τον εποικισμό της νεοϊδρυθείσας πόλης. Τούτο υποδηλώνει πως ο δερβίσης, πρέπει να διακρινόταν για την μόρφωση, την εν γένει καλλιέργεια και το ήθος του. Άλλωστε και η θρυλούμενη φιλία, που αναπτύχθηκε μεταξύ του οσίου Θεοφάνη και του Σεχ Λεαή, ενισχύει την προηγούμενη υπόθεση.

Ποιός ακριβώς ήταν ο Σεχ Λεαή, δεν γνωρίζουμε από ιστορικές πληροφορίες, αλλά θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια σκιαγράφηση του, σύμφωνα με πληροφορίες περί των Δερ

βισών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Για λόγους που δεν είναι του παρόντος, στην Οθωμανική Αυτοκρατορία τα ποικίλονυμα μυστικιστικά τάγματα του Ισλάμ, τα μέλη των οποίων ήσαν γνωστοί και ως σούφι ή δερβίση είχαν μεγάλη διάδοση. Δύο όμως κατέστησαν περιώνυμα και υφίστανται εισέτι, είτε αναλλοί

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ Α. ΔΟΥΔΟΥ

ωτα, είτε με επιγονικές μορφές. Πρόκειται για το Τάγμα των Μεθλεδήςδων και για το Τάγμα των Μπεκτασήδων. Ο Μεθλενά Τζελελεντίν Ρουμί, τουτέστιν Ρωμηός, ιδρυτής του πρώτου και ο Χατζή Μπεκτάς Βελή, ιδρυτής του δευτέρου, εμφανίσθηκαν και έζησαν την ίδια εποχή, τον 13ο αιώνα.

Οι Μεθλεδήςδες ανήκουν στη συνιστική παράδοση του Ισλάμ, υφίστανται δε ακόμη, τόσο στην Τουρκία, όπου λειτουργούν μυστικώς και εν παρανομία, αλλά και στην Γαλλία.

Οι Μπεκτασήδες ανήκουν στην σιίτική παράδοση και κατά τον 19ο αιώνα καταδιώχθηκαν απηνώς και διαλύθηκαν μαζί με το σώμα των Γενιτσάρων, κατόπιν φερμάνιου του Σουλτάνου Μαχμούτ Β' το 1826. Αργότερα επί Σουλτάνου Αμπντούλ Μετζίτ εκδόθηκε φερμάνι, το οποίο επέτρεπε εκ νέου την λειτουργία τσέδων μπεκτασηκών.

Οι Μεθλεδήςδες και οι Μπεκτασήδες έχουν μεταξύ των μεγάλων διαφορές. Συναντούμε όμως σε αιφότερες αυτές τις σχολές του ισλαμικού μυστικισμού ένα κοινό χαρακτηριστικό, την ανεξίθρησκειά και ιδιαιτέρως τον σεβασμό προς τους Χριστιανούς. Η ανεξίθρησκειά ήταν ουσιαστική, γεγονός που φαίνεται από την είσοδο και στα δύο τάγματα Χριστιανών, Ρωμηών και Αρμε

νίων. Το 1850 μαρτυρείται η ανάδειξη ως Μπαμπά (Πατέρα) -προεστώτος δηλαδή-, του ελληνορθόδοξου Αντωνίου Βαρσάμη, σε τσέ Μπεκτασήδων, στα περίχωρα της Προύσας. Οι Μπεκτασήδες είχαν διάδοση μεταξύ των Αλβανών Μουσουλμάνων, αλλά είχαν επεκταθεί και έως του Ιράκ. Διάσημος ιστορικός Μπεκτασής υπήρξε ο Αλής Τεπελενλής Πασάς των Ιωαννίνων, περί του οποίου λέγεται, ότι ενώ έκτισε πολλές χριστιανικές εκκλησίες, ούτε ένα τζαμί δεν ανήγειρε με χρήματά του.

Οι Μπεκτασήδες υπήρξαν οι πνευματικοί καθοδηγοί του τάγματος των Γενιτσάρων. Σε κάθε γενιτσαρική μονάδα υπήρχε απαραίτητως κι ένας Μπεκτασής πνευματικός πάτερνας. Όταν λοιπόν η παρεμβολή των Γενιτσάρων στα της Αυτοκρατορίας έγινε επικίνδυνη, η απόφαση αιματηρής διαλύσεως του στρατιωτικού σώματος συμπαρέσυρε και το τάγμα των Μπεκτασήδων.

Οι Μεθλεδήςδες, παρότι έτυχαν ευνοίας και τιμής από ορισμένους Σουλτάνους, εκράτησαν αποστάσεις από την εξουσία και παρέμειναν ένα πνευματικό μυστικιστικό κίνημα.

Κατά την δεκαετία του 40 ζούσε στο Γαλατά της Πόλης ο Ρωμηός Δικηγόρος Διαμαντής Κετσέογλου, ο οποίος εν κρυπτώ ήταν μυημένος Μεθλεδής, με το δερβισικό όνομα Γιαμιάν Ντεντέ (Τρομερός Γέρων). Του Κετσέογλου διασώθηκαν δημοσιεύματα στην τουρκική γλώσσα, ποιήματα και πεζογραφήματα, με μυστικιστικό περιεχόμενο.

Οι Μπεκτασήδες όταν είχαν κάποιο αξίωμα στην αδελφότητα, προσέθεταν πριν από το όνομα, συνήθως τις λέξεις «Πηρ» (γέρων) ή «Μπαμπά» (πατέρας), ενώ οι Μεθλεδήςδες την λέξη «Σεχ» ή «Σεχίης», όπως ο Σεχ Λεαή. Από την όλη μεριά, οι Μεθλεδήςδες ήσαν πνευματι

κότεροι, ασχολούμενοι με την ποίηση και την μουσική, μορφές της τέχνης που είχαν σημαντικότητα αξία στο σύστημα μύησης και άσκησης των Μεδλεθδών, οι οποίοι χρησιμοποιούσαν ως τεχνική για να φθάσουν στην έκταση ιδιόμορφο περιτρωφικό χορό, εξ ου ονομάστηκαν και «τροβολιζόμενοι δερβίστες». Οι Μπεκτασήδες αντιθέτως, ιδίως κατά τον 14ο αιώνα, που χτίσθηκεν η Νάουσα, αλλά και αργότερα δεν έχουν να επιδείξουν ανθρώπους των γραμμάτων και της τέχνης, αφού συνεδέθησαν με την νεοσύστατη στρατιωτική οργάνωση των Γενιτσάρων, έχοντας κατά κάποιον τρόπο την ευθύνη για το σώμα τούτο. Μάλιστα στζάκια Μπεκτασήδων, δηλαδή κοινότητες του τάγματος, ιδρύονταν σε στρατηγικά ακραία σημεία της επεκτεινόμενης Αυτοκρατορίας, ως προκεχωρημένα φυλάκια.

(Οι μελετητές των δύο παραπάνω μυστικιστικών τάξεων έχουν και την εξής παρατήρηση. Η ανεξίτηρ-σκεία των Μπεκτασήδων έναντι των Χριστιανών, είχε μέσα της το στοιχείο της ιδιοτέλειας και της υποκρισίας. Δηλαδή, οι Μπεκτασήδες, ενώ εμφανίζονταν όχι απλώς ανεκτικοί, αλλά συμμετείχαν σε γιορτές χριστιανικές, ακόμη τιμούσαν, ιδίως τον Άγιο Γεώργιο στους δικούς τους τόπους λατρείας, όπου συνέρρεαν και Χριστιανοί προσκυνητές, εντούτοις ενδιαφέρονταν διακαώς για τον προσηλυτισμό Χριστιανών στο Ισλάμ. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί και από την στενή σχέση των Μπεκτασήδων με το σώμα των Γενιτσάρων, που αποτελούνταν από εξισλαμισμένους χριστιανόπαιδες. Με τους Μεδλεθήδες δεν συνέβαινε το ίδιο, όπως θα δούμε πιο κάτω.

Τα παραπάνω στοιχεία μας οδηγούν στην ασφαλή υπόθεση να θεωρήσουμε τον Σεχ Λεχί, ως ένα Μεδλεθί δερβίση. Άλλωστε θα πρέπει να λάβουμε υπόψη και το εξής γεγονός, που συντηρεί με την προηγούμενη άποψη. Ο Εβρενός μπάνης

υπήρξε Ρωμικός άρχοντας, που απάσθησε εκουσίως το Ισλάμ, όταν ο πρώτος Οθωμανός Σουλτάνος Οσμάν κατέλαβε την Προύσα και την κατέστησε πρωτεύουσα της νεοσύστατης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο Οσμάν ήταν συννίτης Μουσουλμάνος και επί πλέον είχε δεσμούς με την έδρα των Μεδλεθδών στο Ικόνιο. Μάλιστα δημιουργήθηκε έκτοτε η παράδοση, κάθε νέος Σουλτάνος να λαμβάνει εν είδει χρήματος περί της εξουσίας του, την περιζωστή του ξίφους του Μωάμεθ από τα χέρια Τσαλεμπή των Μεδλεθδίων (πρεσβύτερος της Κοινότητας) στο τέμενος του Εγρούπ Ενσασί, που έκτισε στο βάθος του Κερτασιού κόλου το 1458 ο Μεχμέτ ο Πορθητής. Ο Εβρενός λοιπόν έγινε Μουσουλμάνος και αναδείχθηκε στρατηλάτης του Οσμάν και δεν μπορεί, παρά να ασπάσθηκε το ισλαμικό δόγμα, που πρόσθεσε ο Σουλτάνος. Επαμένως και ο παιδαγωγός των τέκνων του θα πρέπει να ανήκε στους ίδιους κύκλους, που συνάντησε ο Εβρενός μετά τον εξισλαμισμό του.

Ο όσιος Θεοφάνης ανήκει σε μια χορεία αγίων της οθωμανικής εποχής, όπως ήταν ο όσιος Νικάνωρ ο εν τω Καλλιστράτω όρει αθλήσας Κοζάνης, ο όσιος Ανώνιος ο νέος της Βεροίας κ.ά., οι οποίοι υπήρξαν φωτιστές του υποδοσίου γένους των Ορθοδόξων Χριστιανών. Ανεδείχθηκαν ηρώς και η παραμυθία, αλλά και το πρήξιμα των Ρωμηών στο σκότος των δοκιμασιών. Υπήρξαν οι αληθινοί παιδαγωγοί του Γένους στοιχούμενοι προς την παράδοση της Αγίας του Χριστού Εκκλησίας, όπου οι πνευματικοί Πατέρες ιωόντι αγκαθύνονται, αγωγοί πολιτισμού και μόρφωσης για τους πιστούς.

Συχνά, ιδίως προκειμένου για την περίοδο του Οθωμανικού ζυγού, γίνεται αναφορά σε πόλεις που εμφάνισαν μια γενική ανάπτυξη σε συνάρτηση με την οικονομική ευρωταία που απέκτησαν από το εμπόριο και την βιοτεχνία. Παραδλέπε-

ται το γεγονός, ότι στις πόλεις αυτές, υπήρξε κυρίως άνοδος της παιδείας. Τέτοια υπήρξε και η Νάουσα. Η ανάπτυξή της ως αμειγούς χριστιανικής πόλης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία οφείλεται στα θεμέλια της παιδείας που απέκτησεν η πόλη. Είναι δε βέβαιο, ότι τα θεμέλια αυτά μπορούν να αναζητηθούν, αποκλειστικά στην Εκκλησία, η οποία είναι πάντοτε η αφευδής τροφός του Λαού του Θεού και στον όσιο Θεοφάνη μετά της συνοδείας του, της Ιεράς Μονής των Ταξιαρχών του Βαριίου, οι οποίοι απ' αρχής στάθηκαν πατέρες και παιδαγωγοί εις Χριστόν και εις την όντως γνώση, για τους πρώτους κατοίκους της Νάουσας.

Η θρυλούμενη φιλία του Οσίου με τον Οθωμανό Δερβίση είναι βέβαιο ότι συνέβαλε, αφ' ενός στην εκμετάλλευσή των προνομίων που αναγνωρίστηκαν στην πόλη, και αφ' ετέρου στην προσκόλληση των κατοίκων στα αγαθά της παιδείας.

Δεν είναι αξιπερίεργη μια πνευματική φιλία μεταξύ ενός Χριστιανού με έναν Οθωμανό.

Λέγεται ότι ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς, Αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης κατά την διάρκεια θαλασσίου ταξιδιού προς την Κωνσταντινούπολη υπήρξε θύλα περασσίας και εν συνεχεία ομηρίας από τους Σελτζούκους Τούρκους, κάπου στην Μικράν Ασία. Ο Άγιος παρέμεινε μεταξύ των Σελτζούκων επί ένα έτος περίπου. Η ομηρία του, πολύ σύντομα μετέτληξε σε φιλοξενία εκ μέρους του διαδόχου Ορχάν, με τον όπολον ο άγιος Γρηγόριος είχε ποικίλες συζητήσεις για πνευματικά θέματα και ιδίως για θέματα που άναγονταν στα κοινά σημεία και τις διαφορές της Εκκλησίας και του Ισλάμ. Αργότερα, μετά την πτώση της Βασιλεύουσας, αναπτύχθηκε ειλικρινής φιλία μεταξύ του Πατριάρχου Γενναδίου του Σχολαρίου και του Μεχμέτ του Πορθητή. Ενδιαφερόμενος ο Οθωμανός κατακτητής της Πόλε-

ως να μάθε: περί της ορθοδόξου πίστεως. εξήχτησε από τον Γεννάδιο κάποια σχετική σύνοψη. Έτσι διακρίνεται στην γραμματολογία του Γενναδίου έκθεσις περί της ορθοδόξου πίστεως, την οποία συνέγραψε ο Πατριάρχης για τον Μεχμέτ. Επειδή οι Οθωμανοί θεωρούσαν ιερό πρόσωπο τον Πατριάρχη, είχαν την συνήθεια τα ιερά μέρη των Χριστιανών που επισκεπτόταν, να τα καταδικάζουν και να τα μετατρέπουν σε τεινέρι. Για να αποφεύγονται, τέτοια δυσάρεστα για τους Ρωμηούς συμβήντα, όταν ο Σουλτάνος επέθυμωσε να συναντηθεί με τον Πατριάρχη, τούτο γινόταν όχι σε εκκλησίες ή μοναστήρια, αλλά σε τόπους ευθέτερους.

Ο Μεδλανά Τζελαλεντίν Ρουμί, ιδρυτής του τάγματος των Μεδλεθίδων, στο οποίο μάλλον ανήκει ο Σεχ Λεαή, επωνόμασε τον εαυτό του Ρουμιό (Ρουμί), διότι η χώρα του βασιλείου των Σελτζούκων Τούρκων, με πρωτεύουσα το Ικόνιο, ήταν η χώρα των Ρωμηών, οι δε Σελτζούκοι Σουλτάνοι αυτοαποκαλούνταν βασιλείς των Ρωμαίων. Ο Μεδλανά τιμούσε ιδιαίτερώς τον Κύριον Ιησούν Χριστό, πιστεύοντας, κατ' αντίθεση με τους λοιπούς Μουσουλμάνους, ότι δεν είναι ένας κοινός προφήτης. Στα περίχωρα του Ικονίου υπήρχε Μονή του Αγίου Χαρίτωνος, στον περίβολο της οποίας υπήρχαν λαξευμένα σε βράχο τρία παρεκκλήσια και ένα μεστζίτιο των Μεδλεθίδων. Υπόψη ότι το Ικόνιο υπήρξε το κέντρο των Μεδλεθίδων και εδώ βρίσκεται το μαυσωλείο του Τζελαλεντίν Ρουμί, που έως σήμερα είναι τόπος προσκυνημάτων. Στο μεστζίτιο του περιβόλου της Μονής, μια φορά τον χρόνο ερχόταν ο Σείχης των Μεδλεθίδων του Ικονίου, φέροντας λάδι για τις καντήλες της Μονής, ως δώρο και περνούσε μια νύκτα προσευχόμενος.

Το ένα από τα λαξευμένα στο βράχο παρεκκλήσια ήταν περίφημο, προς τιμήν της Παναγίας της Σπη-

λαιωτίσσης. Πάνω από την εξώθυρα του παρεκκληρίου υπήρχε η εξής επιγραφή:

ΤΙΝΟΣ ΤΟ ΕΡΓΟ; ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΟΥ ΛΕΓΩ, ΘΕΟΣ ΓΑΡ ΟΙΔΕΝ Ο ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΡΔΙΑΣ, ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΘΗ ΚΑΙ ΕΚΑΛΛΙΕΡΓΗΘΗ Ο ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΔΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ, ΤΗΣ ΕΠΙΛΕΓΟΜΕΝΗΣ ΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΗΣ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΥΡΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΥΡΟΥ ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΥ ΕΝ ΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΟΣ ΜΕΓΑΛΟΓΕΝΟΥΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝ ΜΑΧΣΟΥΤ ΤΟΥ ΚΑΙΚΑΟΥΣΗ ΚΑΙ ΑΥΘΕΝΤΟΥ ΗΜΩΝ ΕΤΟΥΣ ΣΤΨΥΖ' (ΗΤΟΙ ΣΩΤΗΡΙΟΝ 1289). ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ Β' ΓΗΟΜΝΗΜΑ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΤΑΧΑ ΗΤΟΥΜΕΝΟΙ...

Η παραπάνω επιγραφή μαρτυρεί από μόνη της, για το κλίμα συνύπαρξης των Ρωμηών και των Σελτζούκων στο βασίλειο του Ικονίου.

Η τιμή των Μουσουλμάνων για την Ιερά Μονή του Αγίου Χαρίτωνος ήταν μεγάλη. Έτσι μετὰ τους την αποκαλούσαν Εφλάτουν Τεκεσί, δηλαδή ο τεκές του Πλάτωνος.

Ακόμη και σήμερα, δίπλα στο Μαυσωλείο του Τζελαλεντίν Ρουμί στο Ικόνιο, υφίσταται ένας τάφος Χριστιανού Επισκόπου, που σύμφωνα με αρμενικές πηγές ονομαζόταν Ευτέβιος. Οι Τούρκοι μιλούν για τον τάφο του Εφλάτουν (Πλάτωνος). Πάντως διασώζεται η ακόλουθη εξήγηση για το φαινόμενο. Ο Μεδλανά σχετιζόταν με στενή φίλη με τον Επίσκοπο της περιοχής ή κατ' άλλους με τον Επίσκοπο, που συνόμια ήταν και ηγούμενος της Μονής του Αγίου Χαρίτωνος. Συμ-

φώνησαν οι δύο άνδρες, όταν με το καλό πεθάνουν να ταφούν πλάι-πλάι και πράγματι έτσι έγινε.

Για να εξηγηθούν πληρέστερα, όλα όσα πιο πάνω ιστορούνται και ίσως για πολλούς να φαίνονται ανυπόστατες φαντασιώσεις αξίζει να μιλήσουμε για την τελευταία του αγίου Σεμι. Άγιος ο Σεμι για τους Μεδλεθίδες και τους Μουσουλμάνους της περί το Ικόνιο χώρας. Ήταν ένας πλάτης δερβίσης, μεγάλης πνευματικότητας, που επηρέασε αφάνταστα την πνευματική εξέλιξη του Μεδλανά. Ο Σεμι διήλθε όλο τον βίο ως Μουσουλμάνος, πλην όμως, πριν από την κοίμησή του η καρδιά του, που ήδη είχε αγγρευθεί από τον μανικώτατον Εραστήν, τον Κύριο ημών Ιησούν Χριστόν, ομολόγησε τον Χριστό και εξήχησε ο άγιος Σεμι την Θεία Κοινωνία. Αξιώθηκε ο χριστογιγής αυτός του Χριστού την Αγία Μετάληψη του Σώματος και του Αίματος του Κυρίου μας, που του Την έφεραν κρυμμένη σ' ένα μίλος και αφού μετέλαβε σταλεύτησεν τον επίγειο βίο του.

Οι ειλικρινείς αδελφικές σχέσεις Χριστιανών και Μεδλεθίδων συνεχίσθηκαν αδιαλείπτως. Ιστορείται, ότι κατά τους αιματηρούς διωγμούς των Αρμενίων, το 1915, πολλοί Αρμένιοι Χριστιανοί δεχθήκαν περιουσία στην περιοχή του Ικονίου, από τους Μεδλεθίδες δερβίσηδες. Μάλιστα λέγεται, ότι όταν ο Κεμάλ Ατατούρκ, ιδρυτής της Τουρκικής Δημοκρατίας, έθεσε εκτός νόμου όλα τα δερβισικά τάγματα και καταδίωξε απηνώς επιφανείς Μουσουλμάνους μυστικιστές, δεν το έκαμε μόνο για να προσδώσει ευρωπαϊκή φυσιογνωμία στο νέο κράτος, όπως είναι η επίσημη εκδοχή, αλλά κυρίως για να πλήξει τους Μεδλεθίδες, οι οποίοι εγκλωπιμένοι τον οικονομισμό που τους άφησε ως παρακαταθήκη ο Τζελαλεντίν Ρουμί, έναντι φυλών και θρησκειών και έχοντας αίγλη μεταξύ των λαών της Τουρκίας, αποτελούσαν ρωγμή στην

**Συγγράμματα του Ναουσαίου Αναστασίου Μιχαήλ
που αναφέρονται στους καταλόγους
της Εθνικής Βιβλιοθήκης**

**«ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ
ΖΗΤΗΜΑ»**

Σε σχετική επιστολή που έστειλε η δημοσιογράφος Δανάη Παπαστράτου από την Αθήνα στον υπεύθυνο μας Αγγ. Βαλταδόρο, γράφει ποία συγγράμματα του διακεκριμένου λόγιου και συγγραφέα Ναουσαίου Αναστάσιου Μιχαήλ αναφέρονται στους καταλόγους της Εθνικής Βιβλιοθήκης. Αυτά είναι τα εξής:

- 1) «Περί της Κοινής Νεοελληνικής και της προσφοράς αυτής» 1706 (εν Αμστελντάμ) - Πλωστολογία.
(Αναφέρεται στον σχετικόν κατάλογον (βιβλίο) του Ανδρέα Παπαδοπούλου - Βρετού, Β' τόμος - υπαρ. 77, σελ. 41 - 42).

- 2) «Βασιλικόν Θέατρον» (μετά μεταφρ.: σλαβοντ.) το 1711 - Αμστελντάμ.
- 3) «Γραμματική Ρωσικής Διαλέκτου», Μόσχα 1796.
- 4) «Νύχτα και Ημέρα Ρωσίας, ήτοι: ιστορία περί των ψευδώνυμων Θεών των Σλαβόνων προγόνων των Ρούσων κλπ.» (Θεολογία) Μόσχα 1796.

— Για την προσωπικότητα, τη ζωή και το συγγραφικό έργο του Αναστάσιου Μιχαήλ: βλέπε «Ιστορία της πόλεως Ναούσης» 2976 σελ. 51 - 53 του Ευστ. Ι. Στουγιαννάκη. Εκδόσεις του Συλλόγου Αποφοίτων Λαμπείου Γυμνασίου Ναούσης Αναστάσιος Μιχαήλ ο λόγιος.

Συνέχεια από τη σελίδα 166

παλαιά, «Η Καθημερινή», 4.9.1991, σελ. 1η, 7.9.1991, σελ. 2η, και 8.9.1991, σελ. 2η).

Ο χρόνος, απραλώς, θα δείξει, «εν καιρώ», πως θα εξελιχθούν τα μελλούμενα, μία και τούτος λειτουργεί και επενεργεί, τελικά, ως «ιαμή» ή ως «ατμολιγχανή της Ιστορίας» (για να θυμηθούμε τις γνωστές και πετυχημένες παρομοιώσεις) και επιφυλάσσει, συνήθως, εκπλήξεις, τις οποίες, σήμερα (λόγω της εξαιρετικής ρευστότητας), δεν μπορεί να προβλέψει, να συλλάβει, έτσι υποθετικά, ούτε και να σκεφθεί καν, ο ανθρώπινος νους, ακόμα και ο πύθωνος και φοντασιόπληκτος, όπως συνέβηκε στην περίπτωση της τέως Ενότητας των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών (και, προηγουμένως, στις άλλες χώρες της Ανατολικής Ευρώπης), η οποία ('Ενωση των Σοβιέτ) -όπως φαίνεται- θα αντικατασταθεί από μία χαλαρή συνεργασία τους, με κύριο κορμό τη «Μεγάλη Ρωσία», η οποία είναι και η μόνη που έπαιξε και παίζει κύριο, πρωταγωνιστικό ρόλο στα τελευταία συνταρακτικά γεγονότα, όπως συνέβηκε, άλλωστε, και στους προηγούμενους αιώνες.

Εις μνημόσυνο Σεχ Λεαή, του Δερβίση της Νιάουσας

προσπάθειά του θαμιλίωσης του νέου κράτους στον άκρατο τουρκισμό.

Θα ήταν παράλειψη αν δεν ανέφερα και τούτο, που δείχνει τις σχέσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ Ρωμηών και Μεθλεδήδων. Ο Πέτρος ο Πελοποννήσιος, Λαμπαδάριος της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας, υπήρξε η καλλικέλαδος αηδών του 18ου αιώνα στην Πόλη. Τα μουσουργήματά του θεωρούνται ανυπέρβλητα και η συμβολή του στην παρασημαντική της βυζαντινής μουσικής σημαντικότερη, η δε επιρροή του υπερέβη τους κύκλους των Ρωμηών και επεκτάθηκε μεταξύ των Αρμενίων, σε μουσική σχολή των οποίων εδίδασκε. Λέγεται λοιπόν, ότι ο Πέτρος εμαθήτευσε περί τα ριωματικά και σε τανέ Μεθλεδήδων της Πόλεως, οι οποίοι πολύ τον τιμούσαν για το τάλαντο και τις ριωματικές του γνώσεις. Όταν εκοιμήθη ο Πέτρος ο Λαμπαδάριος, η εξόδιος ακολουθία έγινε παρουσία του

τότε Οικοκυριανού Πατριάρχου, παρισταμένων και Μεθλεδήδων δερβισηδών. Αφού τελείωσε η ακολουθία κατά το τυπικό της Εκκλησίας και αποσύρθηκαν οι εκκλησιαστικοί, οι Μεθλεδήδες επέλεξαν εις μνήμη του Πέτρου διότυπη τελετή, υπό τους πράους ήχους του νάι, πνευστού μουσικού οργάνου, που συνοδεύει τις μουσικές τελετουργίες του Τάγματος.

Όλα όσα εξιστόρησα περί των Μεθλεδήδων και περί της εν κατακλείδι: τελευταίας του αγίου Σεμς, ενισχύουν την υπόθεσή μου, ότι ο Σεχ Λεαή, ο Δερβίσης της Νιάουσας, ο φίλος του πολιούχου Αγίου Θεοφάνους του Δοχειαρίτου, που υπήρξε, κατά τον Στουγιαννάκη, ο έτερος πατέρας της νέας πόλης, είναι μάλλον βέβαιο, ότι υπήρξε μαθητής του Μεθλανά Τζελαλεντίν Ρουμί, επιστήθιου φίλου του ομολογητή του Χριστού αγίου Σεμς.

Παραμονή της εορτής της Αγίας Σκέπης Οκτωβρίου 1991.

ΝΕΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

Ο Ελληνισμός σε εθνική δράση

Από την επιμνημόσυνη δέηση
για τους Μακεδονομάχους

Το νέο Δ.Σ. της Λέσχης
του Μεγ. Αλεξάνδρου

Επιμνημόσυνη δέηση, αρτοχλα-
σία και κατάθεση στεφάνων για
τους Μακεδονομάχους έγιναν την
περασμένη Κυριακή στον Καθεδρι-
κό Ναό Ευαγγελισμού στο Πέντ-
φερν.

Η όλη εκδήλωση διοργανώθηκε
από την Παμμακεδονική Ένωση
της Νέας Νότιας Ουαλίας (ΠΕΝ-
ΝΟ).

Παραβρέθηκε και ο διευθυντής

της Επιτερείας Μακεδονικών Σπου-
δών Θεσσαλονίκης κ. Κωνσταντίνος
Πίρζας.

Ακόμη ο γενικός πρόεδρος κ. Κ.
Πίρζας, ο πρόεδρος κ. Χ. Ααλά-
κος ο πρόεδρος της ΠΕΝΝΟ κ. Χ.
Σπυρόπουλος, ο λιμενικός ακόλου-
θος αντιπλοίαρχος κ. Κ. Παρεθεου-
ράκης, ο γραμματέας της ΠΕΝΝΟ
κ. Γ. Γκαύτσος και άλλοι.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΝΝΟ

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ

Η Ελληνική Κοινότητα Σύνδευ και ΝΝΟ οργανώνει

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗ

στην

Αίθουσα της Κοινοτικής Λέσχης
206 - 210 LAKEMBA STREET, LAKEMBA
ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1991

στις 5 το απόγευμα

Σκοπός της συγκέντρωσης είναι να εκφραστούν οι ανησυχίες και
γνώμες της Παροικίας στο θέμα των τελευταίων εξελίξεων στην δι-
δαχή των νεοελληνικών στα Πανεπιστήμια της ΝΝΟ και των άμεσων
κινδύνων υποβάθμισης της διδασκαλίας των νεοελληνικών που θα έχει
σοβαρότητες αρνητικές συνέπειες για την μελλοντική πορεία της
Παροικίας μας.

Καλούνται ιδιαίτερα στην συγκέντρωση οι εκπρόσωποι των φοι-
τητών, του διδακτικού προσωπικού των φορέων της Παροικίας, αλλά
και όλοι οι συμπατριώτες που ενδιαφέρονται για την διατήρηση της
γλώσσας και της πολιτιστικής μας κληρονομιάς στην Αυστραλία.

Θα παρευρεθούν και θα μιλήσουν εκπρόσωποι των φοιτητών και
καθηγητές.

Θεωρούμε την συγκέντρωση αυτή σαν την απαρχή κινητοποιή-
σεων για την υπεράσπιση του δικαιώματος σωστής διδασχής της γλώσ-
σας μας.

Με την παρουσία μας στη συγκέντρωση ας δρονοφωνάξουμε:

ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΗ ΔΙΔΑΧΗΣ ΤΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΩΝ

Πραγματοποιήθηκε την Κυριακή
27 Οκτωβρίου 1991 και ώρα 2.00
μ.μ., η ετήσια Γενική Συνέλευση
της Μακεδονικής Λέσχης ο Μέγας
Αλέξανδρος στο κτίριο της Λέσχης,
160 - 164 LIVINGSTONE RD.,
MARRICKVILLE, μέσα σε πολιτι-
σμένη ατμόσφαιρα.

Ο Πρόεδρος του απερχόμενου
Συμβουλίου, ευχαρίστησε όλους τους
συναργάτες του, ιδιαίτερα τον επί
τριετία Άξιο Γραμματέα κ. Άγγε-
λο Μαντζούρη και τον επί τριετία
σε διάφορες θέσεις και τελευταία
αντιπρόεδρο κ. Δημήτριο Καρακο-
μινάκη, τον οποίο εισήχθη και έ-
γινε δεκτή η εισήγησή του να ανα-
κηρυχθεί επίτιμο μέλος της Λέσχης.

Συγχαίρω κι εγώ με τη σειρά
μου τον κ. Τσούτσουρα που εκτίμη-
σε την προσφορά των συναργατών
του και του εύχομαι, όπως και στους
νέους συναργάτες του, καλή επιτυ-
χία και για την επόμενη χρονιά.

Η σύνθεση του νέου Δ.Σ. έχει ως
εξής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Στῆς Τσούτσου-
ρας.

ΑΝΤ/ΔΡΟΣ: Τζων Καραπανα-
γιωτίδης.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Θῆρ Ιωαννί-
δης.

ΤΑΜΙΑΣ: Νίκ. Πράπας.

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ: Μιχάλης Στανί-
σης, Στέλιος Καρτσώτης, Σάκης
Χρυσόχοτης, Αρθουρ Τσούτουδης.

Ο Πρόεδρος της
Εφορευτικής Επιτροπής
Δημήτριος Τζιούρτζιας

ΑΡΑΠΙΤΣΑ της ομάδας περιβαλλοντικής εκπαίδευσης του 2ου Γυμνασίου Νάουσας

(Τάξη Β' - Σχολικό έτος 1990 - 1991)

Β'

(Συνέχεια από το
56ον τεύχος)

Υδρευση

Η πρώτη και κύρια χρήση του νερού της Αράπιτσας από τον άνθρωπο είναι η άμεση κατανάλωσή του ως πόσιμο. Η χαμηλή του θερμοκρασία και ο αέρας που περιέχει το κάνουν ευχάριστο στη γεύση. Από τα στοιχεία των αναλύσεων που έχει ο δήμος φαίνεται ότι το νερό περιέχει: $\text{Ca}^{++} = 59\text{ppm}$ (μέρη στο εκατομμύριο), $\text{Mg}^{++} = 14\text{ppm}$, $\text{K}^+ = 1\text{ppm}$, $\text{Na}^+ = 3\text{ppm}$, $\text{HCO}_3^- = 252\text{ppm}$, $\text{SO}_4^{--} = 7\text{ppm}$, $\text{NO}_3^- = 0$, $\text{Cl}^- = 3$, $\text{PH} = 7,7$, $\text{FHT} = 20$, $\text{TDS} = 339$. Τα στοιχεία αυτά δεν έχουν μεταβληθεί σημαντικά με τα χρόνια και η ποιότητα θεωρείται πολύ ικανοποιητική.

Η πόλη παίρνει περίπου 1.000 m^3/h νερό από τις πηγές, ποσότητα που θεωρείται αρκετή για να υδρευτεί μια πόλη 80.000 κατοίκων.

Και όμως υπάρχουν σημαντικά προβλήματα υδροδότησης. Τα σημαντικότερα είναι: ανεπάρκεια νερού, κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες και: κακής ποιότητας νερό.

Μία αιτία είναι η κακή συνήθεια πολλών Ναουσαίων να σπαταλούν άσκοπα το νερό, την ώρα που συμπιέζουν τους το στερούνται.

Η κύρια αιτία είναι το παλιό δίκτυο υδρευσης. Πρωτολειτούργησε το 1928 και επεκτάθηκε το 1950. Τα προβλήματα που παρουσιάζει είναι: οι πολλές διαρροές από κατεστραμμένους σωλήνες, διακόπτες κ. λ.π. και το ότι δεν γίνεται σωστή κατανομή νερού λόγω μικροεπεκτάσεων χωρίς όμως και ολοκληρωμένη μελέτη.

Το νερό μπορεί να γίνει επικίνδυνο για την υγεία λόγω της συ-

νπαρξης του δικτύου υδρευσης με το επίσης μισοκατεστραμμένο της αποχέτευσης. Ειδικά στην περίπτωση που διακόπτεται η παροχή για κάποια επιδιόρθωση βλάβης, το δίκτυο εμφανίζεται χωρίς πίεση και είναι παραπάνω από εύκολο να εισχωρήσουν μέσα του απόνερα υπονόμων. Όλα αυτά κάνουν επιτακτική την ανάγκη αντικατάστασης του δικτύου.

Το 1983 συστάθηκε η Δ.Ε.Υ.Α. Ν. που ενσωματώθηκε το 1990. Έγινε μελέτη και προγραμματισμός ενός μακρόπνοου έργου που θα λύσει οριστικά το πρόβλημα. Το έργο περιλαμβάνει: υδρευση - αποχέτευση - μονάδα βιολογικού καθαρισμού λυμάτων. Το κόστος κατασκευής υπολογίζεται πάνω από 2 δις.

Μέχρι τώρα η μόνη σίγουρη πηγή χρηματοδότησης είναι οι κάτοικοι της πόλης. Αυτό θα γίνει: α) με τη γενναία αύξηση των τελών υδρευσης και των τελών σύνδεσης και β) με το νομοθετημένο τέλος 3% επί των ενοικίων όλων των κατοικιών και καταστημάτων. Επιδιώκεται και κρατική συμμετοχή που μπορεί να φτάσει και το 35% της επένδυσης. Υπάρχουν βέβαια και τα Σ.Π.Α. (σχέδια περιφερειακής ανάπτυξης) της ΕΟΚ, αλλά θα έπρεπε το έργο να είχε ενταχθεί στα σχέδια, πράγματα που δεν έγινε. Το γονοδιαγράμμα της μελέτης προβλέπει ολοκλήρωση του δικτύου το 2010.

Στο μεταξύ πρέπει να λάβουμε τα μέτρα μας για να μην πσιμή το νερό - νεράκι.

Αρδευση

Η Αράπιτσα έδινε ένα ακόμη πλεονέκτημα στη Νάουσα, την εύκολη δηλαδή άρδευση των καλλιεργειών. Έτσι η γεωργία αναπτύχθηκε γρή-

γορα και προόδευσε εντυπωσιακά.

Από τα πρώτα χρόνια της δημιουργίας της πόλης η χέρσα γη που την περιέβαλε καλλιεργήθηκε και έγινε γονιμότητα. Οι πρώτοι Ναουσαίοι αγρότες έσπερναν δημητριακά, κυρίως καλαμπόκι, που έχει ανάγκη άφθονου νερού και τριφύλη για το τάισμα των ζώων.

Από το 1700 έχουμε στοιχεία για αμπελοκαλλιέργεια στη Νάουσα. Οι αμπελώνες της περιοχής παρήγαγαν από τότε εξαιρετικής ποιότητας σταφύλια που έδιναν τα φημισμένα κρασιά Ναούσης. Στις αρχές του 20ου αιώνα άρχισε σταδιακά η καταστροφή των αμπελιών λόγω της επιδημίας φυλλοξήρας. Από τη δεκαετία του 60 όμως η συστηματική ανασύσταση και ανάπτυξη της αμπελοκαλλιέργειας δημιούργησε τη γηυστή και ορισθετημένη έκταση των 10.000 περίπου στρεμμάτων που δίνει το κρασί ονομασίας προελεύσεως ΝΑΟΥΣΑ.

Για μεγάλο διάστημα καλλιεργούνταν στη Νάουσα και η μουριά για τις ανάγκες της σιροτροφίας που ήταν πολύ διπλωδομένη στη Νάουσα.

Η συστηματική εκμετάλλευση των νερών της Αράπιτσας για καλλιέργεια γης άρχισε μετά το 1930 όταν άρχισε η οπωροκαλλιέργεια στην περιοχή. Και εδώ πρωτοπόροι οι Ναουσαίοι: εφάρμοσαν τη συστηματική καλλιέργεια των μήλων και των ροδακινιών πρώτοι στην Ελλάδα, και έκαναν την περιοχή το μεγαλύτερο κέντρο οπωροκαλλιέργειας στη χώρα μας.

Η αποξήρανση της λίμνης των Γιαννιτσών, οι γεωτρήσεις και η κατασκευή αρδευτικών καναλιών στον κάμπο, δημιούργησε αργότερα τις τεράστιες εκτάσεις, κατάλληλες για δενδροκαλλιέργεια. Έτσι η Νάουσα έχασε το πλεονέκτημα που είχε.

Αν σ' αυτό προστεθεί η λειψυδρία που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια και η αύξηση των αρδευόμενων από τα νερά της Αράπιτσας εκτάσεων, μπορούμε να καταλάβουμε το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι Νουσαίοι αγρότες.

Τα τελευταία χρόνια κατασκευάζεται ένα νέο αρδευτικό σύστημα, «Αρδευτικά έργα Ανατολικού Βερμίου», που περιλαμβάνει και το αγωγό της Νάουσας. Προβλέπονται τσιμενταύλακες για τη μεταφορά νερού και κλειστό δίκτυο για άρδευση. Ήδη έχουν γίνει οι τσιμενταύλακες σε μικρές περιοχές, αλλά υπάρχει επιφυλακτικότητα κατά πόσο τα έργα θα ωφεληθούν συνολικά τους Νουσαίους.

Τουρισμός

Η μαγευτική θέση της Νάουσας, σε μιά φυσική αγκαλιά του Βερμίου, θέλγει τον επισκέπτη.

Παλιότερα, πριν ο κόκκιος στραφεί προς τις θάλασσες, ήταν κέντρο παραθεριστικό και είχε αρκετά ξενοδοχεία. Τώρα αρκείται στον εσωτερικό, ημερήσιο κυρίως, τουρισμό. Σ' αυτό συντελεί το γεγονός ότι βρίσκεται σε μικρή απόσταση από τη Θεσσαλονίκη, ανάμεσα στις πόλεις Έδεσσα και Βέροια, σε κοντινή απόσταση από τους αρχαιολογικούς χώρους της Βεργίνας, Λευκαδίου, Πέλλας και ανάμεσα στα δύο καλύτερα οργανωμένα χιονοδρομικά κέντρα της Β. Ελλάδας: τα 3-5 Πηγάδια και Σέλι.

Σχολεία, σύλλογοι, πρακτορεία, οργανώνουν εκδρομές στον Άγιο Νικόλαο με μικρές στάσεις στους Στουμπάνους και το Πάρκο. Από τις αρχές της άνοιξης μέχρι το φθινόπωρο παρατηρείται μια σημαντική τουριστική κίνηση σ' αυτές τις τοποθεσίες και η Αράπιτσα είναι το κυριώτερο σημείο αναφοράς.

Λίγες δεκάδες μέτρα μετά τις πηγές, στις όχθες του ποταμού, λειτουργεί από το 1985 το Ξενοδοχείο «BERMION», της Δημοτικής Επι-

χείρησης Τουρισμού Νάουσας. Αρχικά είχε 20 δωμάτια, εστιατόριο, μπαρ και καφετέρια. Η επιχείρηση παρουσίασε μια σταθερά ανοδική πορεία εξ αιτίας της έλλειψης ξενοδοχείου στην πόλη μας και της καλής φήμης που απέκτησε από τις υψηλού επιπέδου προσφερόμενες υπηρεσίες.

Αποτέλεσμα ήταν η επέκταση των δραστηριοτήτων με την προσθήκη 31 ακόμη δωματίων και των απαραίτητων βοηθητικών χώρων. Έτσι έγινε δυνατό να διανυκτερεύουν ακόμη και πολυμελή γκρουπ, καθώς και ομάδες αθλητικών συλλόγων που βρίσκουν ιδανικό τόπο για την προετοιμασία τους, μια που λίγο πιο πέρα είναι και το αθλητικό κέντρο του Δήμου.

Σε ιδιόκτητες περιοχές στα όρια του άλσους του Αγίου Νικολάου υπάρχουν ιδιωτικές επιχειρήσεις: εστιατόρια, μπαρ, καφετέριες, που εξυπηρετούν τους επισκέπτες και τους επιτρέπουν να θαυμάζουν το καταπράσινο τοπίο, ενώ το ποτάμι ρέει δίπλα τους.

Μερικές από αυτές υπάρχουν από το 1952 και το 1954. Τότε όμως απευθύνονταν μόνο στους Νουσαίους πελάτες τους, ενώ τώρα βεβαιώνουν ότι η απόδοσή της επιχείρησής δεκαπλασιάστηκε. Ακόμη οι περισσότερες διαθέτουν εκτροφεύς πέστροφας για τις ανάγκες της επιχείρησής.

Υπάρχει και μιά όμορφη τεχνητή λιμνούλα εμπλουτισμένη με πέστροφες που περιμένουν τους επίδοξους ψαράδες, για να τις ψαρέψουν εκ του ασφαλούς.

Οικολογία

Το οικολογικό της Αράπιτσας που περιγράψαμε (φυσικό και ανθρωπογενές) έχει τις λεπτές ισορροπίες του και τις ευαισθησίες του.

α) Πηγές

Στην περιοχή των πηγών η ομορφιά της φύσης έχει αλλοιωθεί από

τις κατά καιρούς πρόχειρες ανθρώπινες επεμβάσεις (τσιμέντα, σωλήνες, σιματοπλέγματα). Τώρα τελευταία προστέθηκαν τεράστιοι σωλήνες για να παίρνουν περίπου 3000 m³/ώρα για τα αρδευτικά έργα Ανατολικού Βερμίου. Αυτή η παροχή θα μειώσει επικίνδυνα νομίζουμε το νερό της Αράπιτσας και θα δημιουργήσει οικολογικά, αλλά και οικονομικά προβλήματα.

Η διαμόρφωση που θα γίνει μαλλοντικά θα πρέπει να αναδεικνύει τη φύση, να εξασφαλίζει την ποιότητα της ύδρευσης (καλαίσθητη κάλυψη των παροχών) και συγχρόνως να επιτρέπει στον επισκέπτη να πλησιάζει το εντυπωσιακό και σπάνιο αυτό τοπίο.

6) Άγιος Νικόλαος

Στην περιοχή του Αγίου - Νικολάου οι άνθρωποι επεμβάσεις έγιναν για να εξυπηρετούν τον τουρισμό, αλλά και να προστατεύουν το φυσικό τοπίο. Και έγιναν πετυχημένες προσπάθειες όπως είναι η αποχρέωση εισόδου αυτοκινήτων, η αποχρέωση του ψαρέματος, διαδρομές που διασχίζουν το άλσος, οι βρύσες και οι χώροι διημέρευσης (παγκάκια, ψησταριές, τραπέζια), οι ειδικά χώροι και κατασκευές για τους μικροπωλητές, η παιδική χαρά, η φροντίδα για την καθαριότητα και προστασία της φυσικής βλάστησης της περιοχής από ειδικούς υπαλλήλους του Δήμου.

Παρ' όλα αυτά πιστεύουμε ότι το άλσος δεν προστατεύεται αρκετά, έχει αλλοιωθεί η φυσιογνωμία του και σε πολλές περιπτώσεις υποβαθμίζεται.

Οι αιτίες πάρα πολλές.

α) Ο περιφερειακός δρόμος που φτάνει μέχρι τις πηγές και μπαίνει σχεδόν μέσα στο άλσος (κοντά στα γήπεδα μπάσκετ - τένις) δημιουργεί συμφόρηση από αυτοκίνητα κυρίως τα Σαββατοκύριακα.

β) Οι μόνιμες εγκαταστάσεις. Στις ιδιωτικές επιχειρήσεις η δό-

μηση, έχει αφαιρεθεί στην ευαισθησία του ιδιοκτήτη χωρίς αυστηρό έλεγχο και προδιαγραφές. Έτσι παρατηρούμε πρόχειρες και αντισυνθητικές κατασκευές, ενώ μπορούσαν να γίνουν βάζη σχεδίου που να αναδεικνύει την περιοχή, ευτυχώς υπάρχουν και θετικά παραδείγματα.

γ) Οι ιδιώτες που εγκαθίστανται στην είσοδο του άλσους (βούνα περκ, μικροπωλητές) δίνουν μια αίσθηση πανηγυρισού και δημευρών ηχορύπανση.

δ) Η έλλειψη περιβαλλοντικής συνείδησης από τους καλοκαιρινούς κυρίως επισκέπτες που αφήνουν κάθε είδους σκουπίδια σκουπισμένα παντού και πιο πολύ στο ποτάμι.

ε) Οι εγκαταστάσεις της Δ.Ε.Τ. Ν., μπορεί να έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην αύξηση του τουριστικού ρεύματος στην περιοχή, είναι όμως πολύ σγκυδείς και θα μπορούσαν να είχαν γίνει με καλύτερο τρόπο (λιγότερο τσιμέντο). Τυχόν παραπέρα επέκταση θα ήταν εγκληματική.

Ο περιφερειακός δρόμος από την Μπλάνα και ίσως η απομάκρυνση του στρατοπέδου «Ζαφειράκη» θα αποσυμφορήσουν την περιοχή, η δέ σύνδεσή της με δρόμο με τα 3-5 πηγάδια θα τονώσει την χειμερινή τουριστική κίνηση.

γ) Ροή μέχρι στην πόλη

Από τις ωραιότερες εικόνες που μας έδωσε η Αράπιτσα ορεινική, άγρια, πνευμένη στη φυσική βλάστηση είναι οι περιοχές λίγο πριν φθάσει στην πόλη (Δέση Πλεκτρικής, Δέση Γκούτα, Καζάνια, Γαλάζιο) προς τις οποίες δεν υπάρχει εύκολη προσπέλαση στον άνθρωπο.

δ) Ροή μέσα στην πόλη

Η διαμόρφωση που έγινε στις όχθες, από την περιοχή Στουμπάνων και κάτω, έκανε το ποτάμι προσπελάσιμο στον επισκέπτη και ο πεζόδρομος κατά μήκος του, έγινε

χώρος για περίπατο μέσα στην πόλη, μακριά όμως από την κίνηση και δίπλα στη φύση.

Νομίζουμε ότι τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν για τις κατασκευές μπορούσαν να είναι καλύτερα. Επίσης να αναδεικνύονταν τα παλιά κτίσματα που είναι δεμένα με το ποτάμι, με αναπαλαιώση (μικρό Λαγυρά, Μύλο, Μάχη, Μπατάνια, Τριπέλα), και να γίνεται αυστηρός έλεγχος για τις αυθαίρετες ενέργειες των κατοίκων στις παρόχθιες περιοχές (αυθαίρετες προσθήκες, ρύπανση).

Το σύνδρομο του παλιού Ναουσαίου πως ότι περισσεύει είναι για την Αράπιτσα δεν έχει εγκαταληφθεί και τον σύγχρονο. Θεωρεί φυσικό αποδέκτη των σκουπιδιών του το ποτάμι και πολύ βολικό να ρίχνει ότι του περισσεύει σ' αυτό.

Οι κάτοικοι που ζούν στις όχθες του ποταμού, όπως προκύπτει από τα ερωτηματολόγια που τους δώσαμε και μας απάντησαν, αγαπούν το ποτάμι και είναι ευχαριστημένοι που ζούν δίπλα σ' αυτό. Ακόμη συνειδητοποιούν πιο εύκολα ότι η ρύ-

πανση του ποταμού έχει επιπτώσεις στην ίδια τους τη ζωή. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν πολλοί που ρίχνουν ποσότητες άχρηστων υλικών και ακόμα και τις αποχετεύσεις τους κατ' ευθείαν στο ποτάμι.

Επίσης το αποχετευτικό δίκτυο της πόλης, παλιό και αυτό άπως τις ύδρευσης, έχει τρείς αγωγούς που καταλήγουν στην Αράπιτσα κάτω από τις γέφυρες «Μπατάνια», «Παπαγιάννη», «Νοσοκομείου».

Αν σ' όλα αυτά προστεθεί η ρύπανση από τα απόβλητα των βιομηχανιών που υπάρχουν στις όχθες (πριν λίγο καιρό που λειτουργούσαν τα βauxite των εργοστασίων που τώρα έχουν σταματήσει ήταν πολύ έντονη) καταλαβαίνουμε γιατί μέτα στην πόλη η σύσταση του νερού της Αράπιτσας αλλοιώνεται. Ο αλιευτικός πλούτος έχει σχεδόν εξαφανισθεί και για έναν ακόμη λόγο. Η διαμόρφωση της πρασίας της Αράπιτσας στέρησε από τις πέστρες τα σκιερά φυσικά καταφύγια όπου μπορούσε να αναπαραχθεί.

Για μια ακόμη φορά διαπιστώνουμε ότι καμιά επέμβαση στη φύση δεν είναι χωρίς συνέπειες.

ε) Ροή κάτω από την πόλη

Λέγεται κάτω από τη Νάουσα, η Αράπιτσα δέχεται τα υπόλοιπα και περισσότερα βέβαια από την αποχέτευση της πόλης. Η επιδότησή της είναι ολοφάνερη. Είδαμε ακόμη αποχετεύσεις κτηνοτροφικών μονάδων να χύνονται σ' αυτήν. Για την ρύπανση που προκαλείται στα νερά από την εντατική καλλιέργεια των γύρω περιοχών και τη χρήση χημικών (φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων) δεν υπάρχουν στοιχεία. Ίσως γιατί τα περισσότερα νερά της Αράπιτσας διοχετεύονται για άρδευση και δεν ξανακυρρίζουν σ' αυτή.

Το πρόβλημα όμως της μόλυνσης της τάφρου 66, όπου χύνεται η Αράπιτσα είναι έντονο και απασχολήσε πολύ την κοινή γνώμη και τους αρμοδίους το καλοκαίρι του 1990. Όσο για την ρύπανση των υπογείων υδάτων, έχει διαπιστωθεί από μετρήσεις ότι έχει προχωρήσει και βρέθηκαν γεωτρήσεις στον κάμπο υδατομενές. Από δελτίο της Ε.Ο.Κ. φαίνεται ότι είμαστε από τους πιο ρυπασιμένους νομούς λόγω λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων.

Παρ' όλα αυτά η φύση του ποταμού αγωνίζεται και καλύπτει τις αμαρτίες του ανθρώπου. Με τα αρ-

μητικά νερά το ποτάμι προσπαθεί να διώχνει τους ρύπους και να παρουσιάζει εντυπωσιακές εικόνες όπως οι καταρράκτες στο Μουσκόκι, η περιοχή της πηγής των Ισδορίων, τα βράχια γύρω από την ακρόπολη του αρχαίου Κιτίου μέχρι και η εκβολή του στην τάφρο 66.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Από τα στοιχεία που συγκεντρώσαμε, τους ανθρώπους που μιλήσαμε και κυρίως τις εμπειρίες που αποκτήσαμε περπατώντας δίπλα στο ποτάμι, προβληματιστήκαμε. Δεδηλωσαμε συναισθηματικά μαζί του και το αγαπήσαμε.

Μας στεναχώρησαν οι κλειδωμένες δέσεις, τα εγκαταλειμμένα ή ακάμνη ερειπωμένα εργοστάσια, τα σκουπίδια και οι βρωμιές που σε πολλά σημεία συναντήσαμε. Προβληματιστήκαμε από την εγκατάλειψη που είναι τόσο εμφανής στις εγκαταστάσεις της παλαιάς ηλεκτρικής εταιρείας. Δεν είμαστε ειδικοί, ούτε ξέρουμε τα τυχόν ναμικά κωλύματα, σκεφτήκαμε όμως πως σε μια εποχή με έντονο ενεργειακό πρόβλημα θα ήταν μια λύση να αξιοποιηθούν οι εγκαταστάσεις που υπάρχουν για παραγωγή ηλεκτρικού (δέσεις, σωληνώσεις, ή και έτοιμες εγκαταστάσεις, εργοστάσια

που έπαψαν να λειτουργούν).

Έχοντας υπ' όψη ότι τεχνικά είναι δυνατή η διοχέτευση της όποιας παραγόμενης ηλ. ενέργειας στο δίκτυο της Δ.Ε.Η. και ότι επιχειρήσεις με τη λειτουργία μιας μόνο γεννήτριας εξοικονομούν ποσά της τάξης μερικών εκατομμυρίων/μήνα, εκτιμούμε ότι τα κέρδη θα αποστέουν γρήγορα την όποια επένδυση και θα αποδώσουν κονδύλια που π.χ. θα μπορούσαν να βελτιώσουν ίσως και να λύσουν οριστικά το κτιριακό και λειτουργικό πρόβλημα των σχολείων της πόλης μας.

Η φύση της Αράπιτσας μας μάγεψε και αισιοδοξούμε για το μέλλον της. Ίσως να μὴν μπορεί πια να παίξει το ρόλο που έπαιξε παλιότερα στην οικονομία της Νάουσας, μας προσφέρει όμως το πολύτιμο για τη ζωή νερό και μια ανεπανάληπτη φύση.

Σ' αυτά τα στοιχεία πρέπει να προσέψουμε το ενδιαφέρον μας, εκπονώτας ένα ολοκληρωμένο σχέδιο, χωρίς βιασμούς και προχειρότητες (χαρακτηριστικά νεοελληνικά) για ν' αναδείξουμε και ν' αναδομήσουμε το βιότοπο.

Αν αυτά τα έργα συνδυαστούν, με τη φροντίδα των αρχαιοτήτων που υπάρχουν δίπλα στο ποτάμι και τώρα είναι εγκαταλεημένα και με κατάλληλη προσοχή, η μελλοντική προσφορά της Αράπιτσας στην οικονομία της πόλης θα είναι ο Τουρισμός.

Αν όμως από 'δω και πέρα δημιουργηθούν αλόγιστα και άλλες εγκαταστάσεις, χωρίς σχέδιο που να παίρνει υπ' όψη του το περιβάλλον, με στόχο το εύκολο κέρδος, είμαστε σίγουροι ότι και αυτή η πηγή πλούτου θα στερέψει όπως στέρεψαν και στερεύουν καθημερινά στην πατρίδα μας τόσο όμορφοι τόποι.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΗΓΕΣ

Στουγιαννάκη Ε. Ιστορία της πόλεως Ναούσης

Συνέχεια στη σελίδα 181

Παροιμίες που λέγονται στη Νιάουστα

ΦΥΣΗ, ΚΙΡΟΣ

● «Χειμώνα μου ουρσοῦζη, οὐ-
που πάνου να μη τσοῦζι. Καλακαί-
ρι μου καλὸ οὐπου πάνου κι' οὐ-
που σταθῶ». Του καλουκαίρι ξια-
πλώσιει οὐπου νάνι πᾶς, οὐπου
θέλεις. Εἶνι γιουμάτου φρούτα κι
ζαρζαδατικά. Εἶνι του Κουσαντου-
λη.

● «Εἶδεις κρᾶν:ου στάνι ράνου».
Ἄμα θγαίνουν τα κρᾶνα αχινάει
του νυχτέρι, τρανεύει η νύχτα.

● «Ου σκόρπιους ου κιρὸς δε ξα-
ναμαζώνητι». Τα φυυγάτα τα χρο-
νια δε γυρνούν ουπίσου, ου κιρὸς
δεν καρτιράει.

● «Βρέχει μη του καρδᾶρι», λέ-
μει στη Νιάουστα, ἢ «μη του του-
λούμι» ἢ «μη τη ζουδᾶνα», «ΡΙ-
χνει γάτες κι σκυλιά», λεν οι Ἄγ-
γλοι.

● «Ου Μᾶρτης του βοῶδι του
ψουφάει κι την ημέρα του δρου-
μάει». Τη μέρα φκιάνει ζέστα κι
του βράδι κρύγιου.

● «Ου κιρὸς πουλάει τα ξύλα κι
ου χειμῶνας τ' αγουράζει». Ἄμα
δε φκιάνει κρύγιου δε σκεπτομέ-
στι τη φουτχιά. Ἄμα του χειμῶνα
χρειάζονται ξύλα για του τζιάκι.
Τώρα ουλίγοι καίν ακόμα ξύλα του
χειμῶνα.

● «Μούγγι πήρα μι να σι τηρώ
να πιρνούμι τουν κιρὸ». Ἄμα δεν
έχουμε να πούμε τίπουτας μούγγι
τηργιούμιστι κι μουλώνουμε αποὺ
καμινιάφρας.

● «Οὐτι για τουν ἥλιου, οὐτι για
τουν ἴσκιου εἴσει». Ανάπουδς,
στραδόξυλου μη καν τίπουτας δε
συμιδιάζιτι.

● «Φκιάνει κρύγιου απόψι δε
κοιμηθῇ η γάτα μι του ποντίκι».
Δε δα πάσει χαμπᾶσι ου εἴσις τουν
ἄλλου από του κρύγιου.

● «Κωκιά ὦρα». Ἦταν στην τύ-
χη μου η ἀσχημη ὦρα. Ἐτσι ἐτυ-
χειν, ἐτσι τάθειλιν ου Γιαραυπής,
φυλάξου από την κακιά την ὦρα.

● «Δύστυχους χρόνους ἢ δισι-
χτους χρόνους». Ἀσχημη χρονιά

● «Χρουνιά εἶνι κι δα πιράσει»,
λεν οι αγρότοι ὄντας οι παραγου-
γές δεν παγαίνουν καλᾶ, ὅπους ι-
φῆτους στη Νιάουστα.

● «Ου Φλιθάρης κι' ἂν φλιθίσει
καλουκινές δα μυρίσει». Του Φλι-
θάρη αχινάει να ξυπνάει η φύση,
αχινάει ν' ανθίζει η κρυνιά κι του
πιξάρι, να θγαίνουν κι' οι κάτσι-
ουδοι.

● «Σαν τουν ἄμμου της θάλασ-
σας». Ἦταν μυρμήγγια, πουλὺς
λαός.

● «Ἄν δε φυσήσει ἄνημους κλου
νᾶρι δεν κουνιέτι». Ἄν δεν τσια-
λαστήσουμι δε γένητι τίπουτας.
Χρειάζητι γκαηρέτι.

● «Λαὸς σαν του ρουμάνι». Ὁ-
πους του ρουμάνι έχει απ' ὅλα τα
δέντρα ἐτσι κι' ου κόσμους εἶνι κι
τέτχιοι κι' αλλοιώτικοι.

● «Πηρασμένη βρουχή κάπα δε
χρειάζητι». Ἄμα πιράσει ἓνα πε-
ριστατικό δε χρειάζητι να φκιάσου-
μι τίπουτας. Ἄμα γένει ἓνα πρά-
γμα πάει μπίτισειν, ου χατᾶς γίνη-
κειν.

● «Κάθι πράγμα στουν κιρὸ του
κι τ' αυγὸ την Πασκαλιά». Ὅλες
οι δουλειές θέλει να γένουντι στην
ὥρα τους.

● «Τραγούδι μη τουν τρύγου του
χειμῶνα παραμύθι». Καναν κιρὸν
που δεν εἶχαμι νοῦδι ραδιόφουνου
οὔτε τηλιόραση, τραγουδοῦσαμι
στουν τρύγου κι του χειμῶνα ειλι-
γάμι παραμύτχια τρουγιούρου στου
τζιάκι.

● «Ἐφκιάσεις μινιά τρύπα στου
νιρὸ». Καντίπουτας δεν ἐφκιάσεις,
γιατί στου νιρὸ δε γένητι τρύπα.

● «Στη θάλασσα να πας νιρὸ δε
δα βρεις». Ἄμα παλαγίζει κανέ-
νας ἓνα πράγμα κι εἶνι ὑπόδικου
αμπρουστά του χουρίς να του βρί-
σκει.

● «Ἐστάρνας αποὺ δρουντή
ντάμα ἐρχητι βρουχή». Ἐστάρνας

αποὺ λουγουμαχία αμπουρεῖ να πέ-
σει κι ξύλου.

● «Η καλή μέρα του ταχύ φαί-
νητι». Μινιά δουλειᾶ ἄμα αχιρήσει
καλᾶ, δα πᾶνει σουστά ἴσταμι του
τέλους.

● «Τρανὸ καράθι μιγῶλεις φουρ-
τούνις, μικρὸ καράθι μικρές φουρ-
ταῦνεις». Οι τρανές δουλειές έχουν
κι τρανές σκουτούρεις.

● «Ἐβαλειν του νιρὸ στ' αυλά-
κι». Ταίργιασειν τη δουλειᾶ, ξικί-
νησειν καλᾶ, ἐκαμειν καλή αρχή.
ντούτζισειν τη δουλειᾶ.

● «Οὐπου πιρπατάει του πουτά-
μι αποὺ κει δα πχεις νιρὸ». Αποὺ
ἐναν πιτύχημένου ἀνθρουπουν, απ'
ὄναν πλούσιουν δα δεις προκουπή
κι κασιάρα, αποὺ ἐναν ἱργατικόν.

● «Ου βριμένους δε φουβάτι τη
βρουχή, δε χρειάζητι κι κάπα». Ἄ-
μα σέβεις στην πράγκα ὑσταρνας
μαθαίνεις, δε φουβάτι ου πασταρ-
μᾶς του ὅλας.

● «Τα τρανὰ πουτάμνια αποὺ
μικρά ἰζδῶργια γένουτι». Μιγῶλα
ἔργα κι' απουφάσεις αχινούν α-
ποὺ μικρές αφουρμές. Πουλλές βου-
λές μιγάλοι ἄντρες κατᾶγουντι α-
ποὺ μικρά μέργια.

● «Τί ρίχνει ου Θιὸς κι δεν πί-
νει η γῆς». Ὅλα τα καταπίνει η
γῆς, ὅπους κι' ου ἀνθρουπους κι τα
καλᾶ κι τ' αχαμνά.

● «Κίνησειν γη κι' ουρανόν». Τσι
ἀλᾶστισειν πουλὺ, προυσπάθησειν,
ντᾶλντισειν, ἐβαλειν ὅλα τα μέσα.

● «Ου ζιυγαράς θέλει βρουχή κι
ου σταμνάς τη ξέρα». Ου ζιυγαράς
για να ουργῶσει κι να λιῶσουν οι
γκρουντεις θέλει βρουχή αμὰ ου
τσουκαλᾶς θέλει ξέρα για να στι-
γνώσουν οι στάμνις κι' τα τσουκά-
λια. Κάθι ἐνας θέλει του συμφέρουν
του.

● «Στέγνουσι του τριφύλλι σου
ὄντας του ψένει ου ἥλιους». Κάθι
δουλειᾶ πρέπει να γένητι του σου-
στὸ κιρὸ για να ιπιτύχει. ὄντας
ψένει ου ἥλιους του τοιφύλλι θέλει

γύρισμα.

● «Καθαρός ουρανός αστραπές δε φουβάτι»: Ου σουστός ου ανθρουπους δε φουβάτι κατηγόργεις, ου δίκιους δε φουβάτι τίπουτας.

● «Είτι της ΟΦΑ πάνει Ούπου Φυσάει ου Αέρας»: Στε παπά στε παπά, είλιγαν οι παλιοί. Πάνει απ' του ένα κόμμα στου άλλου, δεν είτι ντουρούζης.

● «Χιόνι του Δικέμδρη, χρυσάφι του καλουκαίρι»: Τότι κι του στιάρι μι όλα τα χειμουριάτικα δα γένουν καλά.

● «Ούτι δρέξει άς κατηδάσει»: Ούτι θέλει άς γένει, ιγώ νταλντώκι φκιάνου αυτήν τη δουλειά κι' άς γένει ούτι είτι να γένει.

● «Να πας όντας κατηδάζει ου λάκκουσ κούτσουρα»: Μιτά απού μπουρά τρανή μη πουλύ βρουχή ου Σιλιώτης κατέβαζειν κούτσουρα κι μιρικοί πήγηναν κι τα μάζουναν για του τζιάκι. Να φκιάσεις μινιά δουλειά στουν κίριμέ της, στην ώρα της.

● «Άς του πάρει του πουτάμι»: Λέμει ένα αίνιγμα σι μινιά παρέα κι δεν του δρίσκει κανένας. Να του πάρει του πουτάμι, λέμει να ίξηγήσουμι του αίνιγμα. Ή λέμει ούτι είτι να γένει, άς γένει.

● «Απού Αύγουστου χειμώνα κι απού Μάρτη καλουκαίρι»: Άμα έπιρνειν μινιά βρουχή μιτά του δικαπινταύγουστου εικειν' τα χρόνια κατέδηναν μι τα μουλάργια οι Βλάχοι απ' του Σέλι γιατί αχिरνουσαν τα κρύγια. Του Μάρτη απ' τις αρχές εβανάμι μάρτην στου χέρι, εδινάμει ντιγιό, μινιά κόκκινη κι μινιά άσπρη, κάνουσα κλουστή για να μη μας μαυρίζει ου ήλιους ου μαρτιάτικους κι' όντας γληπάμι χιλιδόνα τουν κριμνούσαμε σ' ένα κλαδί.

● «Πνίγητι σ' ένα χουλιάρι νιρό»: Σι μινιά δυσκουιλία τα χάνει, δε ξέρει τί να φκιάσει, κιουτεύει.

● «Άν δε λαλήσει τζιντζήρας δεν έχει καλουκαίρι»: Ου τζιτζήρας τζιντζιρίζει του δαχ του καλουκαίρι μη την τρανή τη ζέστα. Τότι μι-

κρά πιντιγιά τους τσακουνάμι στις φασουλόδριγεις κι επιζάμι μη τ' αυτούς. Τους εβανάμι στ' αφκιά απ' τ' άλλα τα πιντιγιά να τζιντζιρίζουν.

● «Ανταμώθηκειν ου ουρανός μη την ιγής»: Δε φαίνητητι τίπουτας απ' τη μπουρά κι την αυτάρα δε γλέπεις ουρανόν κι γη.

● «Πέρα δρέχει»: Εισύ πε ούτι θέλεις, αυτός πέρα δρέχει, δε ρατζητι, δε σιλουγαργιάζει. Ειμείς ιδώ δεν έχουμι κίνυνον, η φασαρία είτι μακρυά.

● «Μαθημένα τα δουνά στα χιόνια»: Είτι μαθημένοι στις ταλιπουρίες κι στις ατυχίες, όλα τα κάμουν καμπούλι.

● «Αύγουστος άδριχτος μούστος άμιτρους»: Άμα δε δρέξει τουν Αύγουστο τα σταφύλια γένουντι γλυκά κι ου μούστος είτι καλός κι πουλύς.

● «Απ' τ' Αγιουργιού κι πέρα πάει του λιμπαντή σιαπέρα»: Απ' τ' Αγιουργιού κούριβαν κι τα πρόβατα γιατί αχирνάει να ζισαίνει ου κίρός κι οι μάνες μας που φουρούσαν νιτόπια απέταχναν του λιμπαντι σιαπέρα.

● «Ου μήνας έχει ινιά»: Μινιά χαρά πιρνούμι, γιατί τίπουτας δε μας μέλει. Είμιστι ιυχαριστημένοι όπουσ είμιστι. Του τί δα γένει ύσταρνας δε μας μέλει καν κι καν.

● «Άνημους που δε δλάδει αφκέ τουν να φυσάει»: Άμα δεν έχεις ζημιά απού μνά υπόθιση άς γένει ούτι θέλει, μη σιγέσι. Σκυλί που δε δαγκώνει αφκέ του να γκαυκίζει.

● «Μούγγι δουνό μη δουνό δε ζμίγει»: Οι ανθρουποι δα νάρθει μινιά ώρα που δ' ανταμυθουόν όσου μακρυά κι αν δρίσκουντι ου ένας απού τουν άλλου.

● «Γράφει στου νιρό, σπέρνει στη λίμνη κι στου πέλαγου αλουνίζει»: Δε φκιάνει καν τίπουτας, τουκιστής κι σουλατσαδώρους, δεν έχει ιπιτυχίες.

● «Αμπρουσά γκριμός κι ουπίσου ρέμα»: Τον ένα ώχ κι τ' άλλου

λέλε, κι του ένα αχαμνό κι τ' άλλου χειρότιρου.

● «Έχει ου κίρός γυρίσματα»: Μη μι φκιάνεις αυτήν τη χάρι αμά δα μι χρειαστείς κι συ καμνιάφρας. Κίρός είτι κι πιρνάει, δα νάρθουν κι άλλες μέρες.

● «Δα γυρίσει ου τροχός»: Δ' αλλάξουν τα πράγματα.

● «Ου πνιγμένος απ' τα μαλλιά του τσακώνητι»: Δε ξέρει τί να φκιάσει σι μινιά δύσκουλη ώρα.

● «Η νύχτα έχει αφκιά κι ημέρα μάτχια»: Τη νύχτα δε γλέπεις μούγγι ακούς.

● «Φκιάστου του καλό κι ρίξτου στου γυαλό»: Νάχεις αναπαμένη τη συνείδησή σου που έφκιασεις του καλό, μην καρτιράς να φκιάσουν του ίντιγιου κι για τη σένα, μην καρτιράς ανταπόδουση.

● «Η νύχτα είτι αγκαστρουμένη»: Δεξέρεις τι δα σι δγάλει, όλα τ' αχαμνά τη νύχτα γένουντι, μη φκιάνεις δουλειές τη νύχτα.

● «Έπισειν απ' τὰ σύννιφα»: Δεν καρτιρούσειν να γένει αυτό που γίνηκειν, δεν όντιζειν να γένει έτσι, άλλα καρτιρούσειν κι' άλλα γίνηκαν.

● «Απιτάει στα σύννιφα»: Δεν είτι προυσγειουμένους, λέει πράγματα που δε γένουντι, όλου φαντάσματα γλέπει.

● «Νάρθεις του μήνα που δεν έχει Σάδβάτου»: Να μην έρβεις καν κι καν.

● «Άσπρα γρόσκια για μαύρες μέρες»: Ιπι Τουρκίας δεν είχαν δραχμές αμά γρόσκια, ένα γρόσι οι ντουμάτις την ουκά, πέντι γρόσκια του τυρί, είλιγαν. Βάστα ουλίγουν παράν για δύσκουλες ώρες.

● «Για όλους δγαίνει ου ήλιους»: Για ιφτουχούς κι για πλούσιους, για όλους έχει ο Θιός, κανένας δε χάνητι.

● «Βάστα ξύλα για του Μάρτη να μην κάψεις τα παλούκια»: Γιατί του Μάρτη τουν είπαν κι παλουκουκάφτη. Μάρτης γδάρτης κι παλουκουκάφτης

● «Κινούργια μέρα κινούργιου κασμέτι»: Η κινούργια μέρα θα φέρεται κι κινούργια τύχη, νέα πράγματα.

● «Νάσι δω του Μάη μη κάπα κι του θιριστή μη γούνα»: Ιφétους μι τις βρουχές τις καλουκαιρινές έτσι καταντισάμι.

● «Όλη μέρα πέντι πέντι κι του δρόδου δικαπέντι»: Όλην την ημέρα κλώθεται γυρνιέται κι δε φκιάνει τίπουτας κι του δρόδου τουν πχιάνει η σφίξα για δουλειά.

● «Τιτράδι κι Παρασκίουβη τα νύχτα σου μην κόψεις, την Κυριακή να μη λουστεις αν θέλεις να προυκόψεις»: Τις Τιτράδες κι τις Παρασκίουβες οι παλιοί νήστιδαν, εν έτρουγαν κρέας, τυρί κι τέτχια κι λούζουνταν του Σαββάτου, γιατί την Κυριακή δεν κάμει να λουστεις που νγιαδάζουν οι ικκλησιές. Τώρα όλα ίσιουμα γίνηκαν.

● «Της νύχτας τη δουλειά τη γλέπει ημέρα κι γιλάει»: Τη νύχτα δεν αμπυρείς να ιδείς καλά τί φκιάνεις, την ημέρα γλέπεις τα σφάλματα που έκαμες τη νύχτα.

● Την ημέρα της Πασκαλιάς είνι γιννημένους»: Ου τυχηρός.

● «Του τρίμηρου είνι γιννημένους»: Ου άτυχος.

● «Ου Σαββατουγεννημένους» είνι τυχηρός.

● «Παίζουν τα καλικούντγια στον ουρανό»: Θα χαλάσει ου κίρως, είλιγαν οι παλιοί.

● «Ψήλουσαν τα δουνά κι δε φτάνουντι»: Αυτός ψηλουπχιάνητι, είνι πολυ πιρήφανους, τράνηψεν η δουλειά του.

● «Λάδι βρέχει, κόστανο χιονίζει»: Δε ρατζητι καν κι καν δε συκλιτζητι για τίπουτας.

● «Όντας νικώ να έρθουν βρουπές κι ασταρπές, όντας γυρίσου απίσου ήλιους κι ξιαστιργιά»: Είνι ένα στιχάκι απ' του Νιαουσινιό παλιό τραγούδι: «Κσημένα χελιδόνια για χαμηλώσατε να γράψου ένα γράμμα κι μιιά φιλή γραφή να γράψου στην αγάπη να μη καστειρεί.

Ιγώ ιδώ που ήρθα ιδώ παντρέφτηκα, πήρα γυναίκα φράγκα, μαγίστρα πιθηρά.

Μαγέθει τα καράβια κι όλα τα κινητά. Όντας κινήσου νάρθου βρουπές κι ασταρπές κι όντας γυρίσου πίσου ήλιους κι ξιαστεργιά. Αυτός δεν ήθιλι να γυρίσει κι δρήςκειν ιτία την πιθηρά, που μάγιδειν τουν κίρως. Έτσι η παροιμία λέγητι για έναν που δε θέλει να μπιτίσει ή να φκιάσει μιιά δουλειά.

● «Άμα δε βρέξει θα στάξει»: Όντας αχιρνάς μιιά δουλειά κι καρτιράς κέρδος κάτι θα γένει ένα μικρό κέρδος θα βγει Μούγγι ντάλντημα χρειάζητι κι όλα έρχουντι.

● «Η καλή μέρα απ' του ταχού φαίνητι»: Όντας μιιά δουλειά παγαίνει καλά από την αρχή, τότε θα μπιτίσει κι καλά. (Αρχή είναι το ήμισυ το υπαντός).

● «Κάθι φέτος κι χειρότερα κάθι πέροι κι καλύτηρα»: Αυτά που πέρασαν μας φαίνονται καλύτερα, αυτά που ζούμι τώρα δεν τα λουγαργιάζουμι κι πολυ.

● «Αν βρέξει ου Μάρτης νγιαό νιρά κι ου Απρίλης άλλου ένα, χαρά σι κείνουν του ζιυγά πούχει πουλλά σπαρμένα»: Οι ανοιξιάτικες βρουχές βοηθούν πολυ τα στάργια να δώσουν καλή παραγωγή.

● «Δε λείπει ου Μάρτης απ' τη Σαρακουστή», ή απ' του χειμών, λέν άλλοι. Λέγητι για έναν που θέλει να στριμώνητι παντού, να παγσίνει μι όλους. Γιατί κι τουν Μάρτη φκιάνει κρύγιου.

● «Τ' Αγία Αντρέα αντριώνει του κρύγιου»: Αχιρνάει ν' αλλάξει ου κίρως κι να χρειάζητι άναμα του τζιάκι.

● «Ήλιους κι βρουχή παντρέβουντι οι φτουχοί»: Γιατί δεν έχει καλές ισουδιές.

● «Ήλιους μι του χιόνι παντρέβουντι οι αρχόντοι»: Δεν τους μέλει για τουν κίρως γιατί είνι πλουσιοι.

● «Ήλιους κι φιγγάρι παντρέ-

βουντι οι γατδάροι», λέμει στη Νιάουστα.

● «Βρέχει ου κίρως φταίγουν οι μήνες»: Η βρουχή αμπυρεί νάρθει όλες τις ιπουχές, όπους ιφétος. Η παροιμία λέγητι για στραβούς ανθρώπους, που ασιώνουντι μι του τίπουτας, χουρίς να τους φταίξουν, γιατί δρίσκουν ιτίες.

● «Χαμογέλασεν ου Μάρτης», λέμει στη Νιάουστα, για έναν θυμωμένου ανθρώπου, όντας χαμογίλάσει ύσταρνας απού καυγάν, ή για έναν που είνι αγέλαστος. Λέγητι κι όντας ου Μάρτης μας φκιάνει καλές μέρες.

● «Ντιγκλέντισεν ου χαβάς»: Άλλάξεν ου κίρως αχιρίσεν να κρυγιαδίζει. Χρειάζητι σουλτούκου.

● «Να κοιμηθώ κι τ' Αγιουργιού να φέξει», λέμει στη Νιάουστα, να κοιμηθώ να ξιχαστώ, να κοιμηθώ ήσυχα, χουρίς να ξυπνήσου.

● «Ήρβεν Αύγουστος πάφ' την κάπα σου»: Γιατί αχιρνάει ν' αλλάξει ου χαβάς κι να φκιάνει κρύγιου, να κρυγιαδίζει.

● «Ου Αγία Νικόλας άσπρισεν τα γένια του»: Αχιρνούν τα χιόνια.

● «Όλες οι μέρες του Θιού είνι»: Δεν έχει ουρσουζικες κι καλές. Δεν πρέπει να πιστεύουμε σι δεισιδιμουιές.

● «Όλες οι ώρες ένα δεν είνι»: Λέγητι για μικρούς ή μικρές που σι γένουντι τσιλέγκι στου κιφάλι, όντας έχεις δουλειά.

● «Ου κίρως τρουκουλνιέτι σαν του νιρό»: Ου κίρως πιρνάει κι φεύγει, δεν τσακώνητι.

● «Μιιά στη χάση κι μιιά στη γιόμουση σι γλέπουμι»: Δε σι γλέπουμι πολυ. Στη χάση έκουφταν τα ξύλα για τουν κυριστέ για να μη σκουλικιάζουν, γιατί στη γιόμουση σκουλικιάζαν.

● Τιτραδίτσα λάλησεν βδουμαδίτσα πέρασεν»: Άμα έρχητι Τιτραδι μπιτίζει η ιβδουμάδα.

● «Όλα έρχουντι στην ώρα τους»: Οι γιουρτές, η ώρα για φαγι, δουλειές που χρειάζουντι κίρως

κι οὔτι κι ἄν.

● «Ὅσα φέρνει ἡ ὥρα δεν τα φέρνει ου χρόνους»: Τα ζαράργια δε χρειάζονται πουλὺ για νὰ γένουν.

● «Για τους ξυπόλυτους πέφτει του χιόνι»: Γιατὶ αυτοινοὶ δεν εἶχαν παράδειξ ν' αγοράσουν παπούτσι. Ἦταν ακριβά. Για τ' αὐτονοὺς που δεν ἀμπουροὺν νὰ φκιάσουν μινὰ δουλειά, ἔχει πουλλές δυσκολίες.

● «Ανημουμαζῶματα νγιαδουλουσκουρπίσματα»: Ὅσα καζαντγιοῦντι μι ψιφκές κι παγαπουντγιές σκουρποῦν κι φεύγουν, δε βαστιοῦντι.

● «Ἡ ὥρα φυλάγει τὴ μέρα κι ἡμέρα του μήνα»: Ὅλα στὴν ὥρα τους γένουντι.

● «Του δουτηχτή μην τουν χαίρησῃ ὄντας δουτάει παρὰ ὄντας δγαίνει»: Τα υστιρινὰ τιμοῦν γα πρῶτα. Νὰ χαίρησῃ ὄντας μπιτίζει μι επιτυχία μινὰ δουλειά.

● «Ἡλιους γένου ἀμὰ απανουθιό μου μη λάμπεις»: Ἀς εἶσι εἰσὺ καλὸς κι γω ἂς μη ἰδῶ χαῖρι, ἂς μην κερδίσου τίπουτας. Φανερώνει ἀγάπη κι ἰκτίμησι.

● «Του Φλιδάρι του χιόνι εἶνι μέσ' του τηγάνι»: Τα χιόνια του Φλιδάρη λιώνουν εὐκολα, γιατί τρανέει ἡμέρα κι ζισταίνει.

● «Ἐχει μῆναν που τρέφει ὅλου του χρόνου»: Ἀμπουρεῖ σι ἔνα μῆναν νὰ καζαντίσουμι για ἕναν χρόνου. Ἄν βροῦμι μινὰ ιυκηρία ἀμπουροῦμι νὰ κερδίσουμι πουλλά.

● «Μη τουν κόσκινο δεν καυδανέτι νιρό»: Μη ψεύτικα μέσα δε γένουντι σουστές δουλειές. Ἔτσι στὴ Νιάουστα λέμει πιργιλαστικά, ἰγὼ στὴ χαρὰ σου δα σι φκιάσου τρανὸ χουζμέτι, δα κουδανῶ μη τουν κόσκινου νιρό.

● «Στὴ μικρὴ τὴ δρῶση πίνεις ιυκουλώτιρα νιρό παρὰ στὴν τρανῇ»: Σι μικρότερες πόρτες μπιτίζεις ιυκουλώτιρα τὴ δουλειὰ σου παρὰ σι τρανές. Νὰ φκιάνουμι δουλειές που ἀμπουρεῖ κι' ὄχι αὐτές

που εἶνι δύσκολες για τι μας.

● «Ἡ ευτυχία ομνιάζει μη του χειμωνιάτικου τουν ἡλιου. Βγαίνει ἀργὰ κι χάνητι νουρίς»: Ὅλες δι καλές οἱ ὥρες βαστοῦν ουλῆγου. Τα καλὰ πράγματα μπιτίζουν ἀγλήγουρας.

● «Ὅντας ου μῆνας δεν ἔχει «ρο», το κρασί θέλει νερό»: Τέτχι οἱ μῆνες εἶνι ου Μάης, Ιούνης, Ιούλης, Αὐγουστος. Τότι που φκιάνει ζέστα δεν πίνητι του κρασί, μούγγι του νιρουκράσι.

● «Δεν ἐζμίζαν τ' ἄστρα τους»: Δὲν ταίργιασαν, δεν τα δρῆκαν, χῶρισαν δε συνουήθηκαν.

● «Ὅποιους στὴν ξέρα πιρπατάει κι θάλασσα γυρεῦει ου νγιαδουλους ουπίσου του κουκιά τουν μαγειρεῦει»: Ὅποιος ἔχει τὴ δόληψή του κι εἶνι καλὰ δε χρειάζητι νὰ παλαγίζει ἄλλες ταλιπουρίες κι σκουτούρες, γιατί δα πισμανέψει.

● «Σταξιά μη σταξιά γένητι πουτᾶμι, πουτᾶμι μη πουτᾶμι γένητι θάλασσα»: Ὅντας ἰνώνουντι πουλλοὶ μαζί ἔχουν τρανύτηρη δύναμη, ὅπου οἱ συνητιρισμοί, ιταιρίες κι τέτχια.

● «Πινάει του δουνὸ ἀμὰ αγουράζει στουν κάμπου»: «Πινέβουν ἀχρείαστα πράγματα για ν' αγουράσουν ιυκουλώτιρα αὐτὰ που αξίζουν.

● «Μη σι γιλᾶει ου μπάκακας κι του χιλιδουνάκι, ἂν δε λαλήσει ου τζίντζιρας δένι καλουκράκι»: Τότι ζισταίνει ου κιρὸς του δαχ του καλουκαίρι.

● «Κι τα δουνὰ ξιπέφτουν κι ηι κάμπου δυστυχοῦν»: Κι τους τρανοὺς κι τους πλούσιους πουλλές δουλές τους δοῖσκουν κακές μέρες κι δύστυχες.

● «Περὶ ἀνέμων και υδάτων»: Λέμει λόγια χουρίς νόημα, χουρίς σημασία, λόγια στουν αέρα.

● «Του θιριστή τουν αλουνάρι εἶνι μπόλικου του στιάρι»: Ἐχει ψουμί ου γιουργὸς μπόλικου, γιατί θιρίζουν κι' αλουιίζουν του στιάρι. Ἀργότιρα ἀχιρνούσαν οἱ οἰκονου-

μίες κι τὸζμιγαν του στιαρίσκιου μη καλαμπουκίσκιου αλεύρι για νὰ φτάσει.

● «Του γιναργιάτικου φιγγάρ ἡλιους τὴς ἡμέρας ομνιάζει»: Του Γινάρη του φιγγάρι εἶνι πουλὺ λαμπιρό.

● «Δεν ἔχει στουν ἡλιου μοῖρα»: Εἶνι πουλὺ φτουχὸς, πουλὺ ἀτυχὸς, εἶνι ταλαίπουρος.

● «Ἀπ' του καλὸ του πηγᾶδι ὅσου νιρὸ κι' ἂν δάλεις δε στιγνώνει»: Κι' ὅπου λεν κι οἱ πρόσφυγοι, ὅσου κι' ἂν τρίψεις τὴ σακουράφα, δε γένητι βελόνα. Ἀπ' ὄναν που ἔχει πουλλά πάντα κερδισμένους δγαίνεις.

● «Οὔτι κρύγιου οὔτι ζέστα μη φκιάνει»: Δε μη μέλει καν κι καν.

● «Νάσει καλὰ τουν Αὐγουστου πουνι παχιές οἱ μύγες»: Εἰκείνα τα χρόνια πουῦχαν ὅλα τα σπίτχια ἀχούργια, εἶχαμι πουλλές μύγες. Ἰφιρνάμι κάτι δουτάνια ἀκουλητσίδες για ν' ἀκουλνούν κι ἀγοραζάμι χαρτιά εἰδικὰ μη ἀκόλα τουτκάλι, που κάθουνταν οἱ μύγες κι' ἀκουλνούσαν. Τουν Αὐγουστου οἱ μύγες ἦταν μαῖ παχές. Ἡ παροιμία πιργιλᾶει τους δρώμνιους ἀνθρώπους, τους ἀπλυτους κι' ἀχτένιστους.

● «Ἄλλη ἡ δόξα απ' τουν ἡλιου κι' ἄλλη απ' του φιγγάρι»: Ἄλλη χάρη ἔχει ἡ μέρα κι' ἄλλη ἡ νύχτα. Ἄλλα γένουντι τὴ μέρα κι' ἄλλα τὴ νύχτα. Τὴ νύχτα γένουντι τα πλειότιρα κακούνηγια.

● «Εἶσι ἄνου πουταμών»: Αὐτὰ που φκιάνεις εἶνι χαμπουχᾶλια, εἶνι ἀχρείαστα. Αὐτὰ που λες εἶνι μπαρ ιτάκια.

● «Ἀπουγάλια - ἀγάλια γένητι ἡ αγουρίδα μέλι»: Μη τουν κιρὸ δάνει μινιαλὸ ἕνας νῆος, μη τις μέρες ουριμάζει μινὰ ὑπόθισι.

● «Σταξιά, σταξιά του νιρὸ τρυπάει κι τὴν πέτρα»: Πε πὲ του ἰντγιου πράμα σι ἕναν τουν καντίζεις. Οἱ μιγάλες δουλειές γένουντι μη μικρές προσπάθειες συνέχεια.

● «Ἐχει μισάνυχτα τὴ μέρα μισημέρι»: Για μπάμπασκα δουλειὰ

δε ξέρει καν τίπουτας, δεν έχει ιδέα για πράγματα που ουμιλούν μονναχά τους.

● «Αγρόν αγουράζει»: Δεν τουν μέλει για καντίπουτας, δε ραΐζητι.

● «Είδα τουν ήλιου αρχίτηρας απ' τη σένα»: Όταν εισύ πήγαινες, ιγώ γυρνούσα. Γιννήθηκα μαζί αγλήγουρας απ' τη σένα.

● «'Αν σφίξει του χέρι του στην πέτρα δα τη θγάλει ζουμί»: Όλα τα καταφέρνει, έχει πουλύ δύναμη για ούτι κι άν.

● «Απού του ήσυχου του ποτάμι να φουβάσει»: , γιατί αυτός απουλνάει του νιρό απού καίτη ψάθα. Συ κάμει τουν ήσυχου κι τουν φρόνιμου αμά απού πίσου στουν φκιάνει του χατά.

● «Είνοι σαν του λουλό του πουτάμι»: Ουλίγου αλαφρύς κι σιαμπατατζής. Του λουλό του πουτάμι στη Νιάουστα είνοι απ' τη Δέση του Μπίλη ίσιαμι του μύλου του Μαγγανάρη. Σι μινικά μέργια πιρνάει κι' απου γαλαορία, κι τουν ήλιαν λουλό όντας απουλνούσαν του νιρό έτριχειν μη δύναμη κι' ήταν βαθύ. Του νιρό αυτό κινούσειν του Λόγγου τ' αργουστάσιου κι του σκινουποιείου.

● «'Οντας πέφτει ου ουρανός χτυπάει πρώτα τους ψηλούς»: Γιατί τα κιφάλια τους είνοι ψηλότιρα. Τα ψηλά τα κλονάργια κουνάει ου αέρας. Τους φανταζούμινους τους ανθρώπους τους δάνουν πρώτα στου στόμα τους οι άλλοι.

● «Ου κιρός κιρό δε δίνει, φεύγει σαν του νγιάργυρου»: Μη χάνεις τουν κιρό σου σι καντιπουτένια πράγματα.

● «Είνοι βαρύς ου ουρανός, βαριά η ατμόσφαιρα»: Ιδω δε μας θέλουν, ιδω είνοι έτοιμοι για καυγάν για μαλουσία. Πουλύ μαυρίλα πλάκουσειν μαύρη σαν καλιακούδα.

● «'Ισιαμι την ώρα ήρθειν»: Τότι που άναφταν καναν κιρόν τα κουκούμνια, την ώρα που άναφταν τα φώτα, ζμούργια, μέρα μη τη νύχτα. «Περί λύχνου αφός».

● «Η φύση νικάει, ου κιρός ξι-

σκιπάζει την αλήτχια»: «Ουδέν κρυπτόν υπό τον ήλιον», είλιγαν οι αρχαίοι. Δεν αμπουρεί κανένας να τα δάλει μη τη φύση. Η αλήτχια αργά ή αγλήγουρα ξισκιπάζητι.

● «Μη ζουρίζεις τη φύση γιατί ικδικιέτι»: Τα στοιχιά της φύσης είνοι μάλι γιρά απ' τουν άνθρωπου. Σι δάνουν κάτου.

● «Είνοι του χούι του τέτχιου δεν αλλάζει»: Η φύση του είνοι έτσι. Ου λύκουσ αλλάζει την τρίχα του όχι του τομάρι του. Η ουχιά κι άν κι λαΐδίσει πάλι φίδι είνοι. Του φυσικό αφύσκου δε γένητι.

● «'Ιπουχή απού ισχιές αγιλάδες»: Μέρες φτώχειας κι' ανέχειας.

● «Ου κιρός ουδηγός»: Κατά τουν κιρό κι του χουρό. Ανάλογα πώς δα νάνει ου κιρός δ' αποφασίσουμι.

● «Του νιρό είνοι του Θιού»: Είνοι ένα απ' τα τρανύτιρα δώρα του Θιού, δεν αμπουρούν εύκουλα να του κόψουν, να του πουλήσουν, να του μοιράσουν, να στου απαγουοέψουν.

● «'Αφση τουν κιρό να δουλεύει για τη σένα»: Μη τουν κιρό όλα διουρθώνουντι, πιρνούν οι γιράδες, οι αρρώστειες αλησμουνιούντι οι κακές κουδέντες, οι καυγάδες κι' άλλα.

● «Νυχτώνει, ξημιρώνει κι του κουβάρι μαζώνητι»: Ουλιγουστέβουν οι μέρες μας, σώνητι του λάδι απ' την καντήλα.

● «Ου κιρός όλα τα φκιάνει ρισίτι»: Όλα τα σβήνει.

● «Πουτάμι μοιοασμένου γένητι αγώγι»: Άμα η δύναμή σου, η προσιιάθειά σου μοιράζητι σι πουλές δουλειές, δεν έχεις κι τόση ιπιτυχία.

● «Σαν έρθει η Κυργιακή Σαβδάτου μην καρτιράς»: Οι μέρες πιρνούν, δεν έρχουντι ουπίσου.

● «Κίνησεις κι' ήταν ημέρα Σαβδάτου»: Τα χρόνια εικείνα πούταν οι θυβροί δε δούληβαν του Σαβδάτου κι άν ήθειεις να φκιάσεις καμιά δουλειά δεν αμπουρούσε.

● «Σαββατιάτικα θυμήθηκες»: Τώρα που μπιτίζει η ιδδουμάδα, την τιλιυταία ώρα. Τώρα σ' ήρθε ν τ'αυγό στουν κώλου.

● «Μούστους είνοι κι δα δράσει»: Δα γένει η δουλειά μη σηγέσει.

● «Ου κιρός είνοι γιατρός»: Όλοι οι γκράδεις κλείνουν. Όλα γιατρέδουντι μη τουν κιρό.

● «Τρέχουν τα χρόνια σα νιρό κι' οι μήνες σα χαλάζι»: Οι κιρός πιρνάει αγλήγουρας. Οι μήνες χάνουν τα νιρά κι' ου χρόνους δεν τα χάνει.

● «Μήνας μπαίνει, μήνας θγαίνει»: Ου κιρός πιρνάει. Κι ου μιστός πέφτει.

● «Γινάρην μήναν κλάδιψειν (ή κόψει ξύλα, φιγγάρι μην κοιτάξεις»: Του Γινάρη τα ξύλα δε σκουλικιάζουν άν κουπουν κι στη γιόμουση. Τους άλλους μήνες δεν κόφτουν κιριστέν στη γιόμουση. Φκιάσ' τις δουλειές στην ώρα τους μην καρτιράς.

● «Φλιδάρης μι νιρό κουτσός σηβαίνει στου χουρό»: Γιατί είνοι κουτσουφλέδαρος, τουν λείπουν μέρες για νάνει σουστός μήνας.

● «Ου Μάρτης έβαλειν του τζιουμπάνου στου καζάνι»: Τουν έκαμειν να στριμουχτή στη φουτχιά γι-ατί φκιάνει κρύγιου.

● «Μαρτιάτικα στουν ήλιου να μην κοιμηθείς»: Γιατί δα σι κρυγιάσει, γιατί σι ξιγιλάει.

● «Του Μάρτη ου ήλιους βάφει κι πέντι μέρες δε ξιδάφει»: Ου μαρτιάτικους ου ήλιους πιάνει πουλύ για τ' αυτό εβανάμι μάρτην.

● «Τη γέννηση την άδριχτη τα φώτα χιουνισμένα κι τη Λαμπρή βριχούμνη τα πάντα ιυτυχισμένα»: Αυτός ου κιρός είνοι ου κανουνικός για καλές εισουδίες.

● «Πούρτο Μάρτη, ξιχειμώνασα τα γιδάκια μου», είπειν η μπάρμπου πανουθιό απ' τις πηγές τ' Άγια Νικόλα κουντά στην Παλιουινιάουστα κι ου Μάρτης θύμουσειν, παίρνει δανεικές τρεις μέρες απ' του Φλιδάρη (για τ' αυτό απόμεινεν

λειψός - κουτσός) κι κάμει ένα κρύ-
γιου φαρμάκι, μη χιόνι ώσπου μαρ-
μαρώθηκεν η μπάμπου μη τα γίντ-
για της κι απόμεινεν ουδικεί για
να τη γλέπουμι. Στη Νιάουστα του
λέμει για τ' αυτούς που όντας μπι-
τίζουν τη δουλειά τους σ' αλησμο-
νούν.

● «Του Μάρτη φύλαξει άχυρα
μη χάσεις του ζιυγάρι»: Τότι είχαν
όλοινοι σιακάτου στον κάμπου ζιυ-
γάρι βόντγια είχαν κι στη Νιάου-
στα κάμπδοσι ζιυγαράδοι που όρ-
γουναν, αλώνιζαν, κουβανούσαν μη
τους αραμπάδεις κι κατὰ του Μάρ-
τη μπιτίζαν ζαϊρέδεις κι καρτιρού-
σαν να γένει του χουρτάρι για δου-
σκή. Άμα όντας ου Μάρτης ήταν
κρύγιος έδουναν άχυρου

● «Ξιανουστήμηνεις κυρά μου
σαν του Μάη του μαρούλι»: Τα μα-
ρούλια του Μάη δγαζουν κουρφή,
δεν έχουν καρντγια κι μικρά αχιο-
νούν να πικριόζυν. Έτσι κι οι γυ-
ναίκες οι ηλικιουμένεις αμπρευστά
στα κουριτσούνγια.

● «Η Αγία Τριάδα δαστάει του
χαλαζι στην πουδιά της»: Του χα-
λαζι πέφτει στα έδγα της άνοιξης
κι στις αρχές απού του καλουκαίρι.

● «Τ' Αϊλιά του καρύδι, τ' Αγία
Σουτήρη του σταφύλι κι της Πανα-
γιάς τα σύκα»: Τ' Αϊλιά τρώγουντι
τα καρύντγια μη του μαγαίρι, τ'
Αγία Σουτήρη παγαίνουμι στον
παπά τα πρώτα τα σταφύλια για
ντιγάδασμα για νάνει ιδλουγημένα
κι να καρπουν κι ύσταρνας απ' της
Παναγιάς φτάνουν τα σύκα. Μούγ-
γι που ιφέτους οψίμισαν.

● «Αύγουστε καλέ μου μήνα νά-
σουν ντιγιά δουλές του χρόνου»: Τον
Αύγουστου έχει απ' όλα τα
καλουντγια, σύκα, σταφύλια, δρό-
κινα, δαμάσκηνα, πιπόνια, καρπού-
ζια κι όλα τα ζαρζαβατικά χαλι-
πώνει κι η ζέστα μπιτίζει του δαχ
του καλουκαίρι.

● «Ξιανουστήμηνεις κουρίτσι σαν
τ' Αυγούστου του πιπόνι»: Κατά
τα έδγα Αυγούστου μπιτίζουν κι τα
πιπόνια κι τα τιλιυταία στις πιπου-

νιές είναι άνουστα. Έτσι κι οι δι-
σποινίδες τριάντα ινιά χρονών.

● «Πέντι Αυγούστου χουρίς συν-
νιφα, Μάης άδριχτους»: Αυτό σύμ-
φονα μη τα μιρουμίνια.

● «Τζίντιζρας λάλησειν μαύρη
ρόγα γιαλίσειν»: Αχιρνούν κι φτά-
νουν, γλυκαίνουν τα σταφύλια.

● «Μη τ' Αυγούστου του φιγγά-
ρι έκαμειν τρεις πήχεις υφάδι»: Τ'
αυγουστιάτικου του φιγγάρι είναι λα
μπιρό. Έτσι αμπουρούν σαν τα
παλιά τα χρόνια, να υφαίνουν στον
σταλασιό κι τη λούχτα μη του φιγ-

γάρι χουρίς λάμπα.

● «Τουν Αγία Λουκά σπείρει τα
κουκιά»: Απ' τις 18 Ουκτώβρη κι
ύσταρνας σπέρνουν τα κουκιά κι τα
μπιζέλια.

● «Αϊ Δημητράκη του μικρό κα-
λουκαιράκι»: Τότι έχει μικρές γλυ-
κιές μέρεις μη ήλιου σα μικρό κα-
λουκαίρι.

● «Σαν απού μάσουν τις ηλιές
μπιτίζουν όλεις οι δουλειές»: Τότι
μπιτίζουν όλα τα μαζώματα στη
γιουργία γιατί οι ηλιές μαζώνουντι
τιλιυταία απ' όλα.

ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΡΤΣΗΣ

ΑΡΑΠΙΤΣΑ

Συνέχεια από τη σελίδα 175

X. I. Μαχαρόνα από «Χρονικά Αρ-
χασιολογικά»

Μπάτση Δ. «Μπούλες και Γενίτα-
σαι»

Μπάτση Δ. «Βιομηχανία της Νά-
ουσας πριν το 1940, από περιοδικό
Νιάουστα

Οικονόμου - Κάλφα. (Η Πόλη μας
(Δήμος Νάουσας)

I.G.M.E. «Απογραφή κρατικών πε-
γών Ελλάδος, Αθήνα 1988

Σπορέλα Δ. «Καραβίδες των γλυ-
κών νερών» Βέροια 1990

Εργασία Π.Ε. 2ου Γυμν. Νάουσας
με θέμα: «Η Γεωργία στη Νάουσα

Εργασία Π.Ε. 2ου Γυμν. Νάουσας
με θέμα: «Τα δάση μας»

Εργασία Π.Ε. 3ου Γυμν. Νάουσας
με θέμα: Οι βιομηχανίες της Νάου-
σας».

Από τις απαντήσεις στα ερωτη-
ματολόγια μας: του Δήμου Νάου-
σας, της Δ.Ε.Τ.Ν., του Τ.Ο.Ε.Β.,
της επιχείρησης Βαρδαρέσου Α.Ε.,
ιδ. επιχειρήσεων Αγ. Νικολάου.

Από δημοσιεύματα της τοπικής
εφημερίδας «Φωνή της Νάουσας».

Η ΟΜΑΔΑ ΜΑΣ

1. Βασιλειάδου Μαρία
2. Βασιλειάδου Πελαγία
3. Γιώτη Ελισάβετ
4. Γκίλτσης Σταύρος

5. Γραμματικόπουλος Κώστας

6. Δημητρίου Βενετία

7. Δήμου Δημήτρα

8. Ζάλιου Στέλλα

9. Ζιώτας Μάρκος

10. Θεοδωρόπουλος Βασίλης

11. Τσιος Αδάμος

12. Κουστουλίδου Πόπη

13. Λιθοξόου Νίκος

14. Λούκας Γιάννης

15. Μαυλιάρη Ελένη

16. Μπαρμπάρουση Αθηνά

17. Μπίλη Άσπα

18. Μπιλιούρης Γιάννης

19. Μπισίρη Κατερίνα

20. Νίκου Ελένη

21. Παπαδοπούλου Νικολέτα

22. Παπαϊωάννου Χρήστος

23. Προύσαλης Θανάσης

24. Σιδηρά Μαρία

25. Σιώπη Ελπινίκη

26. Τάνου Ευδοξία

27. Τόλιου Έλσα

28. Τρεμπελή Σοφία

29. Τρύφων Αφροδίτη

30. Τσακίρης Ισιδωρος

31. Τσαλδάρη Μαρία

32. Φειδάντη Κατερίνα

33. Φραγκοτσινού Βαγγελίτσα

34. Χρυσοχόου Κατερίνα

35. Ψαρράς Γεώργιος

36. Ψειρίδου Κατερίνα.

Οι υπεύθυνοι καθηγητές:

ΒΛΑΧΟΥ ΦΑΝΗ - ΜΕΣΚΟΣ Γ.

Πρωτοπόρες Ελληνίδες στη Μουσική

Οι πρώτες Ελληνίδες που ασχολήθηκαν με τη μουσική ήταν από τα Επτάνησα. Τα Επτάνησα ήταν εκείνο το τμήμα της ελληνικής γης όπου μετά την αναγέννηση υπήρξε αξιόλογη μουσική κίνηση.

Σουζάνα Νεράντζη: Από την Ζάκυνθο, μαθήτρια του Μάντζαρου. Πιανίστα, έξοχη ερμηνεύτρια και συνθέτης. Έγραψε έργα που εκδόθηκαν το 1839 στο Μιλάνο από τον εκδοτικό οίκο Φραντζέσκο Λούκα. Η

Της Λευκής Σαμαρά

Σουζάνα Νεράντζη είναι η πρώτη γυναίκα πιανίστα και συνθέτης.

Ελένη Άγρη: Κερκυραία μεσόφωνος. Στις 25 - 5 - 1848 έδωσε συναυλία στην Φιλαρμονική Εταιρεία Κερκύρας κατά την οποία διανεμήθηκε στις κυρίες ένα ποίημα του Μαρκωρά αφιερωμένο στην καλλιτέχνη. Η Ελένη Άγρη είναι η πρώτη γυναίκα αοιδός.

Σοφία Δελαπόρτα: Από το Λεξούρι. Συνέθεσε έργα αφιερωμένα στους ήρωες του 21, που εκδόθηκαν στην Λειψία το 1877, με τίτλο «Μουσική Συλλογή» και βραβεύθηκαν το 1904 σε διαγωνισμό της όλης Ολυμπιάδας.

Ευφροσύνη Κωνστ. Βικέλα, το γένος Ντόκου, από τα Γιάννινα. Σπούδασε στην Τεργέστη, ήρθε στην Πάτρα το 1840, έγραψε διάφορα ποιήματα και συνέθεσε δύο μελοδράματα την «Ευφροσύνη» (Αθήνα 1876) και την «Ελδίρα» (Αθήνα 1886). Μετέφρασε από τα ιταλικά το λιμπρέτο της όπερας του Ντονιτζέτι Λουκία ντι Λαμερμούρ. (Ναύπλιο 1854).

Το 1888 ιδρύθηκε ο πρώτος επαγγελματικός θίασος του Σπ. Μπεκατώρου και Ι. Καραγιάννη. Ο Καραγιάννης χρηματοδότησε το θίασο και ο Μπεκατώρος ανέλαβε τη διεύθυνση της ορχήστρας με βοηθό

την Ελπίδα Καούκη, την μετέπειτα σύζυγο του Λουδοβίκου Λαμπελέτ και υψίφωνο την Αικατερίνη Λάνδη από την Κέρκυρα.

Ο θίασος έκανε τουρνέ στην Αλεξάνδρεια και στη Σμύρνη. Εκεί ο Μπεκατώρος απεχώρησε και τότε ανέλαβε τη διεύθυνση της ορχήστρας η Ελπίδα Καούκη. Η Ελπίδα Καούκη - Λαμπελέτ είναι η πρώτη Ελληνίδα διευθύντρια ορχήστρας και μάλιστα μελοδράματος με μπαγκέτα.

Η «Νέα Εφημερίς» στις 12 Μαΐου 1890 γράφει ότι ο ελληνοδραματικός θίασος Ι. Καραγιάννη προσκλήθηκε από το σουλτάνο να δώσει παράσταση στο σαράϊ. Την αυτοκρατορική ορχήστρα διηύθυνε η Λαμπελέτ.

Άλλη υψίφωνος της εποχής του 1890 είναι και η Αικατερίνη Μπαταρέλη.

Ελένη Λαμπίρη, εγγονή του Ανδρέα Λασκαράτου. Γεννήθηκε στην Αθήνα το 1888. Σπούδασε στο Ωδείο Αθηνών, από τις πρώτες μαθήτριες του Ωδείου. Μετεκπαιδεύτηκε στο Βερολίνο και στη Λειψία. Συνέχισε τις σπουδές της στο Μιλάνο και στη Βιέννη. Το 1913 ανεβάστηκε στο θέατρο «Πανελλήνιον» η οπερέτα της «Αποκριάτικο όνειρο» σε λιμπρέτο Γρηγορίου Ξενοπούλου. Το 1915, σε περιοδεία της στη Β. Ιταλία, διηύθυνε μεϊκτή ορχήστρα. Συνέθεσε μια σουνάτα, μια συμφωνία, μια σερενάτα, μια όπερα και μια οπερέτα, που εκτελέστηκε στο Μιλάνο το 1915 και διάφορα τραγούδια. Από το 1925 διηύθυνε το Ωδείο της Φιλαρμονικής Εταιρείας

Πατρών.

Μπετίνα Φραβασίλη - Παπαγεωργίου. Είναι το γλυκύτατο εκείνο πλάσμα με την αγγελική μορφή που αγάπησε παράφωρα ο Γ. Βιζυηνός. Μια από τις πρώτες πιανίστες της Αθήνας, έξοχη ερμηνεύτρια των έργων του Σοπέν, από τις πρώτες Ελληνίδες που δίδασκαν πιάνο στο Ωδείο Αθηνών. Δίδαξε μόνο δύο χρόνια. Πέθανε σε ηλικία είκοσι μόλις χρόνων και τέσσερις μέρες μετά το γάμο της.

Λουκία Ιωάννου. Είναι η πρώτη αρτίτρια. Το 1901 ήρθε στην Αθήνα από τη Βιέννη, όπου σπούδασε οχτώ χρόνια άρπα.

Η πρώτη Ελληνίδα μουσικολόγος ήταν η Σοφία Σπανούδη από την Πόλη. Καθηγήτρια πιάνου, ήρθε στην Αθήνα μετά την μικρασιατική καταστροφή και δίδαξε στο Ωδείο Αθηνών. Έγραψε μουσικές μελέτες και άρθρα. Μετέφρασε την «Ιστορία της μουσικής» του LANDORKUS. Ήταν μουσικοκριτικός.

Όλες αυτές οι γυναίκες μπόρεσαν να επιδελθούν στα τέλη του περασμένου αιώνα και στις αρχές του αιώνα μας με το μεγάλο τους ταλέντο και την αγωνιστικότητά τους σε μια κοινωνία που για το κορίτσι θανάσιμο αμάρτημα ήταν να δγει μόλις από το σπίτι. Όχι να σπουδάσει και μάλιστα μουσική ή τραγούδι.

Ήταν οι πρωτοπόρες που άνοιξαν το δρόμο για την μουσική παιδεία της Ελληνίδας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κ. Σηραδάκη: Το φεμινιστικό κίνημα στην Ελλάδα: 1830 - 1936.

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

ΤΗ «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»

ΜΙΚΡΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Του Σάββα Θ. Γαβριλίδη
καθηγητή του Α.Π.Θ.

1. Έρχονται στιγμές

Έρχονται στιγμές που νιώθεις ήρεμος, γιατί τέλειωσαν αυτά που είχες να κάνεις. Και τότε αρχίζει η αναζήτησή. Τρέχεις στο παρελθόν, ονειρεύεσαι το μέλλον, κι' αρχίζεις πάλι ν' ανησυχείς σιγά - σιγά. Για κάτι που σου διέφυγε, για τις δυσκολίες που σε περιμένουν. Πριν προλάβεις να χαρείς την ηρεμία σου μπαίνεις ξανά στον ατελείωτο κύκλο. Χωρίς να το θέλεις πηγαίνεις στο βουνό, ύστερα στη θάλασσα, μετά στην έρημο. Τέλος κλείνεις σε μια σκοτεινή φυλακή όπου προσπαθείς να ελευθερώσεις την ψυχή σου. Όπου στενάζει η σκέψη σου, ανάλογα με τη φυλακή που έφτιαξες, ανάλογα με τα παιχνίδια της μοίρας. Κι ο αγώνας σου προς το άγνωστο συνεχίζεται. Σκληρός, αναπόφευκτος, καταδικασμένος. Κάποτε βρίσκεις την άκρη απ' το κουδάρι που είναι γεμάτο παλιές φωτογραφίες, κιτρινωπένες αναμνήσεις, παιδικά όνειρα. Ξετυλίγεις προσεκτικά το κουδάρι και χάνεσαι σ' έναν άλλο κόσμο' αλλιώτικο, ξεθωριασμένο, που σε κρατάει αιχμάλωτο για πάντα... Για όσο δηλαδή θα μπορείς ακόμα ν' αναπνέεις τις αναμνήσεις σου.

2. Επιστροφή

Είναι νύχτα. Βρίσκομαι κιόλας στο δρόμο της επιστροφής μέσα στο καινούργιο μου αυτοκίνητο με τη χαρακτηριστική μυρωδιά. Τριγύρω φώτα. Φώτα πολλά και ατελείωτα αυτοκίνητα.

Υπολογίζω να φτάσω στο σπίτι μου σε μισή ώρα. Είναι κοντά το σπίτι μου. Έτσι λένε. Απέχει μόνο σαράντα λεπτά με το αυτοκίνητο από το κέντρο της πόλης. Ανοίγω το ραδιόφωνο' μια ωραία μοντέρνα μουσική' δεν μ' αγγίζει. Ο άλλος σταθμός έχει μια συζήτηση για θέατρο' δεν είναι της ώρας. Το τρίτο κανάλι έχει μια αμιλία για φιλοσοφικά θέματα. Είμαι κουρασμένος για τέτοια.

Πέρασαν πέντε λεπτά. Το σκηνικό δεν αλλάζει. Τα φώτα, τα ατελείωτα αυτοκίνητα, η έντονη μοναξιά. Κάθε βράδυ τα ίδια. Ευτυχώς που το σπίτι μου είναι κοντά. Σε αριστοκρατική περιοχή, όπως λένε, με κήπο και ωραία λουλούδια...

Σε λίγο ακούω το βόμβο από ένα κουνούπι. Τέτοια ώρα κουνούπι μέσα στο αυτοκίνητο; Το κουνούπι κάθισε στο χέρι μου. Το βλέπω είναι τόσο εύκολο να το σκοτώσω. Πετάει ξανά με τον χαρακτηριστικό βόμβο του. Είναι σαν κάποιος να μου μιλάει. Αρχίζω να αισθάνομαι καλύτερα. Το κουνούπι ξαναγύρισε αμέριμνο στο χέρι μου. Είναι μικρό. Δεν νιώθει τον κίνδυνο.

Τώρα έχω συντροφιά ένα ασήμαντο αμέριμνο κουνούπι.

Έφτασα στο σπίτι μου σχεδόν χρούμενος. Κάτι απνήθιστο γι' αυτή την ώρα. Η γυναίκα μου το κατάλαβε. Φαίνεται ευχαριστημένος, μου είπε. Φαίνεται: πήγαν καλά οι δουλειές σου στο γραφείο. Ναι, της είπα. Ναι, οι δουλειές... Πώς να της εξηγήσω; Έφαγα λίγο, κάθησα στην τηλεόραση και ξαναθρόνηκα στον κόσμο της μοναξιάς μου.

Το μπαρόκ και η ποίηση στην Γαλλία το 17ο αιώνα

Η Αναγέννηση λέγεται ότι έδωσε στη Γαλλία την πρώτη πραγματική ποίηση. Όμως, στην αυγή του 17ου αιώνα, όλα είναι ακόμη ρευστά. Κοντά στους αρχαϊστές, πιστούς σπαδούς του Ρονσάρ, εμφανίζονται ποιητές που προσπαθούν να δώσουν στην ποίηση νέα μορφή και καινούργιες διαστάσεις. Έτσι, σ' αυτά τα πρώτα χρόνια του αιώνα του κλασικισμού, η γαλλική

της Μαρίνας Καρδάκου - Κανελλίδου

ποίηση ψάχνει το δρόμο της και προσπαθώντας να -εξερευνήσει άγνωστα εδάφη, ενδιαφέρεται για κάθε τι το καινούργιο, τόσο στον τομέα της διανόησης όσο και του συναισθήματος. Το μπαρόκ είναι μία από τις κυριότερες εκδηλώσεις αυτής της νέας ποιητικής δημιουργίας

Πρέπει να πούμε ότι δεν υπάρχει στη Γαλλία σχολή μπαρόκ. Το μπαρόκ είναι σαν μια ιδέα που φαίνεται κυρίως στα θέματα που επιλέγονται κι ακόμη περισσότερο στον τρόπο με τον οποίο αυτά τα θέματα αναπτύσσονται. Έτσι το μπαρόκ δεν έχει αρχή και τέλος. Αυτό που κυρίως το χαρακτηρίζει είναι η αστάθεια, η συνεχής κίνηση που μαρτυρεί την άρνηση για κάθε τι το συμβατικό. Δεν υπάρχουν όρια, δεν υπάρχουν περιγράμματα, η φύση ολοκληρωμένη παρουσιάζεται μέσα σε μια αταξία που μας δίνει την ψευδαίσθηση της ζωής.

Το μπαρόκ είναι, λοιπόν, η τέχνη της κίνησης που περιγράφει επιδέξια την ομορφιά ενός αντικειμένου που κινείται ατελείωτα και χωρίς σκοπό. Πουλιά, άνεμος, σύννεφα και ουράνια τόξα, νερό που κυλά καθρεφτίζοντας το φως του ήλιου, να μερικά από τ' αγαπημένα θέματα του μπαρόκ. Για το μπαρόκ, η κίνηση είναι νόμος.

Αυτή η ιδέα, ότι τίποτα στον κόσμο δε μένει σταθερό στη θέση του, γέννησε, στο 17ο αιώνα, δύο τάσεις αντίθετες μεταξύ τους. Η πρώτη συγκεντρώνει τους ποιητές που μελαγχολούν δλέποντας το χρόνο να φεύγει παρασύροντας ανθρώπους και πράγματα. Γι' αυτός η ζωή είναι σαν το νερό που κυλά. Η δεύτερη τάση είναι μάλλον αισιόδοξη γιατί προτρέπει τον άνθρωπο ν' ανανεώνεται διαρκώς, όπως όλα γύρω του.

Θα σταματήσουμε για λίγο στο θέμα του νερού και του καθρέφτη, μια κι' αυτό κυριαρχεί στο ποίημα «Η θάλασσα» που ακολουθεί. Πρέπει να πούμε ότι το νερό είναι προνομιούχο στοιχείο για το μπαρόκ, γιατί όντας διαρκώς σε κίνηση, επιτρέπει κάθε είδους μεταμόρφωση, αντανάκλα, καθρεφτίζει, μας δίνει εικόνες αντεστραμμένες. Το διπλό θέμα του νερού σε κίνηση και του καθρέφτη ενδιαφέρει ιδιαίτερα τη φαντασία που πάνω απ' όλα βάζει την κίνηση, την αντανάκλαση, την ψευδαίσθηση, την αμφιβολία. Για το μπαρόκ είναι ιδιαίτερα γοητευτικοί δύο κόσμοι που μπερδεύονται μεταξύ τους τόσο, ώστε να μην μπορούμε να ξεχωρίσουμε τον πραγματικό από την αντανάκλασή του. Γι' αυτό το λόγο το νερό είναι αγαπημένο θέμα, γιατί μας εξασπάει εύκολα, κάνοντάς μας να πιστέψουμε το φαινόμενο αντί για την πραγματικότητα, το θέατρο αντί για τη ζωή. Επί πλέον, με τη διαρκή κίνησή του, μας δίνει την εντύπωση ότι όλα δρίσκονται στην αρχή τους ή σε εξέλιξη, όμως τίποτα δε φτάνει σ' ένα τέλος. Έτσι δημιουργείται ένας κόσμος αινιγματικός κι απατηλός, που διαρκώς μεταβάλλεται.

Αυτό που τελικά διακρίνουμε πίσω απ' όλες αυτές τις εκδηλώσεις του μπαρόκ είναι η προσπάθεια ν' απαργύουμε με κάθε τρόπο έναν κό-

σμο σταθερό, οργανωμένο κι αμετάκλητο, που δεν δίνει στον άνθρωπο το δικαίωμα να επέμβει, επιβάλλοντάς του μια πραγματικότητα μέσα στην οποία δεν παίζει κανέναν απολύτως ρόλο. Είναι επίσης η προσπάθεια να ξεφύγει το πνεύμα από την αντίληψη που το περιορίζει στο να αποκτά γνώσεις και να θέτει όρια και περιορισμούς. Έτσι μπορούμε να πούμε ότι το μπαρόκ είναι σαφώς αντίθετο με τον κλασικισμό, με τον οποίο συνυπήρξε στον 17ο αιώνα.

Προτού τελειώσουμε, θα θέλαμε να πούμε δύο λόγια για τον ποιητή Τριστάν Λ' Ερμίτ (Ερημίτη), στον οποίο ανήκει το ποίημα που ακολουθεί.

Γεννήθηκε το 1601 στην περιοχή της Μάγχης και πέθανε το 1655. Η οικογένειά του, παλιοί ευγενείς, ισχυριζόνταν ότι κατάγονταν από τον Πέτρο τον Ερημίτη, τον γνωστό αρχηγό της πρώτης σταυροφορίας. Γνωστός κυρίως για τα θεατρικά του έργα, ο Τριστάν έγραφε πάντοτε ποιήματα που η αξία τους όμως δεν αναγνωρίστηκε από τους συγχρόνους του. Το 1627 - 1628 συνθέτει την ωδή «Η θάλασσα», απόσπασμα της οποίας ακολουθεί, αφιερωμένη στον πρίγκιπα Γκαστόν της Ορλεάνης, αδελφό του δασιλιά, που τον είχε στην προστασία του. Πρόκειται για ένα πολύ όμορφο λυρικό ποίημα, που θα συμπεριληφθεί αργότερα στη συλλογή «Ηρωικοί στίχοι», η οποία κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1648.

Ποιητής ανεξάρτητος ο Τριστάν, δε θέλησε ν' ακολουθήσει κανένα από τα συνηθισμένα λογοτεχνικά ρεύματα τη ζεποχής του, προτιμώντας ν' αφήσει την έμπνευσή του ελεύθερη να τον καθοδηγεί. Η μουσικότητα και η ευαισθησία χαρακτηρίζουν τους στίχους του, στους οποίους διακρίνουμε έντονα και τα

χαρακτηριστικά του μπαρόκ. Ἄν- στάν Λ' Ερμίτ αναγνωρίζεται σαν
και για αιώνες το ποιητικό του έρ- ένας από τους καλύτερους λυρικούς
γο έμεινε ξεχασμένο, ο ποιητής Τρι ποιητές της γαλλικής λογοτεχνίας.

TRISTAN L' HERMITE

Η Θάλασσα

Ο άνεμος π' αδιάκοπα πρωύτερα ψιθύριζε
για μιας το στόμα κλείνει μην τρομάξει
η αναπαυόμενη θεά κι έτσι ξυπνήσει,
η θάλασσα, π' όντας γαληνεμένη
όλο τον κόσμο γύρω της πλανεύει
και δεν μπορεί κανένας να πιστέψει τους ναυτίλους.
όταν μιλούν για τ' αγριεμένα κύματά της.

Ο ήλιος με τις δυνατές του ακτίνες
μ' άφατη χάρη τη στολίζει
και μέσα της, σα νά 'τανε καθρέφτης
η θάλασσα, αδιάκοπα για να καθρεφτιστεί παλεύει,
όμως τ' αστραφτερά πράσινα κύματά της
που μοιάζουν με πολύτιμα πετράδια
μέσα τους κρύβουνε το θείο πρόσωπό του
και παιγνιδίζοντας ανάλαφρα με χάρη
αντίς για την εικόνα του αντιδείχνουν
χιλιάδες τοσοδούλικά διαμάντια.

Σαν ο πελώριος αυτός πυρσός προβάλλει
ξάφνιασμα τις ψυχές μας κυριεύει
απ' το νερό βορώντας να γεννιούνται
χρώματα τόσα εδώ και φλόγες τόσες.
Είναι η ώρα που η Δωρίδα με τις αδελφές της,
δοξάζοντας της μέρας π' ανατέλλει
τη φωτεινή τη γλύκα, προετοιμάζονται
τα κάτασπρα από τους θαλασσινούς αφρούς μαλλιά τους
σε βράχου ενός τη ράχη να στεγνώσουν.

Πολύ συχνά καθώς το φως της μέρας σβήνει
μέρες και νύχτες από την κορφή κοιτάζω
το ίδιο πάντοτε της θάλασσας σημείο.
Όταν κρυμμένο πίσω από την ομίχλη
τ' αστέρι τούτο ρίχνει τη ματιά του
μέσα από πυκνοσκότεινο ένα νέφος,
τότε καθώς το φως ξεφεύγει από να γύρω,
μαύρα προβάλλουνε βουνά με φωτοβόλες κρήνες.

Μετάφραση από τα γαλλικά: Μαρίνα Καρδάκου
Έμμετρη απόδοση: Θανάσης Γαβριηλίδης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Cahiers Tristan l' Hermite
«Tristan poète lyrique», Paris, Rou-
gerie, 1983.

2. Jean Rousset «La littérature
de l' âge baroque en France. Circé
et le paon», Librtairie José Corti,
1954, Paris.

Ποιητές της Αρχαίας Μακεδονίας

Γ'

Ο ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ Ο ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ

Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Έζησε και δημιούργησε στα χρόνια του αυτοκράτορα Αυγούστου (63 π.Χ. - 14 μ.Χ. δηλαδή τον 1ο π.Χ. αι. - 1ο μ.Χ. αιώνα).

Ο Αντίπατρος ο Θεσσαλονικεύς ήταν φίλος και προστατευόμενος του Καλπούρνιου Πείσωνα. Όταν ο Καλπούρνιος Πείσωνας το 15 μ.Χ. έγινε Ύπατος της Μακεδονίας, τότε ο ποιητής Αντίπατρος ο Θεσσαλονικεύς διορίστηκε διοικητής της Θεσσαλονίκης.

Ο Αντίπατρος ως ποιητής υπήρξε παραγωγικότερος και ένας από τους πιο εκλεκτούς της Ελληνικής, της περισσότερο σήμερα γνωστής ως Παλατινής Ανθολογίας. Επειδή τα επιγράμματα του Αντίπατρου ήταν πνευματώδη, καλογραμμένα και σύντμια, διαβάζοντας εύκολα και ανθολογούνται κατά καιρούς από συγγραφείς ανθολογιών όπως ο Φίλιππος ο Θεσσαλονικεύς, γι' αυτό και διασώθηκαν αρκετά (πάνω από ογδόντα).

Από τα σωζόμενα επιγράμματα του Αντίπατρου ιδιαίτερα συγκινητικό είναι το αφιερωμένο στη Ροδόπη την Κορίνθια, η οποία, όταν Ρωμαίος στρατηγός Μόμμιος κυρίευσε την Κόρινθο (146 π.Χ.) μαχαίρωσε την κόρη της τη Βοΐσκα και κατόπιν η ίδια απαγχονίστηκε, γιατί όπως γράφει ο ποιητής:

...Προτιμότερος για μας ο θάνατος ο μαύρος παρά η ζωή η ανελεύθερη και η υποταγή στους ξένους!

Για τους Βεροιώτες οπωσδήποτε συγκλονιστικό είναι το επίγραμμα του Αντίπατρου το αφιερωμένο στον άτυχο συμπολίτη τους ολυμπιονίκη Απολλοδώρου, ο οποίος σκοτώθηκε από κεραυνό στο βουνό της Αρχαΐδας, την Κυλλήνη, καθώς γυρνούσε από την Ολυμπία (Πίσα).

ΤΟ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Κυλλήνην έρος Αρχάδων ακούεις
αύτη σημ' επίκειται Απολλοδώρου.
Πίστηθέν μιν τότε νυκτός ώρα
έκτεινεν Διόθεν πεσών κεραυνός.
Τηλού δ' + αιγανέης τε και Βερούης
νικηθείς Διός ο δορυεύς καθεύδει.

Η ΑΠΟΔΟΣΗ

Ακούς πως των Αρχάδων η Κυλλήνη
είναι βουνό, μ' άκου και τούτο:
Αυτή μνημείο υψώνεται του Απολλοδώρου.
Μέσα στη νύχτα καθώς γύρναγε απ' την Πίσα
έπεσε και τον σκότωσε του Δία αστροπελέκι.
Απόμακρα απ' το δούλο του κυνηγιού κουτάρι,

Του

Θωμά Γαβριηλίδη

Κι, απόμακρα πολύ από τη Βέροια
ο νικημένος απ' τον κεραυνό του Δία δοριέας
πάνω στη γης τώρα κοιμάται.

Πολύ ενδιαφέροντα για την ιστορία της Μακεδονίας είναι και όσα επιγράμματα αφιερώνει ο Αντίπατρος στο φίλο και προστάτη του Ύπατο και στη σύζευξη Ανθύπατο της Μακεδονίας Καλπούρνιο Πείσωνα.

Στον Α' τόμο της Ιστορίας της Βέροιας του φίλου δικηγόρου και ιστορικού της Βέροιας Γιώργου Χιονίδη (σελ. 197) αναφέρεται επιγραφή σύμφωνα με την οποία οι Βεροϊάσι ανήγειραν μνημείο (57-56 π.Χ.) προς τιμήν του διοικητή της Επαρχίας Λευκίου Καλπούρνιου Πείσωνα: Λεύκιον Καλπούρνιον Π (ε) ίσων Ανθύπατον Βέροια (ι) οι και οι εν (γ) κεκτημένοι Ρωμιαίοι τον ευτυχών πάτρωνα.

Δεν είμαι απόλυτα σίγουρος αν ο Λεύκιος Καλπούρνιος Πείσων, ο Ρωμαίος Ανθύπατος, ο ευαργέτης των Βεροϊαίων είναι το ίδιο πρόσωπο με τον Ρωμαίο Ύπατο και Ανθύπατο φίλο του ποιητή Αντίπατρου του Θεσσαλονικέα. Μάλλον όμως πρόκειται για το ίδιο πρόσωπο.

Τελειώνοντας το σημείωμά μου για τον ποιητή Αντίπατρο το Θεσσαλονικέα παρουσιάζω και ένα από τα επιγράμματά του, το αφιερωμένο στο φίλο και προστάτη του Καλπούρνιο Πείσωνα.

ΚΑΥΣΙΑ Ή ΤΟ ΠΑΡΟΙΘΕΝ ΜΑΚΕΔΟΣΙΝ ΕΥΚΟΛΟΝ ΟΠΛΟΝ...

Των παλαιών των Μακεδόνων χάλκιμα ωραία
της κεφαλής - ή στους πολέμους ή όταν χιόνι πέφτει -
ω Κράνος!
Προς σε τον Πείσωνα από την Ημαθία έρχομαι, ω
γενναίε,
να αναρροφήσω τον ιδρώτα σου καιλ τους κροτάφους
του να στέψω!
Ως φίλος του να με δεχτείς. Αυτό το κράνος, που τους
Πέρσες
τους έτρεψε σε άτακτη φυγή, θα υποτάξει και τους
Θράκες!

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ

Ο Φίλιππος ο Θεσσαλονικεύς είναι ένας από τους πιο εκλεκτούς και παραγωγικούς ποιητές του πρώτου προ Χριστού και πρώτου μετά Χριστόν αιώνα. Έκανε ποιητική συλλογή και ακολουθώντας το

παράδειγμα του ποιητή Μελέαγρου (2ος-1ος π. Χ. αιώνες) την ονόμασε «ΣΤΕΦΑΝΟΣ» (= Στεφάνι από άνθη = ποιητής).

Αν και σε κριτικές χαρακτηρίστηκε στυγνός και σχολαστικός, στα αναθηματικά του επιγράμματα κυρίως, όμως από τα σωζόμενα μη αναθηματικά επιγράμματά του βλέπουμε ότι είναι αυθόριητος, ειλικρινής και κατανοητός.

Για μια απλή γνωριμία, για όσους δεν έτυχε να διαβάσουν κανένα ποίημα αυτού του σπουδαίου Μακεδόνα ποιητή, γιατί η Ελληνική ή Παλατινή Ανθολογία στην οποία περιλαμβάνονται δεν είναι ακόμη προστιτή στο ευρύ αναγνωστικό κοινό, παρουσιάζω σε μετάφραση τον Βασ. Ι. Λαζανά το προσήμιο του «ΣΤΕΦΑΝΟΥ» του Φιλίππου και το επίγραμμα που αναφέρεται στον ψαρά Διοφάντο.

Σήμερα χάρη στον Βασ. Ι. Λαζανά μπορούν, όσοι ενδιαφέρονται να βρουν στα βιβλιοπωλεία μερικά έστω από τα βιβλία που αποτελούν την Ελληνική ή Παλατινή Ανθολογία.

ΠΡΟΟΙΜΙΟ ΤΟΥ «ΣΤΕΦΑΝΟΥ»

«Ανθεά σοι δρέψας Ελικώνια...»

Ανθούς στον Ελικώνα που έδρεψα για σε και στάχια που θέρισα απ' τη νέα ποιητή και κάλυκες ακόμη που σύναξα στην Πιερίας το άλτος, σ' ένα στεφάνι κι' εγώ τ' ανάπλεξα, καθώς ο Μελέαγρος είχε πράξει. Μά Κριμύλλε ευγενή, τη δόξα των παλιών που ξέρεις, και των νεώτερων τους λίγους στίχους ας γνωρίσεις. Στάχια ταυριάζουν στον Αντίπατρο, στον Κριναγόρα κορφή κισσού και στον Αντίφιλο σταφύλι πρέπει. Λάμπει ο Τύλλιος σαν λωτός, ο Παριενίων σκμύρτο, ωσάν αμάρακο ο Φιλόδημος, ως ρόδο ο Αντιφάνης. Ο Αυτομέδων είναι κισσός, δρύς ο Βιάνωρ, κρίνος είναι ο Ζωνάς, ελιά ο Αντίγονος, ο Διόδωρος βιολέττα. Ανάπλεξα και δάφνη για τον Εύηνο. Με άνθη λογής-λογής νοσφύτρωτα έχω τους άλλους παρομοιάσει.

ΤΟ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΨΑΡΑ ΔΙΟΦΑΝΤΟΥ

«Εκαρπές κέντρον και δούρατα δολιχόεντα...»
Αγκίστρι ευλύγιστο και δόρατα μακρά, επιμήκη, μιά πετονιά, για των ψαριών την περισυλλογή καλὰ θάλα, κύρτο που στην επιφάνεια τη συγκομιδή ανεβάξει, — εφεύρημα των ειδικών όταν πετούν τα δίχτυα — και μιά τρίαινα σκληρή, του Ποσειδώνος όπλα. Ο ψαράς Διοφάντος αυτά τα ταπεινά τα δώρα — ως άριστο έλλοιπτε — στο θεό, της τέχνης του προστάτη,

σύνεργα μιάς ολόκληρης ζωής, μ' ευλάβεια αφιερώνει!

Λιγιστή η προσφορά από τον πλούσιο Στέφανο του Φιλίππου του Θεσσαλονικέα αλλά ίσως αρκετή για να αναίξει την όρεξη των βιβλιόφιλων.

ΕΠΙΓΟΝΟΣ Ο ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΥΣ

Ο Μακεδόνας ποιητής Επίγονος στάθηκε πολύ άτυχος. Για τη ζωή του ως τώρα δεν ξέρουμε παρά ότι έζησε τον πρώτο προ Χριστού αιώνα. Από τα επιγράμματά του γνήσιος θεωρείται αυτό που είναι αφιερωμένο στη Λαΐδα:

Η ΤΟ ΠΑΛΑΙ ΛΑΪΪΣ...

Εγώ ήμουν κάποτε η Λαΐς το θέλος που όλες τις καρδιές τρυπούσε!

Τώρα δεν είμαι πλέον η Λαΐς, η γηραιά η Νέμεση είμαι!

Ο όρκος για τη λατρεία της Κύπριδας μου έχει απομείνει μόνος.

Είμαι, σχεδόν, αγνώριστη. Δε με προσέχει η Κύπρις πλέον!

Πόσο αλήθεια μεγάλο το παράπονο του ανθρώπου και προπάντων των γυναικών για τα νιάτα που φεύγουν και πίσω δε γυρνούν, για την ομορφιά που μαραινείται...

Είναι λοιπόν και ο ποιητής Επίγονος ο Θεσσαλονικέας ένας μόνιμος ότι οι Μακεδόνες δεν ήταν μόνο στρατιώτες και στρατηγεί, γεωργοί και κτηνοτρόφοι. Δε μιλούσαν απλώς ελληνικά, ήταν Έλληνες με βαθιά αισθαντική ψυχή και πρόσφεραν πολλά και στην καλλιέργεια των Ελληνικών Γραμμάτων.

ΑΝΤΙΦΑΝΗΣ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ

Και για τον ποιητή Αντιφάνη τον Μακεδόνα ξέρουμε μόνο ότι έζησε γύρω στον πρώτο μετὰ Χριστόν αιώνα.

Πάντα επίκαιρες φαίνονται οι απόψεις του ποιητή Αντιφάνη για το χρήμα και την απληστία που διατυπώνονται στα δύο επιγράμματά του που επιλεκτικά παρουσιάζω σήμερα!

ΕΙ ΤΙΝΑ ΜΗ ΤΕΡΠΕΙ ΛΩΤΟΥ ΜΕΛΟΣ...

Όποιον δεν τέρπει ο αυλός, της άρπας όποιον οι τόνοι δε θέλγουν, όποιον δε συγκινεί του Βρόμιου το νέκταρ, όποιον οι πυρσεί, οι στέφανοι, τα μύρα δεν ευφραίνουν, όποιον, αφού γευθεί δειπνο λιτό, τόκους και χρήμα υπολογίζει,

αυτός για μένα είναι νεκρός. Μακριά απ' αυτό το πτώμα!

αυτός δε συγκομίζει πάρεξ αγαθά, που θα χρεών οι κληρονόμοι!

ΨΗΦΙΖΕΙΣ, ΚΑΚΟΔΑΙΜΟΝ...

Υπολογίζεις και μετράς, ώ δούλοισι, τί τόκους θα αποφέρει

ο Χρένος απ' το χρήμα σου. Μά Αυτός και τους κρατάφους σου λυκαίνει!

Όταν δεν πίνεις και μεθάς, με άνθη την κεφαλή σου
δεν στολίζεις,
μηδέ με μύρα αλείφεις: κι ούτε μιά ωραία θωπεύεις
κόρη,
όταν περνάς πλήθος αγαθά στους κληρονόμους σου
θ' αφήσεις,
έριως μαζί σου ουδέ οδολό στον Άδη θε να πάρεις!

ΠΑΡΜΕΝΙΩΝ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ

Ο Παρμενίων ο είναι: ανθολογημένος στον «ΣΤΕΦΑΝΟ» του Φιλίππου του Θεσσαλονικέα, επομένως έζησε μέσα στον πρώτο αιώνα πριν από τη γέννηση του Χριστού, στην εποχή του αυτοκράτορα Αυγούστου.

Σαν ποιητής είναι αρκετά πρωτότυπος. Ήταν λιγόλογος, του άρεσε η βραχυλογία, γνώριμα για το οποίο μάλιστα επικρίθηκε.

Αρκετά στοιχεία για την προσωπικότητά του μας δίνει στο επίγραμμα:

ΑΡΚΕΙ ΜΟΙ ΧΛΑΙΝΗΣ ΛΙΤΟΝ ΣΚΕΠΟΣ

Της χλαίνης της λιτής μου φθάνει: μένει η σκέπη
φίλος δεν είναι: εγώ των τραπεζών. Της Μούσας
τ' άνθη βόσκω.

Μισώ τον πλούτο τον ανόητο, τους κόλακες που τρέφει.
Τη μέση δε λυγώ της απλής ζωής μου άρεσε:
τη ελευθερία!

Πραγματικά πόσο και σήμερα μας χρειάζονται άνθρωποι σαν τον αρχαίο Μακεδόνα ποιητή Παρμενίωνα.

Σαν γνήσιος Έλληνας Μακεδόνας ο Παρμενίων και ζώντας στην περίοδο της Ρωμαϊκής αυτοκρατίας δεν μπορούσε παρά να θυμάται τα περασμένα μεγαλεία, όταν οι Έλληνες απελευθερώθηκαν από τον περσικό δεσποτισμό όλους τους λαούς της τότε γνωστής Ανατολής, κάτω από τη φωτισμένη ηγεσία του μαθητή του Αριστοτέλη - ενός από τους πρωτοκορυφαίους στοχαστές της ανθρωπότητας - του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Όχι! ο Αλέξανδρος δεν πέθανε! φωνάζει στο επίγραμμά του:

ΦΘΙΣΘΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΨΕΥΔΗΣ ΦΑΤΙΣ...

Ψεύδος ότι: ο Αλέξανδρος απέθανε, αν είναι φιλαλήθης ο Φεύδος: Τους ανίκητους ουδέ κι ο Άδης τους αγγίζει!

Με τον Παρμενίωνα κλείνει ο κύκλος των πió γνωστών Μακεδόνων ποιητών της Αρχαίας Ελλάδας, οι οποίοι έζησαν και άνθισαν και έγιναν αμείωτα λουλούδια, που από τα χρόνια τους (4ος π.Χ. αιώνας - 1ος μ.Χ. αιώνας) ως τις μέρες μας (τέλη 20ου μ.Χ. αιώνα) ευωδιάζουν ευωδιά Ελληνική, όπως ελληνικά ευωδιάζει και το χώμα της Μακεδονίας που τους γέννησε και τους ανάστησε.

Αλλά οι Ποσειδόνιοι, ο Αντίπατρος, ο Φίλιππος, ο Αντιφάνης, ο Αδαίος, ο Παρμενίων και ο Επίγονος, δεν ήταν οι μόνοι. Υπάρχουν αδέσποτα επιγράμματα, όπως τα επιγράμματα των επιτιμίων μνημείων του Αρχαιολογικού Μουσείου της Βέροιας, που ζητούν ποιητή.

Το επίγραμμα σαν ποιητικό είδος είχε ριζώσει στην ψυχή του ελληνικού λαού γι' αυτό και το βλέπουμε να ανθεί και στα βυζαντινά και μεταβυζαντινά χρόνια ως τις μέρες μας. Ποιός Νεοέλληνας δεν ξέρει το επίγραμμα του Εθνικού μας ποιητή, του Διονυσίου Σολωμού, «Στων Ψαρών την ολόμαυρη ράχη...»;

Αλλά για τους Έλληνες Μακεδόνες επιγραμματοποιούς και τα επιγράμματα της Μακεδονίας στα βυζαντινά και μεταβυζαντινά χρόνια, ως την απελευθέρωση της Ελληνικής Μακεδονίας στα 1912 - 1913, θα γράψουμε σε άλλο μας σημείωμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Βασ. Ι. Λαζανά. «Αρχαίοι Έλληνες Θεσσαλονικείς επιγραμματοποιοί»
2. Ανδρέα Λεντάκη. «500 ποιήματα από την Παλατινή Ανθολογία, Β' εκ. δωρικός 1988»
3. Γ. Χιονίδη. «Ιστορία της Βέροιας, τομ. Α' σελ. 166, Βέροια 1960».

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Για να μη χάνονται τα τεύχη, ενημερώστε μας έγκαιρα την νέα διεύθυνση, κάθε φορά που αλλάζετε τόπο κατοικίας.

Η βιολογική καταπολέμηση των φυτικών ασθενειών και παραδείγματα εφαρμογής της σε δένδρα

της
Ειρήνης Σγουρου - Καραγιάννη
Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων -
Παράρτημα Σκύδρας

Τα τελευταία τριάντα χρόνια ερευνηθήκα, περισσότερο από ποτέ πριν, η βιολογική καταπολέμηση των φυτικών ασθενειών, μέθοδος που η φύση χρησιμοποιεί προαιώνια επιτυγχάνοντας τη θαυμαστή ισορροπία των μικροοργανισμών. Την βαθύτερη έρευνα στον τομέα αυτό προώθησε η σύγχρονη εξέλιξη της μικροβιολογίας του εδάφους και επιτάχυνε η ανάγκη των καιρών μας για εφαρμογή μεθόδων ελέγχου των φυτικών ασθενειών, περισσότερο επιθυμητών ως προς την προστασία του περιβάλλοντος.

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα επιτυχημένης βιολογικής καταπολέμησης φυτοπαθογόνων, στο έδαφος κυρίως. Τα παραδείγματα που αφορούν σε δένδρα δεν είναι πολλά, σε σχέση με εκείνα των ετήσιων καλλιεργειών, αλλά είναι πολύ σημαντικά. Πραγματικά η βιολογική καταπολέμηση του FOMES ANNO-SUS, του AGROBACTERIUM TUMEFACIENS, του ARMILLARIA MELLEA και άλλων, αποτελούν σταθμό στην ιστορία της Φυτοπαθολογίας.

Η βιολογική καταπολέμηση των φυτοπαθογόνων αναμένεται να διαδραματίσει πρωτεύοντα ρόλο στον τομέα της φυτοπροστασίας. Υπολογίζεται ότι θα χρειασθεί μία περίοδος 10-15 ετών για να καταστεί οικονομικώς εφαρμόσιμη στις Η.Π.Α.

Είναι γνωστό ότι οι φυτικές επιδημίες ήταν ελάχιστες, πριν αρχίσει η γεωργία. Εμφανίστηκαν στη γη από τότε που ο άνθρωπος, στην προσπάθειά του να παράγει περισ-

σότερη τροφή, για να θρέψει τους πληθυσμούς της, άρχισε ν' ανατρέψει την κατάσταση της δυναμικής ισορροπίας των μικροοργανισμών, που είχε επιτευχθεί με το πέρασμα εκαταμμυρίων ετών.

Από πολύ ενωρίς, έγινε αντιληπτό στη Φυτοπαθολογία, και αποτελεί βασική αρχή της, ότι για την καταπολέμηση των φυτικών ασθενειών πρέπει να χρησιμοποιούνται όλα τα διαθέσιμα μέσα που μπορούν να επηρεάσουν καθένα ή και τους τρεις παράγοντες, παθογόνο - ξενιστή - περιβάλλον, που είναι απαραίτητα για τη δημιουργία μιας ασθένειας. Εν τούτοις στην πράξη, από τα μέσα του δέκατου όγδοου αιώνα και μετά, όταν άρχισε η χρησιμοποίηση των χημικών φαρμάκων, έγινε βαθμιαία μια απόκλιση από την αρχή αυτή, υπέρ της νέας και ταχείας μεθόδου. Επλήθε ο παραγωνισμός άλλων δραστικών μεθόδων, όχι τόσο εντυπωσιακών όπως η χημική καταπολέμηση. Αυτό δικαιολογείται, διότι τα μυκητοκτόνα μπορούσαν συχνά να χρησιμοποιηθούν και μετά την εμφάνιση της ασθένειας, σώζοντας την παραγωγή με άμεσα και θεαματικά αποτελέσματα.

Την τελευταία εικοσαετία, σε ορισμένες περιπτώσεις καταπολέμησης των ασθενειών με μυκητοκτόνα, άρχισαν να γερνούν προβλήματα παρόμοια μ' εκείνα που εμφανίστηκαν μετά το 1940 στα έντομα, εξ αιτίας της αποκλειστικής χρησιμοποίησης εντομοκτόνων. Τα προβλήματα αυτά είναι:

α) η καταστροφή των ανταγωνιστικών οργανισμών παθογόνων με

συνέπεια την υπερβολική αύξηση του πληθυσμού των τελευταίων,

β) η εμφάνιση ανθεκτικότητας των μυκήτων σε μυκητοκτόνα και των βακτηρίων σε βακτηριοκτόνα.

γ) η εμφάνιση νέων επιδημιών από μικροοργανισμούς άλλοτε σαρκοφυτικούς, ακίνδυνους, λόγω της καταστροφής των ανταγωνιστών τους που τους κρατούσαν υπό έλεγχο.

Πάρα πολλά φαινόμενα στη φύση έχουν δείξει ότι η γεωργία μπορεί να ασκείται μέσα στα οικολογικά όρια που θέτουν οι ζωικοί και φυτικοί μικροοργανισμοί. Αυτά τα παραδείγματα πρέπει να τα μελετούμε. Είναι αδύνατο να έχουμε επιτυχημένη γεωργία, εξολοθρεύοντας όλα όσα την ανταγωνίζονται και αγνοώντας την από τη φύση διαμορφωμένη κατάσταση στον έμβιο κόσμο.

Μέχρι την εποχή που άρχισε να καλλιεργείται η γη υπήρχαν πολύ λίγες περιπτώσεις φυτικών ασθενειών, κυρίως διότι ήταν πολύ λίγες οι διαταραχές των μικροβιακών πληθυσμών. Με την πάροδο των ετών φάνηκε ότι η ανατροπή της βιολογικής ισορροπίας των μικροοργανισμών στο έδαφος, ή στα ενσώματα τμήματα των φυτών, οδήγησε σε σοβαρές επιδημίες. Επιδημιολογήθηκε δε ο κανόνας που λέει ότι: η καταπολέμηση των φυτικών ασθενειών δεν επιτυγχάνεται με την απλή εξόντωση των παθογόνων. Χρειάζεται περισσότερο στοχασμός για την εφαρμογή και των άλλων μέσων που διαθέτει η επιστήμη για να είναι η καταπολέμηση ολοκληρωμένη.

Ένα από τα μέσα αυτά είναι η βιολογική καταπολέμηση, για την οποία έχει δοθεί ο εξής ορισμός:

Βιολογική καταπολέμηση είναι: η μείωση της πυκνότητας του μολυσματός ή των ανεργειών ενός παθογόνου ή παρασίτου, που βρίσκεται σε ενεργό κατάσταση ή λήθαργος με τη βοήθεια ενός ή περισσότερων οργανισμών. Επιτυγχάνεται δε από την ίδια τη φύση ή με τον κατάλληλο χειρισμό του περιβάλλοντος, του ξενιστού ή του ανταγωνιστού ή με τη μηχανική εισαγωγή ενός ή περισσότερων ανταγωνιστών.

Θεμελιώδες αξίωμα της βιολογικής καταπολέμησης είναι: η διατήρηση της βιολογικής ισορροπίας των αγροοικοσυστημάτων. Αν η βιολογική καταπολέμηση παρεκκλίνει από την αρχή, δεν θα έχει μεγαλύτερη επιτυχία απ' ό,τι η αποκλειστική χρησιμοποίηση φυτοφαρμάκων.

Για να είναι δυνατή η βιολογική καταπολέμηση απαιτείται άφθονος μικροβιακός πληθυσμός, που να επιδράει στις αντίξοες καιρικές συνθήκες και να αναπαράγεται. Οι ανταγωνιστές των φυτοπαθογόνων κατά σειρά σπουδαιότητας είναι: τα βακτήρια, οι ακτινομύκητες, οι μύκητες, οι ιοί, μικρότερα φυτά και η μικροπανίδα.

Η βιολογική καταπολέμηση σπάνια εξαλείφει ένα παθογόνο από ένα μέρος, αλλά μάλλον μειώνει τον πληθυσμό του ή την ικανότητά του να εξελιχθεί σε ασθένεια.

Όταν υπάρχουν μικροβιακοί ανταγωνιστές, αλλά δεν παρέχουν ικανοποιητική καταπολέμηση, πρέπει να εντατικοποιησουμε τη δραστηριότητά τους κατά την εποχή που χρειάζεται η καταπολέμηση. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τους παρακάτω τρόπους:

- 1) Λιμός του παθογόνου: Επιτυγχάνεται με αμειψισπορά. Είναι το πιο παλιό και πιο γνωστό παράδειγμα βιολογικής καταπολέμησης. Συνήθως (όχι πάντα) μειώνει την πυκνότητα του μολυσματός του παθογόνου.
- 2) Προσθήκη οργανικών βελτιωτικών (όπως η κοπριά): Ε-

νεργοποιούν εκλεκτικά τους ανταγωνιστές.

- 3) Μεταβολή του ΡΗ: Δημιουργεί ευνοϊκό για τους ανταγωνιστές περιβάλλον ή μη ευνοϊκό για το παθογόνο. Επιτυγχάνεται με προσθήκη ασβεστίου ή θείου ή με την εκλογή κατάλληλων λιπασμάτων.
- 4) Εφαρμογή καλλιεργητικών μεθόδων: Μετατρέπουν τη δομή του εδάφους, το μέγεθος των βόλων (ψιλοχωμάτιζα) και επιτρέπουν τον αερισμό του.
- 5) Επιλογή ημερομηνίας φυτεύσας: Εκθέτει τον ξενιστή λιγότερο στο παθογόνο.
- 6) Εφαρμογή ποτίσματος τότε που η υγρασία του εδάφους να ευνοεί τους ανταγωνιστές.
- 7) Χρήση φυτών παγίδων (κατά των ηλιατωδών).
- 8) Προσθήκη συμπληρωματικών ανταγωνιστών στο έδαφος ή στους σπόρους.
- 9) Διατήρηση περιβάλλοντος ευνοϊκού για τους ανταγωνιστές.

Παραδείγματα βιολογικής καταπολέμησης φυτοπαθογόνων των δένδρων

1. Η καταπολέμηση του μύκητα *ARMILLARIA MELLEA* αποτελεί την πρώτη πιθανόν, περίπτωση ολοκληρωμένης καταπολέμησης στη Φυτοπαθολογία και το κλασικότερο παράδειγμα συνδυασμού χημικής και βιολογικής μεθόδου.

Επιτυγχάνεται με τις πιο κάτω αναφερόμενες ενέργειες, κατά τις οποίες δραστηριοποιούνται ανταγωνιστικά διάφορα μικρόβια, που ζουν μόνιμα στο έδαφος, για να εκδιώξουν ή να προκαταλάβουν τη θέση του παθογόνου στα φυτικά υπολείμματα:

- α) Χημική επέμβαση (με διθειάνθρακα ή βρωμιούχο μεθύλιο) ή θερμική επεξεργασία με ατμό. Το 1976 βρέθηκε ότι οι επεμβάσεις αυτές μειώνουν την ικανότητα

του *ARMILLARIA* να παράγει τις αντιβιοτικές ουσίες που τον προστατεύουν από τον ανταγωνιστή του, *TRICHODERMA VIRIDE*. Ο ενεργός αυτό ανταγωνιστής πολλαπλασιάζεται: επεκρίνως ανεμπόδιστα και καταλαμβάνει τη θέση του παθογόνου στα φυτικά υπολείμματα.

β) Δακτυλίωση του κορμού των δένδρων πριν από το κόψιμο. Διαπιστώθηκε ότι προκαλεί μείωση των αποθεμάτων των ριζών σε υδρογονάνθρακες και ευνοεί τον αποικισμό των ριζών από σαπροφυτικούς μύκητες του εδάφους πριν από τον παθογόνο *ARMILLARIA*, που περιορίζεται σε τοπικές μόνο μολύνσεις των ριζών.

γ) Επάλειψη των τομών των πρέμνων, αμέσως μετά το κόψιμο (σε δάση πλατύφυλλων δένδρων) με 40% υδατική διάλυση αμμωνιακού άλατος.

δ) Έκθεση των υπολειμμάτων κλάδεύματος στα σαπρόφυτα του κέρα πριν από το παράχυμα.

Όλες αυτές οι ενέργειες ενισχύουν τον πολλαπλασιασμό και την εγκατάσταση των σαπρόφυτων στους φυτικούς ιστούς πριν από το παθογόνο, του οποίου παρεμποδίζουν την είσοδο.

2. Μία από τις πιο επιτυχημένες περιπτώσεις βιολογικής καταπολέμησης αποτελεί, η εφαρμόσιμη στην Αγγλία, καταπολέμηση του βασιδιομύκητα *FOMES ANNOSUS*, σε δάση πεύκης (*PINUS SILVESTRIS*). Ο μύκητας προσβάλλει το ξύλο του πρέμνου που αποκρίνεται μετά την απομάκρυνση του κορμού των δένδρων, κατά την υλοτόμηση για το τραίωμα του δάσους. Η εξάπλωση του ισχυρού αυτού παθογόνου γίνεται με τα βασιδιοσπόρια του που μεταφέρονται από παλαιά πρέμνα.

Ένας άλλος βασιδιομύκητας όμως, ο *PENIOPHORA CIGANTEA* είναι πολύ διαδομένος σε πευ-

καρυτείες και συχνά εγκαθίσταται στο ξύλο των πρέινων που μένουν εκτεθειμένα μετά την υλοτόμηση. Ο *PENIOPHORA* ανταγωνίζεται εκεί τον επίσημο μύκητα *FOMES* για τροφή και δεν τον αφήνει να αναπτυχθεί. Η δράση του εξαρτάται από το μέγεθος του πληθυσμού του. Από συγκριτικές παρατηρήσεις βρέθηκε ότι η προσθήκη του ανταγωνιστικού μύκητα, πάνω στις τοιές των δένδρων, προσδίδει μια προστασία κατά του *FOMES*. Ισοδύναμη με αυτή που επιτυγχάνεται με τη χημική καταπολέμηση. Σήμερα στην Αγγλία, 620.000 στρέμματα πεύκων προστατεύονται από τη μόλυνση, με τη χρησιμοποίηση, σε εμπορική κλίμακα, υλικού παρασκευασμένου από τον μύκητα *PENIOPHORA GIGANTEA*.

3. Καταπολέμηση του βακτηρίου *AGROBACTERIUM TUMEFACIENS* που προκαλεί σχηματισμό καρκινωμάτων στις ρίζες των δένδρων.

Το 1972 ανακαλύφθηκε ότι πληγωμένες ρίζες δονδρυλλίων ροδακινιάς, που εμβάπτιστηκαν σε αιώρημα ενός μη μολυσιατικού βιοτύπου του ιδίου βακτηρίου, του K 84, δεν εμφανίζουν καρκινώματα, αν και φυτεύθηκαν σε έδφος μολυσμένο με τον ισχυρό παθογόνο τύπο του βακτηρίου. Από τότε ο τρόπος αυτός προστασίας από τον καρκίνο των ριζών έχει γενικευθεί παγκοσμίως με την μαζική παραγωγή του μη μολυσιατικού βιοτύπου K 84 του *AGROBACTERIUM*. Η αποτελεσματικότητα του ανταγωνιστή αυτού εφείλεται στην παραγωγή μιάς βακτηροσίνης, της αγροσίνης 84.

4. Το βακτηριακό «κάψιμο» των γιγαστοκάρπων που προκαλείται από το βακτήριο *ERWINIA AMILIOVORA* είναι μία καταστροφική ασθένεια της αχλαδιάς, της μηλιάς και της κυδωνιάς.

Τα τελευταία χρόνια έγιναν σοβαρές ερευνητικές προσπάθειες για

την βιολογική καταπολέμηση της ασθένειας, στις Η.Π.Α. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επικεντρώθηκε στα μη παθογόνα «κίτρινα βακτήρια» που βρίσκονται άφθονα σαν επίφυτα σε φύλλα μηλιάς και αχλαδιάς και σε άνηθη αχλαδιάς. Αυτά τα βακτήρια προσδιορίστηκαν σαν *ERWINIA HERBICOLA*.

Το 1976 επιτεύχθηκε 68% λιγότερο βακτηριακό κάψιμο, σε σχέση με το μάρτυρα, με την εφαρμογή ενός μίγματος τριών ειδών *PSEUDOMONAS*. Η επιτυχία καταπολέμησης ήταν ισοδύναμη με αυτή της χημικής επέμβασης με *KOCIDE*. Το 1980 επιτεύχθηκε σημαντική βιολογική καταπολέμηση του βακτηριακού καψίματος της μηλιάς με εφαρμογή ψεκασμών με *E. HERBICOLA*.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το γεγονός ότι το βακτηριακό κάψιμο που ήταν κάποτε σοβαρή ασθένεια στη Ν. Ζηλανδία, έπαψε να υφίσταται πλέον σαν οικονομικό πρόβλημα. Αυτό το φαινόμενο σε παρόμοιες περιπτώσεις άλλων ασθενειών κατέδειξε την ύπαρξη βιολογικής καταπολέμησης που εφαρμόζει η ίδια η φύση. Οι ερευνητές ήδη μελετούν την κατέδραση στη Νέα Ζηλανδία όπου υπάρχουν παράγοντες βιολογικής καταπολέμησης πιο ισχυροί απ' όσους έχουν εξετασθεί έως τώρα.

5. Στα περισσότερα παραδείγματα εφαρμογής ανταγωνιστών, σε πολυετή καλλιέργεια, γίνεται προστασία των τομών κλαδεύματος με έναν ανταγωνιστή ή ένα μη παθογόνο μικροοργανισμό, που παράγει αντιβιοτικά και εφαρμόζεται κατά την ώρα του κλαδέυματος. Η ασθένεια «αργυροφυλλία» της δαμασκηνιάς, ροδακινιάς και νεκταρινιάς που προκαλείται από το μύκητα *CHONDROSTEREUM PURPUREUM* μπορεί να προληφθεί ή να θεραπευθεί με την εφαρμογή στο δένδρο μιας φυλής του ανταγωνιστικού μύκητα *TRICHODERMA VIRIDE*. 48

ώρες πριν από τη μόλυνση με το παθογόνο. Καθυστέρηση εφαρμογής του *TRICHODERMA* κατά 48 ώρες μετά το κλάδευμα προστάτησε εν μέρει τις μισές πληγές κλαδεύματος. Μετατροπές των κλαδευτηρίων άρχισαν να επινοούνται, πρόσφατα, που να επιτρέπουν αυτόματη κάλυψη των πληγών κατά την ώρα του κλαδεύματος. Προϊόντα του μύκητα *Τριχόδερμα* εναντίον της αργυροφυλλίας της δαμασκηνιάς διατίθενται τώρα στο εμπόριο, τουλάχιστον σε ορισμένες Ευρωπαϊκές χώρες.

6. Έρευνες τα τελευταία χρόνια έδειξαν ότι διάφοροι μικροβιακοί πληθυσμοί ζούν στην επιφάνεια των φύλλων σε κατάσταση ισορροπίας και προσφέρουν μία φυσική προστασία κατά των παθογόνων. Καταστροφή άλλωστε αυτών των μικροοργανισμών με μυκητοκτόνα οδήγησε συχνά σε αύξηση αντί σε καταστολή της ασθένειας.

Οι χημικές ουσίες μερικές φορές αποδείχθηκαν κατάλληλες για να αυξήσουν την επιφυτική μικροχλωρίδα και να ευνοήσουν τη βιολογική καταπολέμηση. Ψεκασμοί φύλλων μηλιάς με 5% διάλυση ουρίας, πριν από την πτώση των φύλλων το Φθινόπωρο, μείωσαν την προσβολή από το *VENTURIA INAEQUALIS*, που προκαλεί την ασθένεια Φουζικλάδο της μηλιάς. Ο μύκητας αυτός είναι ένα ισχυρό παθογόνο και θα μπορούσε να υπερισχύσει των άλλων μικροβίων στην κατάληψη των ιστών. Η ουρία όμως, ένα αζωτούχο λίπασμα, βοήθησε στην ανάπτυξη της ανταγωνιστικής επιφυτικής και ενδοφυτικής μικροχλωρίδας εις βάρος του *VENTURIA*. Ακόμη η ουρία προώθησε την αποσύνθεση των φύλλων οδηγώντας έτσι στην καταστροφή των περιθελίων όπου διαχειμιάζει το παθογόνο.

7. Ο μύκητας *EUTYPA ARMENIACA* εισέρχεται από πληγές και προσβάλλει κυρίως αναπτυγμέ-

να, δένδρα βερυκοκκιάς. Έρευνες στην Αυστραλία, το 1974, έδειξαν ότι ένας άλλος μύκητας, ο FUSARIUM LATERTIUM, αν αναμειχθεί με BENOMYL και εφαρμοστεί πάνω σε νωπές τομές κλαδεύματος μπορεί να προστατεύσει το δένδρο. Το BENOMYL είναι τοξικό για τον EUTYPA, αλλά όχι για το FUSARIUM, και προστατεύει την πληγή από τη μόλυνση έως ότου ο FUSARIUM καταλάβει τη θέση πριν από το παθογόνο.

8. Ο μύκητας PHOTOPHTHORA που προκαλεί τη σήψη των ριζών των σπαραφόρων δένδρων έχει σε πολλές περιπτώσεις καταπολεμηθεί βιολογικά με τη χρησιμοποίηση ανταγωνιστικών μικροοργανισμών που ζουν μόνιμως στο έδαφος και με κατάλληλο χειρισμό του ξενιστή. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται έχουν σα στόχο τη μείωση του σχηματισμού ζωοσπαρίων και τη λύση των μυκητιακών υφών του παθογόνου και είναι: α) προσθήκη άφθονης οργανικής ουσίας (όπως κοπριά ορνίθων) και σημινιακού κώτου, β) μείωση του PH του εδάφους, σχεδόν σε ουδέτερο σημείο, με προσθήκη δολομιτικού ασβεστολίθου.

Για την προστασία δένδρων A-VOCADO από τη Φυτόφθορα εφαρμόζουν αυτές τις μεθόδους, στην Αυστραλία. Έτσι διατηρείται η οργανική ουσία, το ασθέσιο και το αμιμονιακό άζωτο, σε επίπεδο τέτοιο που να καταστέλλεται η ανάπτυξη του παθογόνου, όπως ακριβώς παρατηρήθηκε στη φύση σε αραιμένα εδάφη (SUPPRESSIVE SOILS).

9. Το 1976 ανακαλύφθηκε ότι παθογόνοι μικροοργανισμοί, στο έδαφος, μπορεί να καταστραφούν από τη θέρμανση του ήλιου κάτω από διαφανές φύλλο πολυαιθυλενίου. Η ανακάλυψη αποτέλεσε τη μεγαλύτερη πρόοδο στον τομέα της καταπολέμησης των ασθένειών για πολλά χρόνια. Η μέθοδος χρησιμοποιείται σήμερα εμπορικά, σε εγκατα-

στημένους σπιρώνες φυσιτιάς, στη Καλιφόρνια, για την καταπολέμηση της ανδρομύκωσης από VERTICILLIUM. Στο Ισραήλ, η γλυσκή θέρμανση είχε ισodύναμα αποτελέσματα με το βρωμιούχο μεθύλιο. Η μέθοδος είναι περισσότερο αποτελεσματική όταν το έδαφος είναι υγρό, πλούσιο σε οργανική ουσία. Η εφαρμογή της παρουσιάζει μεγάλες δυσκολότητες, σε περιοχές με επαρκή ηλιοφάνεια.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι οι πολύπλοκες αλληλεπιδράσεις, μεταξύ των βιοτικών και μη βιοτικών παραγόντων, εξασφάλισαν στη φύση μια δυναμική βιολογική ισορροπία. Αυτή δεν είναι θεαματική, αλλά είναι σταθερή και παρουσιάζει μεγάλη αντίσταση στη μεταβολή.

Τα χημικά φυτοφάρμακα ανατρέπουν τη βιολογική ισορροπία απλοποιούν τη μικροβιακή κοινότητα. Η απλοποιημένη αυτή κοινότητα είναι περισσότερο ασταθής και εύλωτη στα εισερχόμενα νέα παθογόνα.

Η επιτυχημένη γεωργία, με την παρουσία παθογόνων, εξαρτάται από μια αρχή της φυτοπαθολογίας που λέει: ότι όσο μεγαλύτερη είναι η πολυπλοκότητα της μικροβιακής κοινότητας σε αριθμό και είδη οργανισμών, τόσο μεγαλύτερη είναι η σταθερότητά της. Αυτό σημαίνει ότι κανείς μικροοργανισμός, στο έδαφος τουλάχιστον, δεν είναι σε θέση ν' αυξηθεί απεριόριστα. Άλλα μέλη της βιολογικής κοινότητας τον κρατούν υπό έλεγχο.

Η βιολογική καταπολέμηση είναι μια άλλη διάσταση στην καταπολέμηση των φυτικών ασθενειών, αλλά δεν είναι μοναδική, ούτε επισκιάζει τις άλλες μεθόδους. Όλες μαζί μπορούν και πρέπει να ενσωματωθούν στην ολοκληρωμένη καταπολέμηση. Οι περισσότεροι επιστήμονες, που ασχολούνται με τη προστασία των φυτών από τις ασθένειες, έχουν ολόχρηστη ή μικρή πείρα σχετικά με τη βιολογική καταπολέμηση. Ισχυρίζονται ότι δεν υπάρχουν αρκετές

γνώσεις γύρω από αυτή, αλλά, μάλλον, έλκονται από τις σειρήνες της απάλειας και ευκολίας που προσφέρει η χημική καταπολέμηση.

Η βιολογική καταπολέμηση είναι σπάνια θεαματική και συχνά περνάει απαρατήρητη. Πολλοί από εμάς έχουμε επιστημάνει περιπτώσεις όπου ένα παθογόνο αποτυγχάνει να εγκατασταθεί ή μειώνεται γρήγορα ο πληθυσμός του. Ένας από τους λόγους που κάνουν τη βιολογική καταπολέμηση να θεωρείται δύσκολο να επιτευχθεί είναι η τάση να ταυτίζεται με την πολύπλοκη εφαρμογή ανταγωνιστικών μικροοργανισμών. Αυτό ισχύει περισσότερο στην εντομολογία, όπου γίνεται βιολογική καταπολέμηση με τη μάζικη παραγωγή παρασίτων, αρπακτικών βλαβερών εντόμων. Για την αντιμετώπιση όμως παθογόνων μικροοργανισμών άλλες μέθοδοι όπως η ανθεκτικότητα του ξενιστού, η αμειψισπορά, οι καλλιεργητικές φροντίδες και η τεχνική καλλιεργείας, είχαν μεγαλύτερη επιτυχία. Η βιολογική καταπολέμηση θα ενισχυθεί και θα βελτιωθεί στο μέλλον, διότι το ενδιαφέρον και η ανησυχία για τη μόλυνση του περιβάλλοντος εντείνεται καθημερινά παγκοσμίως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Baker, K.F. and W. C. Snyder, Eds 1965. Ecology of Soil - borne Plant Pathogens, Prelude to Biological Control, Univ. Calif. Press, Berkeley. 571 pp. α
Baker, K.F. and R.J. Cook, 1974 (original ed.). Biological Control of Plant Pathogens. W.H. Freeman, San Francisco. 433 pp
Cook, R.J. and K.F. Baker. 1983. The Natre and Practice of Biological Control of Plant Pathogens. The American Phytopathological Society, Minneota. 539 pp.

Η Σηροτροφία στην Ελλάδα

Νέες προοπτικές για την ανάπτυξή της

Η Σηροτροφία και η επεξεργασία του μεταξίου για αρκετές περιοχές της χώρας μας, όπως ΕΒΡΟΣ, ΡΟΔΟΠΗ, ΠΕΛΛΑ, ΗΜΑΘΙΑ, δεν αποτελούσε απλώς για παραγωγική διαδικασία, αλλά ήταν για πολλά χρόνια ο τρόπος ζωής των κατοίκων στενά συνδεδεμένος με την ιστορία, τον πολιτισμό, την οικονομική δρα-

του Κώστα Δούλια Γεωπόνου Δημοτικής Επιχείρησης Σουφλίου

στηριότητα και γενικά την κάθε κοινωνική εκδήλωση. Σήμερα έχει περιορισθεί σχεδόν αποκλειστικά στην περιοχή Σουφλίου του Ν. Έβρου και στην Ροδόπη του Ν. Σερρών, όπου ακόμη αποτελεί κύρια πηγή εισοδήματος και τρόπο απασχόλησης σημαντικής μερίδας αγροτικού πληθυσμού.

Στην τελευταία 10ετία, ύστερα από μία καθοδική πορεία του κλάδου για περισσότερα από 50 χρόνια, φάνηκαν κάποια σημεία ανακούφισης και αναθέρμανσης του ενδιαφέροντος των παραγωγών να ξανασκηληθούν με την εκτροφή των μεταξοσκωλήκων αφού:

— Η ζήτηση των προϊόντων μετάξης διεθνώς είναι μεγάλη. Οι τιμές των κουκουλιών τελευταία διαμορφώνονται σε ικανοποιητικά επίπεδα.

— Ελλάδα, η ΕΟΚ και γενικότερα η Ευρώπη και ακόμη και η Ιαπωνία εμφανίζονται σήμερα έντονα ελλειμματικές σε μετάξι.

— Η ΕΟΚ προμηθεύει γενναία το προϊόν, ενώ παράλληλα η Πολιτεία θέσπισε ισχυρά και δελεαστικά κίνητρα για την σηροτροφία.

— Η μακρινή σηροτροφική παράδοση στην Ελλάδα δεν έσβησε. Πολλές γεωργικές οικογένειες με

μικρό γεωργικό κλήρο, αλλά και μικροεπαγγελματίες σε αγροτικές περιοχές είναι έτοιμοι να ξαναρχίσουν την σηροτροφική τους ενασχόληση, φτάνει να παγιωθεί η σημερινή ευνοϊκή και ελπιδοφόρα προοπτική.

— Νέα τεχνολογία προσφέρεται στον παραγωγό τόσο στην καλλιέργεια μωριάς, όσο και στην εκτροφή των μεταξοσκωλήκων. Η τεχνολογία αυτή μειώνει σημαντικά την απαιτούμενη αργασία και το κόστος εκτροφής, παράλληλα αυξάνει την απόδοση και κυρίως βελτιώνει την ποιότητα των παραγόμενων κουκουλιών.

— Είναι πλέον γεγονός οι πολλαπλές εκτροφές και στην Ελλάδα. Δύο επικλυπόμενες την άνοιξη και μία για το φθινόπωρο είναι μέσα στις δυνατότητες του Έλληνα σηροτρόφου. Μ' αυτό τον τρόπο εξοικονομείται χρόνος, χώρος και εργασία και παράλληλα αυξάνεται η παραγωγικότητα και η απόδοση της γης τουλάχιστον κατά 40%.

— Τέλος η ίδρυση από το Δήμο Σουφλίου της Δημοτικής Επιχείρησης έδωσε για ώθηση στην περιοχή παρέχοντας τεχνική και υλική βοήθεια στους σηροτρόφους.

Δημοτική Επιχείρηση Σηροτροφίας μετάξης Σουφλίου (ΔΕΣΗΜΕΣ)

Ιδρύθηκε το 1986 για να συγκρατήσει πρώτο και να αναδιώσει σε δεύτερο στάδιο τον φθίνοντα κλάδο της σηροτροφίας. Έδωσε σαν πρωταρχικό σκοπό τα παρακάτω:

— Να δημιουργήσει μονάδα «Π:λότος» σύγχρονης σηροτροφικής εκμετάλλευσης.

— Να μεταφέρει την τελευταία τεχνολογία από προηγμένες σηροτροφικές χώρες του εξωτερικού πάνω σε εκμηχανισμένο τρόπο καλλι-

έργειας μωριάς και νέες μεθόδους εκτροφής μεταξοσκωλήκων.

— Να εξασφαλίσει κεφάλαια και τεχνογνωσία για την μεταποίηση και την καθετοποίηση του κλάδου κουκούλια - μετάξι - ύφανση και γιατί όχι: έτοιμο ένδυμα.

— Να αναλάβει την τεχνική υποστήριξη των μεμονωμένων σηροτρόφων σε θέματα καλλιέργειας μωριάς, εκτροφής μεταξοσκωλήκων, αλλά και εμπορίας των παραγόμενων κουκουλιών.

Πειρφερειακή προσπάθεια της ΔΕΣΗΜΕΣ

Στα πέντε χρόνια λειτουργίας η Δημοτική Επιχείρηση αναμφίβολα επιτέλεσε έργο πρωτοποριακό και αξιόλογο πέρα από κάθε προσδοκία. Παρά τα ανυπερόβλητα εμπόδια και τις προμερές δυσκολίες που συνάντησε στα πρώτα στάδια, σήμερα μετά από ελάχιστο χρόνο έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη όλων των σηροτρόφων του Ν. Έβρου και τον θαυμασμό των κρατικών υπηρεσιών, οργανισμών και φορέων με τους οποίους συνεργάζεται. Έτσι: σήμερα έχει να επιδείξει τα παρακάτω:

1) Δημιούργησε μητρική φυτεία μωριάς Ιαπωνικών ποικιλιών για να εξασφαλίσει πολλαπλασιαστικό υλικό για τις ανάγκες της, αφού τα κρατικά φυτώρια δεν ήταν σε θέση να αναπαραγάγουν γρήγορα και σε μεγάλο αριθμό κατάλληλα δενδρύλλια.

2) Σε έκταση 400 στρ. που παραχωρήθηκε από το Δήμο, δημιούργει μωρεώνα σύμφωνα με τα Ιαπωνικά πρότυπα.

3) Για τις ανάγκες άρδευσης των δενδρύλλων κατασκεύασε 6 μικροφράγματα από τα οποία με ελεύθερη ροή και σύστημα σταγονιδίων ποτίζοντας 80 στρ.

4) Εφοδιάσθηκε με τράπεζα ριζοβολίας και παράγει έμφριζα μοσχεύματα τα οποία διαθέτει σε νέους σηροτρόφους.

5) Κατασκευάζει σύγχρονο σηροτροφείο μέσα στο μαρεώνα όπου γίνονται οι εκτροφές των μεταξοσκωλήκων.

6) Από το 1987 σε συνεργασία με το Σηροτροφικό Εργαστήριο Γεωργικού Πανεπιστημίου Αθηνών πραγματοποιεί φθινοπωρινές εκτροφές.

7) Το 1988 με χρηματοδότηση της ΑΤΕ δύο Γεωπόνοι της περιοχής επισκέφθηκαν την Ιαπωνία και για 25 ημέρες μελέτησαν τις νέες μεθόδους εκτροφής στην προηγμένη αυτή σηροτροφική χώρα.

8) Το 1989 4 κινέζοι ειδικοί για 3 μήνες με χρητούς την ΑΤΕ και ΕΤΒΑ μελέτησαν, εργάστηκαν και διδάξαν στο Σουφλί τις νέες μεθόδους καλλιέργειας μουριάς, εκτροφής μεταξοσκωλήκων και πολλών άλλων εκτροφών.

9) Το 1990 σε συνεργασία με την Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Ορεστιάδας για να ανταποκριθεί στην αυξημένη ζήτηση δενδρύλλων εισήγαγε 90.000 ένρτζα μοσχεύματα από Βουλγαρία και 20.000 δενδρύλλια από την Ιαπωνία.

Πέρα από αυτές τις δραστηριότητες προσπαθεί να αξιοποιήσει τις παρουσιζόμενες ευκαιρίες τεχνικής υποστήριξης, χρηματοδότησης και ενίσχυση της σηροτροφίας από εθνικά και κοινοτικά αναπτυξιακά προγράμματα. Έτσι συνεργάζεται στενά με τις υπηρεσίες των Υπουργείων Γεωργίας, Εμπορίου, Εθνικής Οικονομίας και Μακεδονίας - Θράκης, με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, Νομαρχία Έδρου, περιφέρεια Αν. Μακεδονίας - Θράκης, με τις Τράπεζες ΑΤΕ και ΕΤΒΑ, με οργανισμούς ΕΟΜΜΕΧ, ΟΑΒΑ, ΕΕΤΑΑ και ΕΛΚΕΠΑ με Πανεπιστήμια.

Πορτάσεις για σύγχρονη Σηροτροφία

Η ΔΕΣΗΜΕΣ ύστερα από τρία

χρόνια πετυχημένων δοκιμών πάνω στις νέες μεθόδους που εφαρμόζονται στις σηροτροφικά προηγμένες χώρες, Ιαπωνία και Κίνα έχει πλέον να προτείνει το μοντέλο ανάπτυξης της Ελληνικής σηροτροφίας.

1) Μορεύνοντας από Ιαπωνικές ποικιλίες μουριάς KUKUSO, CAIRIO, INSINOSE. Φυτεύονται πυκνά 220 - 250 δένδρα στο στρέμμα. ποτίζονται συστηματικά, λιπαίνονται δύο φορές το χρόνο. Κανονικά την Άνοιξη και το φθινόπωρο κόβονται ενώ οι κορυφές.

2) Το Σηροτροφείο είναι κτίριο ανεξάρτητο, ελαφράς κατασκευής και κτίζεται δίπλα στο μαρεώνα με πρόβλεψη για πολλαπλές εκτροφές.

3) Ομαδική εκτροφή τις πρώτες 2 ή 3 ηλικίες σε ειδικό εκτροφείο από φορέα να παραδίδονται στους σηροτρόφους ανεπτυγμένα σκουλήκια 10 - 12 ημερών οι οποίοι θα αποπερατώνουν την εκτροφή.

4) Εκμηχάνιση μερικών φάσεων τόσο στην καλλιέργεια της μουριάς, όσο και στην εκτροφή μεταξοσκωλήκων με την χρησιμοποίηση εργαλείων, μηχανημάτων και κυρίως τεχνικό υλικό κλαδώματος.

5) Χρησιμοποίηση φύλλου πολυεθυλενίου στις πρώτες 3 ηλικίες, κάλυψη των μεταξοσκωλήκων, εξασφάλιση ιδανικών συνθηκών υγρα-

σίας και θερμοκρασίας με αποτέλεσμα να απαιτούνται μόνο 3 ταξίματα την ημέρα.

6) Ο σηροτρόφος μπορεί να προγραμματοποιεί έγκαιρα και σωστά βάζει των εφοδίων του του χώρου και των διαθεσίμων εργατικών χεριών και να ποδοεί σε πολλαπλές εκτροφές. Τέλος

7) Η Σηροτροφία με σωστή οργάνωση και επαρκή τεχνική υποστήριξη μπορεί να καταταχθεί στις δυναμικές καλλιέργειες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σήμερα λόγο: Εθνικοί, Δημογραφικοί, Αναπτυξιακοί και Παραδοσιακοί επιβάλλουν η σηροτροφία όχι μόνο να διατηρηθεί, αλλά και να εξελιχθεί δυναμικά στις ακριτικές παραδοσιακές περιοχές της Βόρειας Ελλάδας. Οι αγρότες περιμένουν από το αρμόδιο Υπουργείο να δείξει ενδιαφέρον και να πάρει αποφασιστικά μέτρα για τον παραμελημένο αυτό κλάδο.

α. Να εντάξει την σηροτροφία σε ένα ειδικό διαρθρωτικό πρόγραμμα.

β. Να δημιουργήσει ειδική υπηρεσία σηροτροφίας η οποία να προωθη τα διοικητικά θέματα και να παρέχει επιστημονική και τεχνική υποστήριξη στον σηροτρόφο.

Σουφλί 2.11.91

Το
περιοδικό «ΝΙΑΟΥΣΤΑ»
να μπει
σε κάθε Ναουσαϊκό σπίτι

Κάθε συνδρομητής
να γράφει
ένα καινούργιο
συνδρομητή

ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΑ

Α' ΓΕΝΙΚΑ

Οι ποικιλίες της δαμασκηλιάς που καλλιεργούνται σήμερα μπορούν να χωριστούν σε δύο ομάδες:

α. Ποικιλίες που προέρχονται και ονομάζονται ευρωπαϊκές δαμασκηνίες από το είδος *Prunus Domestica*

β. Ποικιλίες που προέρχονται από το είδος *Prunus Salicina* και ονομάζονται Ιαπωνικές δαμασκηνίες.

Στη χώρα μας η δαμασκηνιά δεν υπήρξε ποτέ σημαντική καλλιέργεια: συνήθως καλλιεργείται στις αυλές των σπιτιών, χωρίς να φυτεύονται σπορώνες δαμασκηνιάς εκτός σπανίων εξαιρέσεων (Σκόπελος, Σέρβια Κοζάνης κλπ.).

Στις δεκαετίες '60 και '70 έγιναν προσπάθειες και φυτεύθηκαν σπορώνες δαμασκηνιάς τόσο για επιτραπέζια, όσο και για ξηραινόμηση δαμασκηνιά. Στη δεκαετία όμως του '80 η καλλιέργεια δεν επεκτάθηκε, αλλά αντίθετα υποχώρησε για τους παρακάτω λόγους:

1. Το σύνολο σχεδόν των καλλιεργουμένων ποικιλιών Ευρωπαϊκής και Ιαπωνικής δαμασκηνιάς είναι ευπαθείς στις δύο αφεράπεντες ασθένειες, ειδικά της δαμασκηνιάς (ή SHARKA) και μυκοπλάσματα.

2. Δεν περιλαμβάνεται στα σποροκηπευτικά για τα οποία λειτουργεί το πλήρες σύστημα εγγυήσεων τιμών της Ε.Ο.Κ. (τιμές βάσης, αγοράς, απόσυρση κλπ.).

3. Στον έντονο ανταγωνισμό από τη Ροδακινιά, που καλλιεργείται στα ίδια περίπου εδάφη με τη δαμασκηνιά και απολαμβάνει πλήρους προστασίας από την ΕΟΚ, αλλά και από το Ελληνικό κράτος.

4. Οι δαμασκηνοκαλλιεργητές που καλλιεργούν ποικιλίες ξηρανόμησης δαμασκηνιών αντιμετωπίζουν το έντονο ανταγωνισμό από τα ξηρά δαμασκηνα προέλευσης Τουρκίας

και Καλιφόρνιας των Η.Π.Α.

Β' ΔΙΑΙΤΗΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ

Η δαμασκηνιά τα τελευταία χρόνια άρχισε και πάλι να παρουσιάζει ενδιαφέρον λόγω των διαιτητικών ιδιοτήτων των καρπών, και του ότι το καταναλωτικό κοινό θέλει να έχει ποικιλία φρούτων. Τα δαμασκηνα είναι καρποί με ιδιαίτερα δικά τους χαρακτηριστικά που δεν τα βρίσκεις στα άλλα φρούτα που ωριμάζουν την ίδια εποχή. Ο συνδυασμός των οργανοληπτικών ιδιοτήτων και των στοιχείων που περιέ-

πρέπει οι καρποί τους να είναι: μεγάλος καρπός, μαύροι, εύγευστοι, ανθεκτικοί στους χειρισμούς μετά τη συγκομιδή και με μεγάλη περίοδο διατήρησής τους στο ψυγείο.

Προς την κατεύθυνση αυτή εργάζεται και το Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων. Εισάγοντας από το εξωτερικό πολλές σημαντικές για τη χώρα τους ποικιλίες, αξιολογώντας τις σε δικές μας εδαφοκλιματικές συνθήκες και διασταυρώνοντας τις με εγχώριες ή με άλλες εισαγόμενες για την δημιουργία ποικιλιών που να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες τάσεις.

Από τις ποικιλίες που δοκιμάστηκαν μεγαλύτερη ανοχή δείχνουν οι ποικιλίες:

α) Ευρωπαϊκές

1. ΣΚΟΠΕΛΟΥ: Ποικιλία με μέτριο μπλέ σκούρο καρπό κατάλληλη για αποξήρανση. Είναι αυτόσπειρη και έχει ανάγκη επικονιαστή. Ο πιο ενδεδειγμένος επικονιαστής της είναι η ποικιλία Στάνλεϋ (Stanley).

2. ΣΤΑΝΑΕΥ: Καρπός μετρίου μεγέθους μπλέ σκούρος σάρκα κιτρινωπόαση. Μπορεί και αυτή να αποξηρανθεί.

3. ΠΡΕΖΙΝΤΑΝΤ: Καρπός με σάρκα και επιδερμίδα πρασινωπή με ζωηρό βιολέ επί χρώμα που γίνεται σκούρο κατά την ωρίμανση, μεγάλου μεγέθους.

β) Ιαπωνικές

1. ΣΑΝΤΑ ΡΟΖΑ: Μεγάλος σφαιρικός καρπός με επιδερμίδα ρόζ-βιολέ. Ωριμάζει το δεύτερο δεκάημερο του Ιουλίου. Ποικιλία με μικρή παραγωγικότητα.

2. ΛΑΡΟΝΤΑ: Μεγάλος σφαιρικός καρπός με επιδερμίδα χρώματος σκούρο βιολέ. Ωριμάζει το πρώτο δεκάημερο του Αυγούστου. Δένδρο με καλή παραγωγικότητα. Συνέχεια στη σελίδα 197.

του
Αργύρη Γκουντάρα
Γεωπόνου -
Οικονομολόγου
Ινστιτούτο Φυλλοβόλων
Δένδρων - Νάουσα

χουν, κάνουν τα δαμασκηνα απαραίτητα στο τραπέζι του σημερινού ανθρώπου, που λόγω της καθιστικής ζωής που κάνει έχει ανάγκη από ένα φρούτο που να ενεργοποιεί το πεπτικό του σύστημα, και έτσι να τον γλυτώνει από τη σύγχρονη αρρώστια της ΔΥΣΚΟΙΛΙΟΤΗΤΑΣ.

Η μεγάλη περιεκτικότητα των δαμασκηνιών σε σίδηρο τα κάνει απαραίτητα συμπληρώματα της διατροφής για όλους εκείνους που έχουν τάση ή πάσχουν από σιδηροπενική αναιμία, καθώς και για τα μικρά παιδιά, που λόγω της ανάπτυξής τους, έχουν αυξημένες ανάγκες σε σίδηρο.

Γ' ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ

Οι ημεμερινές τάσεις για τη δαμασκηνιά είναι: η δημιουργία ή η εξεύρεση ποικιλιών ανθεκτικών ή τουλάχιστον ανεκτικών στην ευλογιά της δαμασκηνιάς (Sharka) και τα μυκοπλάσματα, αλλά τίγγχονα

ΔΕΝΤΡΟΚΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Νέες αξιόλογες ποικιλίες μηλιάς

α) 'Ελσταρ (ELESTAR)

Είναι μία αξιόλογη ποικιλία μηλιάς. Οι οργανοληπτικές γευστικές ιδιότητες χαρακτηρίζονται άριστες. Σήμερα διαδίδεται με γοργό ρυθμό, στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. (Ολλανδία, Βέλγιο και Γαλλία). Ας την συστήσουμε και στο Ελληνικό κοινό, στους παραγωγούς και καταναλωτές. Τα στοιχεία προέρχονται από ξένα περιοδικά.

Δημιουργήθηκε και αξιολογήθηκε στην Ολλανδία. Προήλθε από την διασταύρωση των δύο ποικιλιών Γκόλντεν Ντελίτσιους (μητέρα) και της 'Ινγκριντ Μαίρη (πατέρας). Είναι δέντρο ημιπλαγιόκλαδο. Δέντρο κανονικής ζωηρότητας. Τα φύλλα έχουν το ίδιο πλάτος όσο και της Γκόλντεν Ντελίτσιους, αλλά είναι πιο επιμήκη. Ανθίζει ταυτόχρονα με την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Είναι διπλοειδής και έχει γόνιμη γύρη. Ως επικονιάστριες ποικιλίες μπορεί να χρησιμοποιηθούν, η ομάδα Ρεντ Ντελίτσιους (Στάρκρινσον, Ιμπεριάλ κλπ.) η Γκόλντεν Ντελίτσιους κλπ.

Ο ΚΑΡΠΟΣ. Έχει κανονικό μέγεθος και ομοιόμορφο γεωμετρικό σχήμα. Έχει επιχρύμα κόκκινο ραβδωτό που καλύπτει την επιδερμίδα σε ποσοστό κυμαινόμενο από 1/4 έως 3/4 της επιφανείας της. Το χρώμα της επιδερμίδας του καρπού μεταβάλλεται, όσο προχωρεί η ωρίμανσή της, από πράσινο σε κίτρινο.

Η ΣΑΡΚΑ της, είναι απορροή, συνεκτική, τραγανή, χυμώδης. Τόσο τα σάκχαρα, όσο και τα οξέα βρίσκονται σε υψηλό επίπεδο, και πάντοτε σε κανονική αναλογία. Το άρωμά της αρκετά ευχάριστο, τονίζει την προσωπικότητα του καρπού.

Συγκομίζεται 10 - 15 μέρες πριν

από την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Δεν παρατηρούνται καρποπτώσεις πριν την ωρίμανση. Μπορεί να διατηρηθεί στους ψυκτικούς θαλάμους (+ 2°) σε κανονική ατμόσφαιρα μέχρι τον Μάρτιο.

Η παραγωγική τητα της ποικιλίας κρίνεται ικανοποιητική. Είναι όμως λίγο μικρότερη απ' εκείνη της Γκόλντεν Ντελίτσιους και της Τζόναγκολντ. Η παρενδυτοφορία της είναι μικρού βαθμού. Εισέρχεται ενωρίς στην καρποφορία. Ο τρόπος καρποφορίας είναι, σαν της ποικιλίας Γκόλντεν.

Ένα τραίωμα των καρπών, αρκετές φορές, κρίνεται απαραίτητο για να αποκτήσουν οι καρποί κανονποιητικό μέγεθος και να αντιμετωπισθεί η παρενδυτοφορία.

Το μύλο 'Ελσταρ έχει ωραία εμφάνιση, η οποία βελτιώνεται όσο προχωρεί η ωρίμανση. Χρωματίζεται η επιδερμίδα της πιο εύκολα από την ποικιλία Τζόναγκολντ. Η σάρκα της έχει μία κανονική ισορροπία σακχάρων και οξέων. Συχνά τα στερεά διαλυτά συστατικά αντιπροσωπεύουν ένα επίπεδο υψηλό που ξεπερνά το 15%. Επίσης και η οξύτητά της, είναι αρκετά υψηλή. Εκφραζόμενη σε μηλικό οξύ, είναι της τάξεως των 10 γραμμάρων σ' ένα λίτρο μηλόχυμού.

Η 'Ελσταρ έχει ένα πλεονέκτημα. Οι γευστικές ιδιότητές της, βελτιώνονται, ύστερα από μερικές εβδομάδες μετά την συγκομιδή. Χωρίς αντήρηση η 'Ελσταρ είναι μία ποικιλία που υπόκειται πολλά. Ας την προσέξουμε.

β) 'Ορεγκον Σπούρ (OREGON SPUR)

Ανήκει στην ομάδα Ρεντ Ντελίτσιους και στον τύπο «Σπούρ». Είναι

μία μουτασιόν (μεταλλαγή) της Ρεντ Κίγκ Ντελίτσιους. Κατάγεται από την πολιτεία 'Ορεγκον των Η. Π.Α. Η ανάπτυξη του δέντρου γενικά είναι μικρή (χαρακτηριστικό γνώρισμα των κλώνων σπούρ). Είναι δέντρο πλαγιόκλαδο και έτσι διευκολύνεται καλύτερα η διαμόρφωση του σχήματος.

Ο καρπός είναι χοντρός και ομοιόμορφος. Παρουσιάζει ένα χρωματισμό κόκκινο γιαλιστερό και φωτεινό.

Του Οδ. Ντινόπουλου

νό. Ως δέντρο το 'Ορεγκον σπούρ έχει εκτιμηθεί από τους παραγωγούς των Η.Π.Α., επειδή οι βραχίονες έχουν έκπτυξη πλάγια. Οι ωραίοι καρποί, αρκετά εμφανίσιμοι και γευστικοί, εκτιμούνται ιδιαίτερα από το καταναλωτικό κοινό των Η. Π.Α.

γ) Κουερίνα (Φλορίνα)

Κατάγεται από την Γαλλία. Είναι δημιουργήμα του I.N.R.A. (Ινστιτούτο Έρευνας της Γαλλίας). Είναι ποικιλία ανθεκτική στο φουζιλάδιο. Ενδείκνυται στις περιοχές όπου οι συνθήκες ανάπτυξης της ασθένειας είναι ευνοϊκές. Προήλθε από μία σειρά διασταυρώσεων και αναδιασταυρώσεων. Οι ποικιλίες που χρησιμοποιήθηκαν για την δημιουργία της, είναι οι εξής: η MALUS FLORIBUNDA 821 (Μάλου Φλοριμπούντα 821) που έχει το πλεονέκτημα της ανθεκτικότητας στο φουζιλάδιο, η Στάρκιν, Ρόμ Μπιούτ, Τζονάθαν και Γκόλντεν Ντελίτσιους.

Ζωηρή ποικιλία. Πλαγιόκλαδο δέντρο. Ανθίζει λίγες μέρες πριν από την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Ως επικονιάστριες ποικιλίες μπορεί να χρησιμοποιηθούν, η ομάδα Ρεντ Ντελίτσιους, Γκόλντεν Ντελίτσιους.

Γκράννη Σμιθ κλπ. Εισέρχεται στην καρποφορία αρκετά ενωρίς. Ωριμάζει: μία εβδομάδα μετά την Γκόλντεν Ντελίτσιους. Καρπός με ωραία εμφάνιση, ομοιόμορφος, κυλινδρικού σχήματος. Έχει έντονο ραβδωτό επίχρωμα, που καλύπτει το 80% της επιφάνειας της επιδερμίδας. Έχει: σάρκα χυμώδη, γλυκώδη. Καρπός εμφανίσιμος, με άριστες γευστικές

ιδιότητες. Διατηρείται: σε θερμοκρασία ψυγείου + 2°C, πέντε μήνες, χωρίς να υποβαθμισθεί η ποιότητά του. Από όλες τις ποικιλίες μηλιάς που είναι ανθεκτικές στο Φουζικλάδιο (πριαμ, πριμα κλπ.) θεωρείται η καλλίτερη. Η κουερίνα είναι μία ποικιλία μηλιάς που καλείται να παίξει τον ρόλο της, τουλάχιστον στις περιοχές με υψηλή υγρασία.

ΝΕΕΣ ΤΙΜΕΣ ΧΟΝΤΡΙΚΗΣ ΠΩΛΗΣΗΣ ΜΗΛΩΝ ΣΤΟ ΒΕΛΓΙΟ

Το Βέλγιο είναι η χώρα που καλλιεργείται σε μεγάλη έκταση η ποικιλία μηλιάς Τζόναγκολντ. Στη χώρα αυτή επισημάνθηκαν αξιόλογοι κλώνοι, πολλοί απ' αυτούς έχουν έντονο κόκκινο επίχρωμα το οποίο καλύπτει όλη την επιφάνεια της επιδερμίδας. Ένας τέτοιος κλώνος είναι και το μήλο Τζοναγκορέντ. Παρακάτω δημοσιεύουμε τις χοντρικές τιμές πώλησης των μήλων, κατά την καλλιέργητική περίοδο 1989 - 1990. Τα στοιχεία έχουν ληφθεί από το περιοδικό LE FRUIT BELGE, Τεύχος Νο 432 Έτος 1990, το οποίο είναι ειδικά αφιερωμένο στην ποικιλία Τζόναγκολντ.

	Ποικιλία μηλιάς	Μέση χονδρική τιμή σε δραχμές
	ΓΚΛΟΣΤΕΡ	58,90
	ΓΚΟΛΝΤΕΝ ΝΤΕΛΙΤΣΙΟΥΣ	77,55
4η	ΓΚΡΑΝΝΗ ΣΜΙΘ	100,76
3η	ΕΛΣΤΑΡ	104,55
	ΙΝΤΑΡΕΝΤ	52,30
	ΚΟΕ ΟΡΑΝΖ ΠΙΠΙΝ	94,43
	ΜΕΛΡΟΖΕ	51,53
5η	ΜΟΥΤΣΟΥ	95,20
	ΜΠΟΣΚΟΦ	80,81
	ΟΥΓ'ΙΝΣΤΟΝ	87,67
	ΣΑΜΑΡΕΝΤ	64,40
	ΣΜΟΥΘΙ	43,56
	ΤΖΕΙΜΣ ΓΚΡΕ-Ι-Β	43,56
2η	ΤΖΟΝΑΓΚΟΛΤ	106,60
1η	ΤΖΟΝΑΓΚΟΡΕΝΤ	129,03
	ΤΖΟΝΑΘΑΝ	27,22
	ΤΟΥΝΤΕΜΑΝ	67,10
	ΤΡΑΝΣΠΕΡΕΝΤ ΜΠΑΛΑΝΣ	71,66

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, τα μήλα που πωλούνται ακριβότερα είναι τα εξής: Επικεφαλής βρίσκεται το μήλο Τζόναγκορέντ (129,03 δραχμές) και ακολουθούν το Τζόναγκολντ (106,60 δραχ.), Έλσταρ (104,55 δραχ.), Γκράννη Σμιθ (100,76 δραχ.) και Μουτσού (95,20 δραχ.). Τα σχόλια πε-

ΔΑΜΑΣΚΗΝΙΑ

Συνέχεια από τη σελίδα 195

3. ΚΑΣΕΑΜΑΝ: Μεγάλος σφαιρικός καρπός με επιδερμίδα σκούρο βιολέ. Ωριμάζει τέλη Αυγούστου - αρχές Σεπτεμβρίου.

Οι αμερικανοί ερευνητές διασταυρώνοντας τις Ιαπωνικές ποικιλίες κατάφεραν να παράγουν καλύτερες ποικιλίες, παραγωγικές, με χονδρό μαύρο καρπό όπως οι Καλίτα Αγγελίνο, Μπλάκ Ντίαμοντ, Μπλάκ Σταρ και άλλες που τώρα εγκαταστάθηκαν σε συλλογή του Ινστιτούτου για να αξιολογηθούν. Εδώ πρέπει να τονισθεί ότι οι Ιαπωνικές ποικιλίες ανθίζουν νωρίς την άνοιξη με αποτέλεσμα στις βόρειες περιοχές της Χώρας μας να παθαίνουν ζημιές και να μὴν καρποφορούν, πράγμα που δείχνει ότι πρέπει να καλλιεργούνται στη ζώνη καλλιέργειας των εσπεριδοειδών.

Εάν ξεπερασθεί το πρόβλημα των αθηνείων Sharka και μυκοπλάσμάτων με ανθεκτικές ποικιλίες, τότε η δαμασκηνιά θα μπορεί να αποτελέσει εναλλακτική λύση για την εκρίζωση σπιρώνων βαρυκοκκιάς και ροδακινιάς που πλεονάζουν και δημιουργούν πρόβλημα διάθεσής τους.

Τα τελευταία χρόνια αμερικανοί ερευνητές φάχνουν να βρουν ένα νέο φρούτο για να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις των καταναλωτών που ζητούν συνέχεια νέα προϊόντα. Μία προσπάθεια γίνεται, προς τη διασταύρωση της βαρυκοκκιάς με τη δαμασκηνιά. Ήδη έχουν τα πρώτα υβρίδια που τα ονόμασαν «Plumcot».

Λιπάσματα - οργανικά και ανόργανα

Η ποιότητα των προϊόντων που παράγουν τα φυτά επηρεάζεται, σημαντικά, από τη θρέψη τους και τίθεται συχνά το ερώτημα, αν υπάρχει ποιοτική διαφορά, στα γεωργικά προϊόντα που προήλθαν από τα φυτά, που τρέφθηκαν αντίστοιχα, με οργανικά ή ανόργανα λιπάσματα. Υπάρχουν πολλοί που υποστηρίζουν ότι, η επιτυχία των υψηλών απο-

μορφή ανόργανων ιόντων, που προκύπτουν από την αποσύνθεση των οργανικών λιπασμάτων. Αυτός είναι ο βασικός λόγος, που δικαιολογεί το γιατί δεν υπάρχουν συνήθως μεγάλες διαφορές, ποιοτικές και ποσοτικές μεταξύ καλλιεργειών, που λιπάνθηκαν με οργανικά ή ανόργανα λιπάσματα. Γενικά, τα οργανικά λιπάσματα δεν έχουν πλεονεκτήματα σαν προσμηθευτές θρεπτικών στα φυτά. Τα φυτά δεν προσλαμβάνουν οργανικά υλικά, αλλά μόνο ανόργανα θρεπτικά (υπό μορφή ιόντων) που είναι τα ίδια, είτε αυτά προέρχονται από την αποσύνθεση της οργανικής ύλης, είτε από ένα χημικό εργοστάσιο.

Τα ανόργανα και οργανικά λιπάσματα, εν τούτοις, διαφέρουν κατά το βαθμό διαθεσιμότητας των θρεπτικών του φυτού που περιέχουν. Τα θρεπτικά στα οργανικά λιπάσματα και ειδικότερα το οργανικό άζωτο χαρακτηρίζονται από μικρό βαθμό διαθεσιμότητας. Μόνο περίπου το 1/3 του αζώτου, που περιέχουν τα οργανικά λιπάσματα, είναι δυνατό να προσληφθεί από μία καλλιέργεια κατά τον πρώτο χρόνο. Αντί τη σχετική βραδεία απελευθέρωση του αζώτου από τα οργανικά λιπάσματα, μπορεί να έχει ορισμένα πλεονεκτήματα, πάνω στην ποιότητα της καλλιέργειας. Τα ίδια πλεονεκτήματα όμως μπορούμε να επιτύχουμε και με το άζωτο των ανόργανων λιπασμάτων, όταν είναι δυνατό να προστεθεί στο έδαφος, τότε κυρίως που τα φυτά το χρειάζονται. Η προσθήκη ογκωδών οργανικών λιπασμάτων στο έδαφος αυξάνει, αναμφισβήτητα, την περιεκτικότητά του σε οργανική ύλη, που ασκεί μία επωφελή επίδραση στη δομή του εδάφους, στη συγκράτηση του νερού, στον αερισμό και σε άλλες ιδιότητες του εδάφους. Τα ανόργανα λιπάσματα μπορούν επίσης

να αυξήσουν την περιεκτικότητα του εδάφους σε οργανική ύλη, καθώς οι μεγάλες αποδόσεις που επιτυγχάνονται μ' αυτά, παράγουν περισσότερα φυτικά υπολείμματα και ρίζες, που στη συνέχεια παραμένουν στο έδαφος.

Γενικά, δεν υπάρχουν θρεπτικά δεδωμένα που να δείχνουν, ότι οι καλλιεργείες αντιδρούν περισσότερο στις οργανικές πηγές ενός θρεπτικού, απ' ότι στις ανόργανες. Στα περισσότερα πειράματα που έγιναν στο αντικείμενο αυτό, οι επιδράσεις των οργανικών λιπασμάτων στην απόδοση μιάς καλλιέργειας, μπορούν να ερμηνευτούν πλήρως, με βάση τα παρεχόμενα στα φυτά θρεπτικά στοιχεία τους. Στις περιπτώσεις που ο εφοδιασμός των καλλιεργειών με θρεπτικά στοιχεία περιόριζε την ανάπτυξη των φυτών, τα οργανικά λιπάσματα αδυνατούσαν να δώσουν μεγαλύτερες αποδόσεις απ' ότι τα ανόργανα λιπάσματα, που περιείχαν τα φυτά την ίδια με τα οργανικά λιπάσματα ποσότητα θρεπτικών.

Η εξάρτηση της απελευθέρωσης του αζώτου των οργανικών λιπασμάτων απ' όττις καιρικές συνθήκες προκαλεί συχνά προβλήματα κατά τη χρήση τους. Η μετατροπή του πρωτεϊνικού αζώτου προς $\text{NH}_4\text{-N}$ και στη συνέχεια προς $\text{NO}_3\text{-N}$, πραγματοποιείται από ένα αριθμό μικροοργανισμών του εδάφους, που οι μεταβολικές δραστηριότητές τους επηρεάζονται σημαντικά, από τις καιρικές συνθήκες. Χαμηλή θερμοκρασία ή ξηρασία, μειώνει τη δραστηριότητα των μικροοργανισμών, με αποτέλεσμα ο ρυθμός απελευθέρωσης του αζώτου να επιβραδύνεται. Έτσι, όταν η κοπριά παραχώνεται στο έδαφος κατά μία ξηρή άνοιξη, ο ρυθμός αποσύνθεσής της είναι βραδύτατος με αποτέλεσμα, Συνέχεια στη σελίδα 200

του
Αστερίου Σιμώνη
Δ/νού Ινστιτούτου
Εδαφολογίας Θεσ/νίκης

δόσεων με τη χρησιμοποίηση ανόργανων λιπασμάτων, συνοδεύεται από μία υποβάθμιση της θρεπτικής αξίας της τροφής και ότι, για κάποιο λόγο, τα ανόργανα λιπάσματα είναι βλαβερά για τις καλλιέργειες και κατ' επέκταση για τον άνθρωπο. Η καλλιέργεια αυτών των αντιλήψεων, έχει πάρει, μάλιστα και επιχειρηματική μορφή και μερικές πόλεις στο εξωτερικό, έχουν καταστήματα και εστιατόρια που προσφέρουν ειδικές τροφές (τροφές υγείας όπως αποκαλούνται), που έχουν αναπτυχθεί «οργανικά», δηλαδή που έχουν λιπανθεί μόνο με οργανικά λιπάσματα (βιολογική καλλιέργεια).

Για το αθέσιμο των αντιλήψεων αυτών, θα πρέπει κατ' αρχάς να αναφερθεί, ότι ακόμα και στα οργανικά λιπάσματα, τα περισσότερα θρεπτικά στοιχεία των φυτών βρίσκονται υπό ανόργανη μορφή και ορισμένα άλλα θρεπτικά στοιχεία, ειδικότερα το άζωτο και το θείο, μετατρέπονται σε ανόργανες μορφές από τους μικροοργανισμούς του εδάφους πριν ακόμα αυτά προσληφθούν από τις ρίζες των φυτών. Έτσι, αν και τα φυτά είναι δυνατό να λιπαίνονται με οργανικά λιπάσματα, παρ' όλα αυτά προσλαμβάνουν τα θρεπτικά στοιχεία υπό

Ταξινόμηση - χαρτογράφηση και αξιολόγηση εδαφών

Η Ελλάδα είναι μία από τις λίγες χώρες του κόσμου που δεν πραγματοποιήσε μία συστηματική απογραφή των εδαφικών της πόρων αποτελέσματα τον κίνδυνο αποτυχίας σε μία σειρά από πολύ σημαντικά και δαπανηρά έργα, όπως έγγειες βελτιώσεις, αναδιαρθρώσεις καλλιεργειών, αναδασώσεις, οικιστική ανάπτυξη και χωροταξικός σχεδιασμός. Συνεπώς για τη χώρα μας η απογραφή των εδαφικών της πόρων αποτελεί Εθνική, οικονομική και βιολογική ανάγκη.

Η ταξινόμηση - χαρτογράφηση και αξιολόγηση των εδαφών μαζί με την γονιμότητά τους αποτελούν τους δύο κυριότερους τομείς της Εδαφολογίας.

Με τη σύνταξη εδαφολογικών μελετών στη χώρα μας έχουν ασχοληθεί πολλοί φορείς. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι τα Ινστιτούτα Εδαφολογίας, η Γπηρεσία των Εγγείων Βελτιώσεων, το Ίδρυμα Δασικών Έρευνών, το Κέντρο Πυρηνικών Ερευνών και το Ινστιτούτο Χημείας και Γεωργίας Ν. Κανελλόπουλος.

Οι μελέτες αυτές παρουσιάζουν ενιαία μεθοδολογία, αλλά συντάχθηκαν με διαφορετικά συστήματα ταξινόμησης και χαρτογράφησης εδαφών.

Από το 1977 άρχισε μια συστηματική προσπάθεια για την εκτέλεση ενός συστηματικού προγράμματος της κατάρτισης του εδαφολογικού χάρτη της χώρας και το 1981 εδρώθηκε για το σκοπό αυτό το Ινστιτούτο Χαρτογράφησης και Ταξινόμησης εδαφών στη Λάρισα.

Οι εδαφολόγοι και όσοι ασχολούνται με την Γεωργία όταν λένε έδαφος, εννοούν το χαλαρό, μαλακό επιφανειακό στρώμα της γής, (μέχρι βάθος 1,50 μ.) που σ' αυτό μπορούν να ζήσουν και να αναπτυχθούν τα φυτά. Αυτό το στρώμα έχει σχηματισθεί από την αποσάθρωση των διαφόρων πετρωμάτων και μετρι-

κών υλικών κάτω από την επίδραση οριζιέντων παραγόντων των εδαφογενετικών όπως λέγονται και που είναι το κλίμα, η βλάστηση, οι ζωντανοί οργανισμοί, το τοπογραφικό ανάγλυφο και ο χρόνος.

Οι εδαφογενετικοί αυτοί παράγοντες μπορούν να δώσουν διάφορους συνδυασμούς (θεωρητικά άπει-

Ομάδα έρευνας: Α. Σπυρόπουλος - Η. Παρούση - Φ. Παπαδοπούλου. Εισηγητής Α. Σπυρόπουλος

ρους) κάθε δε συνδυασμός μπορεί να δώσει και διαφορετικό έδαφος. Αυτό το ξέρουμε και από την καθημερινή εμπειρία, βλέποντας να υπάρχουν διάφορα είδη εδαφών, όπως βαρειά, ελαφρά, κόκκινα, μαύρα, άσπρα. Αφού λοιπόν υπάρχει τόσο μεγάλος αριθμός εδαφών, υπάρχει η ανάγκη να τα γνωρίσουμε, μελετήσουμε και να τα ταξινομήσουμε. Η ταξινόμηση συνεπώς των εδαφών έχει σαν σκοπό να κατατάξουμε τα εδάφη σε διάφορες ομάδες δηλαδή σε διάφορες κατηγορίες που η κάθε μία από αυτές να περιλαμβάνει εδάφη τα οποία έχουν όσο γίνεται πιο πολλές ομοιότητες. Με άλλα λόγια να γίνει κάτι ανάλογο σαν το διαχωρισμό των διαφόρων κατηγοριών που κάνουμε στα χωράφια που πρόκειται να γίνει διανομή ή να μπούν στον αναδασμό, με τη διαφορά ότι η ταξινόμηση γίνεται όχι με πρακτικά κριτήρια, αλλά κυρίως με επιστημονικά που ισχύουν για τα εδάφη όλης της χώρας και ακόμη για τα εδάφη όλου του κόσμου. Αν π.χ. ορισμένα εδάφη της Θράκης τα κατατάξουμε σε μία Α' εδαφολογική μονάδα και ανάλογα εδάφη βρούμε στην Ήπειρο, Θεσσαλία, Ιταλία, Γαλλία και σε άλλες χώρες τότε και αυτά τα εδάφη θα τα ταξινομήσουμε στην ίδια μονάδα και θα ξέρουμε ότι έχουν τις

ίδιες ιδιότητες οπότε θα μπορούν να δέχονται και την ίδια αγροτεχνική λίπανση, πότισμα και τις ίδιες καλλιεργείες.

Για την ταξινόμηση των γεωγραφικών εδαφών εφαρμόζεται το σύστημα ταξινόμησης εδαφών Soil Taxonomy των Η.Π.Α. (Soil Survey Staff 1975). Ως γνωστό το σύστημα αυτό διακρίνει (6) έξι επίπεδα για τα εδάφη (κατηγορία - υποκατηγορία - μεγάλη ομάδα - υποομάδα - οικογένεια - σειρά).

Αφού μελετηθούν σε μία περιοχή οι διάφορες εδαφικές μονάδες που υπάρχουν, αυτές καταγράφονται σε ένα ευρετήριο, γίνεται δηλ. ένας χάρτης που μέσα σ' αυτόν απεικονίζονται οι εδαφικές αυτές μονάδες με τα όριά τους και με ορισμένο σύστημα, φαίνονται όλες οι λεπτομέρειες και πληροφορίες που είναι απαραίτητες για να βοηθήσουν αυτούς που ασχολούνται με τα προβλήματα της Γεωργίας.

Η εδαφολογική χαρτογράφηση είναι επιστημονική εργασία, ερευνητικής φύσης, που διεξάγεται στο ύπαιθρο από εδαφολόγους - χαρτογράφους και της οποίας τα πορίσματα θεμελιώνονται και με τα αναλυτικά δεδομένα. Η εργασία αυτή αποτελείται από τις παρακάτω φάσεις: Ταξινόμηση των εδαφών, χαρτογράφηση, ερμηνεία χαρτογραφικών μονάδων, καθορισμός καλλιεργητικών μονάδων, αξιολόγηση χαρτογραφικών μονάδων και σύνταξη μελέτης που περιλαμβάνει τους βασικούς εδαφολογικούς και θεματικούς χάρτες και κείμενο μελέτης αναπερρέμενο στα δεδομένα όλων των φάσεων εργασίας.

Ο κύριος σκοπός του εδαφολογικού χάρτη είναι η απόκτηση γνώσεων για το εδαφικό περιβάλλον, η περιγραφή, απογραφή και αξιολόγηση των εδαφικών πόρων κατά ένα ενιαίο σύστημα σύμφωνα με τα

διεθνή δεδομένα.

Ειδικότερα οι πρακτικοί σκοποί τους οποίους εξυπηρετεί ο εδαφολογικός χάρτης και η χρησιμότητα αυτού είναι οι εξής:

1. Επιτρέπουν να γενικεύσουμε συμπεράσματα Γεωργικής έρευνας από μία περιοχή σ' άλλες περιοχές με όμοια εδάφη.

2. Αποτελεί αναπόσπαστο μέρος οισουδήποτε κριτίου προγράμματος γεωργικής έρευνας και γεωργικής ανάπτυξης.

3. Ο εδαφολογικός χάρτης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάρτιση ορθολογικών σχεδίων αξιοποίησης μεγάλων αγροκτημάτων καλλιεργουμένων ατομικά ή συνεταιριστικά και αυτό γιατί:

— Καθορίζει τη μορφή της εκμετάλλευσης (μεγάλη καλλιέργεια, δένδροκομία, κτηνοτροφία κ.λ.π.).

— Λύνει προβλήματα πρακτικά της καλλιέργειας (χρόνος και τρόπος καλλιεργητικών φροντίδων εδαφών, βαθιές αρώσεις, καύση καλαμιών, διατήρηση της δομής του εδάφους, συγκράτηση νερού

βροχής, καθώς τον τρόπο και την ποσότητα ποτίσματος).

— Προτείνει μέτρα προστασίας του εδάφους από τη διάβρωση, της οποίας οι καταστρεπτικές συνέπειες είναι ανυπολόγιστες για τη χώρα μας.

— Καθορίζει τις φροντίδες για τη διατήρηση και αύξηση της παραγωγικότητας των εδαφών (διατήρηση οργανικής ουσίας, λιπάνσεις κ.λ.π.).

— Καθορίζει πρόπους και συστήματα βελτιώσεως των εδαφών (αποστρώσεις γυψώσεις κ.λ.π.).

4. Ο εδαφολογικός χάρτης αποτελεί τη βάση για όλες τις ταξινομήσεις γαιών (παραγωγικότητα και ενδε-δεγμένων συστημάτων εκμεταλλεύσε-σε) και τη δημιουργία πολύ χρήσιμων θεματικών χαρτών, όπως αν-βραχικού αβεστίου, βάθος εδάφους, περιεκτικότητα σε λίθους, οξύτητα, κλίσης, υδρομορφίας, αλατότητας - αλκαλίσωσης κ.ά.

5. Αποτελεί το κυριότερο βοήθημα για την εκτίμηση της αξίας των γαιών για περιπτώσεις απαλλοτριώσεων, αγοράς κτημάτων, εκτίμησης ζημιών, αναδασισίας κ.λ.π.

6. Ο εδαφολογικός χάρτης αποτελεί τη βάση για την εκπόνηση ευρυτέ-ρων σχεδίων επιτελικού χαρακτήρα όπως δημιουργία ζωνών καλλιέρ-γειας, εγκατάσταση οικισμών, επέ-κταση πόλεων, βιομηχανικών ζω-νών, τουριστικών χώρων, κατασκευ-ής στρατηγιστικών και αρδευτικών έργων, δρόμων κ.λ.π.

Από τα παραπάνω φαίνεται πό-σο απαραίτητος είναι ο εδαφολογι-κός χάρτης, της πρωταρχικής ση-μασίας που μπορεί να παίζει σε κά-θε προγραμματισμό του Υπουργείου Γεωργίας καθώς και σε άλλα Υπουρ-γεία και τώρα ειδικότερα με την ένταξή μας στην Ευρωπαϊκή Κοι-νότητα, πρέπει το πρόγραμμα της κατάρτισης του εδαφολογικού χάρ-τη της Χώρας να μπει σε κάποια καινούργια βάση με απόλυτη προ-τεραιότητα.

Λιπάσματα - οργανικά και ανόργανα

Συνέχεια από την σελίδα 198

πολύ λίγο άζωτο να είναι διαθέσιμο στις καλλιέργειες, όταν αυτές το χρειάζονται. Αν μετά την ξηρή περίοδο, επακολουθήσει ένα υγρό φθι-κάπωρο, τότε η ανοργανοποίηση του οργανικού αζώτου λαμβάνει χώρα πολύ γρήγορα και παρέχεται άζω-το στις καλλιέργειες, όταν αυτές πιά δεν το χρειάζονται. Αυτό δεν α-ποτελεί ένα θεωρητικό παράδειγμα, αλλά κάτι που συχνά συμβαίνει στην πράξη.

Η πλήρης αντικατάσταση των α-νόργανων λιπασμάτων με οργανικά δεν είναι πραγματοποιήσιμη, σε με-γάλη κλίματα, στη σημερινή εντα-τική μορφή της γεωργίας. Όπου τα λιπάσματα τα οργανικά χρησι-μοποιούνται, για να διατηρήσουν τα υψηλά επίπεδα απόδοσης των καλ-λιεργειών, υπάρχει αναπόφευκτα μία απαίτηση για ανόργανα λιπά-σματα. Οι αποδόσεις των καλλιερ-γειών στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, λαμβάνονται υπό συνθήκες, όπου ελάχιστες ποσότητες ανόργα-νων λιπασμάτων ήταν διαθέσιμες. Σε σύγκριση με τα σημερινά επί-πεδα οι αποδόσεις εκείνες ήταν χα-ρακτηριστικά χαμηλές. Να εγκατα-λείψουμε εντελώς τη χρήση των α-νόργανων λιπασμάτων από τη ση-μερινή γεωργία, θα σήμαινε επισ-τροφή στις χαμηλές αποδόσεις των καλλιεργειών που λαμβάνονταν στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, μ' όλες τις ανεπιθύμητες συνέπειες που τις συνοδεύουν.

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ

ΚΑΙ

ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

ΤΗ

(ΦΙΛΟΥΣΤΑ)

Δημήτρη Μάρτου: «Βεργίνα» μια περίπτωση ελγινισμού, αδικίας και παραχάραξης της ιστορίας

Κυκλοφόρησε πρόσφατα στην Βέροια (τις μέρες που γίνονταν το Συμπόσιο για την Μακεδονία) σε μικρό βιβλίο μια σειρά άρθρων του Δημ. Μάρτου που πρωτοδημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα της Βέροιας ΗΜΕΡΗΣΙΑ, με τον τίτλο «Βεργίνα, μια περίπτωση ελγινισμού, αδικίας και παραχάραξης της ιστορίας».

Στην αρχή προτάσσεται μία σύντομη εισαγωγή του Κώστα Κάκαρη. Στη συνέχεια ο συγγραφέας αρχιτέκτονας το επάγγελμα και μέλος της Έκωσης για την Ανάπτυξη και το Περιβάλλον, ασχολείται διεξοδικά με μια άλλη διάσταση του θέματος της Βεργίνας και των άλλων αρχαιοτήτων της επαρχιακής Ελλάδας, που τις οικειοποιείται το αθηναίο κέντρο.

Παραθέτει στοιχεία από την ιστορία των ανασκαφών και τους διάφορους δόθεν αρχαιολάτρες ξένους, που άρπαξαν τους ελληνικούς θησαυρούς δόθεν για να τους σώσουν. Προχωρεί στην σύγχρονη πρακτική των ελληνικών κυβερνήσεων για το απογύμνωμα των αρχαιολογικών θησαυρών της περιφέρειας για την ενίσχυση και εμπλουτισμό των μουσείων στην Αθήνα και Θεσσαλονίκη.

Αναφέρεται με παραστατικότητα στην διαταραχή του οικολογικού περιβάλλοντος της Βεργίνας από την έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού και προγράμματος.

Επίσης διεκτραγωδεί την κατάσταση που βρίσκονται σήμερα οι Μακεδονικοί Τάφοι των Λευκαδίων στην περιοχή μας και την αποδίδει στα ίδια κέντρα που σπματοδοτούν την αρχαιολογική πολιτική και στην Βεργίνα.

Χαρακτηριστικά αναφέρονται σε ένα απόσπασμα του κεφαλαίου «Βερ-

Παρουσίαση - Σχόλια:

Γιάννης Καρατσιώλης

γίνα και τοπικισμός»: «Όλη η ζωή στην Ελλάδα μοιάζει σαν την Βεργίνα: συλημένη. Οι πόλεις, τα κτίσματα, τα δάση, η πολιτική, η δημοκρατία, τα κόμματα, όλα μοιάζουν με τα ερείπια του Παρθενώνα. Το πραγματικό μήνυμα που εκπέμπουν τα μνημεία δεν είναι το μήνυμα που ήθελαν οι δημιουργοί τους, αλλά οι συλητές τους. Το μήνυμα της ολοκληρωσης, ωριμότητας

κρύβεται, στενάζει, καταπιέζεται κάτω από τα αποκαμμένα από τον ιστορικό τους χώρο τμήματα. Εκπέμπουν το μήνυμα του Εθνικού διαιτισμού και της κοινωνικής ανωριμότητας. Ο Παρθενώνας δεν είναι το έργο μόνο του Φειδία, αλλά και του Μοροζίνη, του Έλγιν, του Καϊμακάλη, των εργολάβων του νέφους».

Συμπερασματικά πρόκειται για αξιοπρόσεκτη μελέτη του θέματος που πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο διεξοδικής έρευνας και όχι εφησυχασμού.

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΜΠΕΛΙΑ

Η Φετεινή χρονιά ήταν για τους αμπελουργούς ιδιαίτερα δύσκολη όσον αφορά την ποιότητα, αλλά και το κόστος παραγωγής. Οι συνεχείς βροχοπτώσεις υποβάθμισαν την ποιότητα των σταφυλιών και τους ανάγκασαν να αυξήσουν τον αριθμό των επεμβάσεων για την καταπολέμηση των εχθρών και ασθενειών των αμπελιών. Παρόλα αυτά σημειώθηκαν αρκετές προσβολές βοτρυττή, οξίνης σήψης και περονόσπορου κύρια την τελευταία περίοδο βλάστησης.

Συνήθως μετά τον τρυγητό περνά ένα διάστημα κάποιων μηνών στο οποίο οι αμπελουργοί ξεκουράζονται για να επισκεφθούν τα αμπέλια τους την περίοδο του κλαδέματος.

Η φετεινή χρονιά όμως, με τα άφθονα μολύσματα κύρια του περονόσπορου που παραμένουν στα αμπέλια και αποτελούν εστίες μόλυνσης για την επόμενη χρονιά, επιβάλλει έναν τελευταίο ψεκασμό με βορδι-

γάλειο παλτό 2,5-3% με σκοπό τον περιορισμό των μολυσμάτων για την επόμενη χρονιά.

Επίσης την περίοδο του κλαδέματος είναι σκόπιμο οι αμπελουργοί να έχουν μαζί τους διάλυμα ΜΠΕΝ ΛΕΙΤ 2,4% με το οποίο θα αλείθουν τις μεγάλες τομές του κλαδέματος. Αυτό γίνεται για να αποφευχθεί είσοδος από τις τομές αυτές του μύκητα *eutypa lata* (ΕΟΥΤΥΠΑ). Για τον ίδιο σκοπό είναι καλό το κλάδεμα να γίνεται αργά που και τα μολύσματα του μύκητα είναι λιγότερα και οι τομές επουλώνονται ευκολότερα.

Τέλος 20 μέρες μετά το κλάδεμα και πριν το φούσκωμα των οφθαλμών, κατά την διαφύλαξη πρέπει να γίνουν επεμβάσεις ενάντια στην ΙΣΚΑ, ΦΟΜΩΨΗ, και σε διαχειμαζόμενες μορφές εντόμων και ακαρέων με παλτούς δινιτροσorbitoκρεζόλης (Σελινον κ.λ.π.).

Η Γεωπόνος
ΧΑΡΟΥΛΑ ΣΠΙΝΘΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

«FOLKMOOT» Η.Π.Α.

Οι εντυπώσεις μου από ένα αμερικανικό φολκλορικό

Ήθελα πολύ να βρεθώ στις Η. Π.Α. με τον ΠΥΡΣΟ. Το χρωστούσα στον σύλλογό μου και στον εαυτό μου. Μια παλιά πρόκληση από τους Ναουσαίους της Βοστώνης, προοριζόμενη για τον ΠΥΡΣΟ, άλλαξε χέρια κατά τρόπο ανεπίτρεπτο. Πήγαν άλλοι στη θέση μας. Και έγινε ό,τι έγινε!

Η καινούργια πρόκληση δεν ήταν από ομογενείς. Ήταν από το μεγαλύτερο φεστιβάλ των ΗΠΑ, το Folkmoot της Β. Καρολίνας. Ήρθε η πρόκληση αυτή στον ΠΥΡΣΟ μετά τις τελευταίες του επιτυχίες στην Ευρώπη και τη συνάντησή μου στο Κογκρέσο του CIOFF, στο Μόντρεαλ του Καναδά, με τον «στατολόγο» συγκροτημάτων για το Folkmoot, παλαιό πρόεδρο του φεστιβάλ, τον κ. Rolf Kaufman, έναν αξιολογώτατο αμερικανό επιχειρηματία.

Πληροφορίες για το φεστιβάλ

Το Δ.Σ. του ΠΥΡΣΟΥ δέχθηκε την εισήγησή μου και αποφάσισε την αποδοχή της πρόκλησης. Με την απάντησή μας ότι δεχόμαστε την πρόκληση μάς ήρθε ένας πλήρης φάκελλος με τις υποχρεώσεις μας και συνολικά και αναλυτικά το πρόγραμμα του φεστιβάλ. Τα πράγματα ήταν πολύ σοβαρά. Μπαίναμε σ' έναν μηχανισμό που θύμιζε το φεστιβάλ του Friburg της Ελβετίας, αλλά εδώ τα επίπεδα ήταν πολλά και τα μεγέθη διαφορετικά.

Το Δ.Σ. μου έκανε την τιμή να μου αναθέσει την ευθύνη της αποστολής. Ζήτησα να έχω δίπλα μου τον δάσκαλο του χορευτικού και έφορο του Δ.Σ. κ. Σιπητάνο και ένα ακόμα μέλος του Δ.Σ., όπως επίσης την καθγήτρια των Αγγλικών και Γαλλικών και παλιότερα δασκάλα του χορευτικού, θυγατέρα μου, Ζωή

φεστιβάλ

Βαλσαμίδου. Μου δόθηκε η κ. Αναστασία Ζολώτα, ενώ ο κ. Σιπητάνος, υπάλληλος της ΠΕΛΑΑ — ΟΛΥΜΠΟΣ, δεν μπόρεσε να έλθει.

Πληροφορίες για το φεστιβάλ μάς έδωσε και η πρόεδρος της ομοσπονδίας των φολκλορικών συλλόγων Καναδά κ. Λετίτσια Μπουλετάνο, που τήμησε με την παρουσία της, συνοδεύοντας το γκρουπ Φιλίππινά, το φεστιβάλ της Νάουσας. Πρόσεξε, μου είπε, το Folkmoot. Είναι πολύ δυνατό φεστιβάλ και πολύ καλά οργανωμένο. Θα μάθετε πολλά.

Είχαμε μάθει πολλά στο Friburg το 1990, περίμενα να πλουτίσω και από τις εμπειρίες του Folkmoot. Εμπειρίες ενδιαφέρουσες και χρήσιμες σίγουρα μια και το φεστιβάλ του Folkmoot μαζί με το φεστιβάλ του Friburg είναι δύο από τα τέσσερα μεγαλύτερα φεστιβάλ του κόσμου.

Η προετοιμασία του Πυρού

Ο ΠΥΡΣΟΣ έχοντας την πρόκληση και την απόφαση της συμμετοχής έγκαιρα, δούλεψε 10 μήνες προς τις εξής κατευθύνσεις:

1. Συγκρότηση της αποστολής. Καθορίστηκαν συνοδοί, οργανοπαίκτες, χορευτές.

2. Πρόβες. Σε καθημερινή βάση με στόχο την κάλυψη 8 διαφορετικών προγραμμάτων, σύμφωνα με το πρόγραμμα, οι χορευτές έχυσαν στην αίσουσα χαρά του ΠΥΡΣΟΥ τον ιδρώτα της ζωής τους.

3. Βεστιαρίο. Αποφασίστηκε να πάρουμε μαζί μας, όπως και πήραμε, 6 οκτάδες στατών, 4 γυναικών (Ναούσης, Αν. Ρακυλιάς, Σαρακατσάνας, Αλεξάνδρειας) και 2 ανδρών (Μπούλιας και Γεροντική Να-

ούσης).

4. Αντιμετώπιση των εξόδων. Καταρτίστηκε ο προϋπολογισμός, καθορίστηκε οικονομική συμμετοχή των μελών της αποστολής, που τελικά έφθασε τις 50.000 δρχ. κατ' άτομο, και υποβλήθηκε στο Υπουργείο Πολιτισμού με ημερομηνία 6. 12.1990 αίτημα για οικονομική ενίσχυση του συλλόγου με το ποσό των 1.800.000 δραχμών, εφόσον το Υπουργείο έκρινε ενδιαφέρουσα την αποστολή μας στις ΗΠΑ. Το ποσό αυτό ήταν το ελάχιστο που μπορούσαμε να ζητήσουμε, όταν είναι γνωστό ότι συγκροτήματα του κέντρου βγαίνουν έξω με όλα τα έξοδά τους καλυμμένα.

5. Επαφή με το φεστιβάλ. Είχαμε διαρκή επαφή με το φεστιβάλ. Η αλληλογραφία και τα ΦΑΣ πήγαινε κι ερχόταν. Κάπου ένοιωθα ότι είχα δίπλα μου τους ανθρώπους αυτούς και κουδουνιάζω μαζί τους, τον κ. Rolf Kaufman, την κ. Τζάκω Μπόλντεν και τους συνεργάτες τους, κι ευτυχώς γιατί τα προβλήματα ερχόταν βροχή.

Το ενδιαφέρον των φορέων της πολιτείας

Το ενδιαφέρον από πλευράς πολιτείας για την αποστολή μας στις ΗΠΑ εκδηλώθηκε έγκαιρα και μάλιστα επαυξημένο. Ενημερώθηκαν από το Υπουργείο Πολιτισμού όλες οι Υπηρεσίες και τα συναρμόδια Υπουργεία, των Εξωτερικών και το Υπουργείο Μακεδονίας Θράκης. Μάλιστα κληθήκαμε στο Υπουργείο Μακεδονίας Θράκης μετά από σχετικό έγγραφο του Υπουργείου των Εξωτερικών, να δηλώσουμε αν μπορούμε μαζί με την Αμερική να καλύψουμε και κάποια φεστιβάλ του Καναδά. Στην περίπτωση αυτή θα είχαμε αυξημένη Κρατική επιχορή-

γηση. Βεβαίως αποδεχθήκαμε την πρόταση.

Ατυχώς εκδηλώσε ενδιαφέρον για τον Καναδά κι ένα συγκρότημα που καταφέρνει να εμφανίζεται άλλοτε κέντρου και άλλοτε επαρχίας. Η επιποική αυτή δημιούργησε μία κόντρα που μας έδραφε. Τελικά με την ματαιώση δύο φεστιβάλ του Καναδά δεν πήγε κανείς στον Καναδά. Ήμεινε για μιάς η πρόσκληση της Αμερικής. Το ενδιαφέρον της πολιτείας, έντονο, μένει στο τέλος φραπτικό! Με ένα ευγενικότατο έγγραφο το Υπουργείο Πολιτισμού μιάς ευχήθηκε καλή επιτυχία, μόλις ένα μήνα πριν από την αποστολή, και μιάς παρέπεμψε για οικονομική ενίσχυση στην Νομαρχία Ηλιαθίας. Κάποιοι μιάς αμειβούλεψαν να ματαιώσουμε την αποστολή. Τότε έγραψα στην εφημερίδα «ΛΑΟΣ» της Βέροιας ότι ο ΠΥΡΣΟΣ δεν αθετεί της υποσχέσεις του.

Το πανεπιστημιακό σεμινάριο

Μια από τις πιο σοδερές παράλληλες εκδηλώσεις του φεστιβάλ ήταν το σεμινάριο στο Πανεπιστήμιο της Β. Καρολίνας.

Από τις 11 χώρες που συμμετείχαν στο φεστιβάλ επιλέχθηκαν τέσσερις: Ελλάδα, Ρουμανία, Πόρτο Ρίκο Ολλανδία.

Ένα από τα θέματα που αφορούσαν τη δική μας μέρα ήταν θέμα παγίδα: «γλώσσες και προφορική λογοτεχνία στη σύγχρονη Ελλάδα». Εισηγήτρια η κ. Nancy Sultan. Διαμαρτυρήθηκα στον κ. Kaufman για την έλλειψη ενημέρωσης και ζήτησα την εισήγηση της κ. Sultan και την εθνικότητά της, εφόσον σύμφωνα με το πρόγραμμα θα ακολουθούσε μετά την εισήγησή της δική μου τοποθέτηση. Η απάντηση ήταν η αντικατάσταση της κ. Sultan με την κ. Diana Freedman και βέβαια με θέμα διαφορετικό.

Στο σημείο αυτό θα πώ για μια άλλη φορά ότι δεν πρέπει εκδηλώ-

σεις αυτού του επιπέδου να μένουν ακάλυπτες από την ελληνική πλευρά. Η ενεργός και θετική συμμετοχή μας θα συνελέσει στην αναδιπλώση της ξένης σε βάρος μας προπαγάνδας.

Το σεμινάριο πραγματοποιήθηκε στις 31.7.1991 το απόγευμα. Κράτησε 4 ώρες και ήταν άκρως ενδιαφέρον. Το παρακολούθησαν περίπου 80 ευδοί και άνθρωποι του πνεύματος. Μετά την εισήγηση των θεμάτων από τους καθηγητές Chris Goerizen, «η εθνική μουσική παράδοση της Ελλάδας» και της κ. Diana Freedman «εισαγωγή στο ελληνικό φορμάκλιν» κλήθηκα στο βήμα για τις δικές μου τοποθετήσεις.

Ακολούθησε η επίδειξη μουσικών οργάνων, σολών και χαρών σε συνδυασμό με τα όσα λέχθηκαν από τους αμιλητές. Η ωφέλεια για την Ελλάδα, νομίζω, μεγάλη.

Οι ελληνικές Κοινότητες

Στην πόλη Άσβιλ ζούν 120 οικογένειες Ελλήνων δεμένες σε μια κοινότητα φοδερά οργανωμένη. Εκκλησία, βοηθητικοί χώροι, αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, πρόσφατα ανακατασκευασμένη, κοζίνα για εξυπηρέτηση χιλιάδων ανθρώπων, ένα απέραντο οικοπέδο και άνθρωποι πετυχημένοι. Μπράβο τους.

Στην Σιάρλοτ οι Έλληνες περνούν τις 10.000 με πολλαπλάσιες φυσικά κοινοτικές δυνατότητες. Το ενδιαφέρον τους όμως είναι κλειστό. Είναι Έλληνες μεταξύ τους. Απέναντι σε μιάς είναι αμερικανοί, ή θέλουν να λένε ότι είναι αμερικανοί. Μιλώ για την Άσβιλ.

Την Κυριακή 27.7.91 μιάς διατέθηκε από το Folkmoot ένα αυτοκίνητο και πήγαμε ντυμένοι με τις παραδοσιακές μας στολές στην εκκλησία. Η συγκίνηση ήταν μεγάλη. Στο σταδίο του ψάλτη δύο λαμπρά μέλη της Κοινότητας, ο ένας εστιάτορας με περίπου 15 εστιατόρια και ο άλλος ξενοδόχος, έκαναν τον ψάλ-

τη. Μου παραχώρησαν ευγενικά την θέση τους. Ψάλαμε μαζί.

Με την απόλυση της εκκλησίας το γκρουπ και μαζί και τα παιδιά της αμογένειας το έστησαν στο χορό. Μεταξύ των ενλεκτών αμογενών και η κ. Τούλα Αντωνάρα, δημοσιογράφος. Τα είπαμε καλά. Όταν ρώτησα γιατί δεν έδειξαν ενδιαφέρον στην πρότασή μας, μέσω του φεστιβάλ, να οργανώσουμε μια εκδήλωση για την Ελληνική Κοινότητα με το Ελληνικό γκρουπ, πήρα την απάντηση: πρώτο, γιατί είναι περίοδος διακοπών και δεν έχουμε πολύ χρόνο. Δεύτερο, εμείς εδώ είμαστε ότι καλύτερο υπάρχει στη Β. Καρολίνα. Εργασικοί, νομοταγείς. Δεν υπάρχει Έλληνας που να μην είναι πετυχημένος. Δεν σας μοιάζουμε (!). Κόλαφος στον κόλαφο...

Βεβαίως άλλαξαν τα πράγματα απέναντί μας στη συνέχεια. Η κ. Τούλα ήταν στο σεμινάριο, αλλά και πάρα πολλοί Έλληνες έσπευδαν να εξασφαλίσουν εισιτήρια για τις παραστάσεις μας. Στο τέλος ο κ. Chris Mutos δεξιώθηκε στο σπίτι του όλο το γκρουπ και στο γεύμα παρακάθησαν οι ιερέες και μέλη της Κοινότητας. Παρούσα και η κ. Αντωνάρα. Για άλλη φορά, είπαμε κι οι δύο, θα ξέρουμε. Θέλω να πιστεύω πως μια πρόσκληση για το καλύτερο πήρε απάντηση με το καλύτερο. Οι Έλληνες μεταξύ μας μπορούμε να μοιάζουμε και στα ψηλά. Και γιατί όχι μόνο στα ψηλά.

Συνεντεύξεις

Μετά το σεμινάριο είχαμε εκδήλωση ενδιαφέροντος από εφημερίδες και ραδιοφωνικούς σταθμούς για συνεντεύξεις. Ήταν εντυπωσιακός ο αριθμός και η ποιότητα των δημοσιογράφων και των μέσων ενημέρωσης που ήρθαν κοντά μας.

Θέματα γύρω από τα οποία πράξηκαν οι συνεντεύξεις, πολύ ενδιαφέροντα, ήταν:

1. «Ο χαρακτήρας της παραδοσιακής μας μουσικής». Στο θέμα

αυτό είχα σύμμαχο την εισήγηση του κ. Goertzen από την οποία και ξεκίνησα. Διεύρυνα όμως το θέμα γιατί θέση μου είναι ότι μουσική, χορός, ποίηση, φορεσιές, δρώμενα, τέχνη, πρέπει να τα δει κανείς όλα μαζί για να μιλήσει για τον χαρακτήρα ενός πολιτισμού.

Στη μουσική ρίζες μας είναι οι αρχαίοι Ελληνικοί τρόποι. Μιλήσαμε για τραγωδία και τραγούδι και για τους δύο δρόμους της μουσικής παράδοσης, την παραδοσιακή λαϊκή και την εκκλησιαστική. Αλλά μιλήσαμε και για τους χαρευνικούς πόδες που συντηρούν μέχρι σήμερα τα αρχαία ελληνικά μέτρα.

2. «Πόσο η εθνική - παραδοσιακή μουσική προστατεύεται και καλλιεργείται σήμερα στην Ελλάδα από το επίσημο Κράτος».

Εδώ λέχθηκαν πικρές αλήθειες. Βεβαίως λέχθηκε ότι ιστορικές συγκυρίες από της συστάσεως του Ελληνικού Κράτους μετά την επανάσταση του 1821 έδωσαν το προβάδισμα στην Ευρωπαϊκή μουσική. Από τις αρχές όμως του αιώνα μας καταβάλλεται από ιδιωτικούς φορείς, σήμερα και από τα υδεία μας, μια θετική προσπάθεια προς την κατεύθυνση της προστασίας και προβολής της εθνικής - παραδοσιακής μουσικής, που ευτυχώς ακόμα ζει.

Πολύ θετικό είναι ότι στην Ευρώπη σήμερα υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για την μελέτη της ιδιόμορφης για τα Ευρωπαϊκά μέτρα, αλλά πολύ πλούσιας εθνικής μας μουσικής. Αναφέρθηκα στο ενδιαφέρον της Δυτικής εκκλησίας, των Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων, αλλά και μουσικών Οργανισμών, οργανωτών μουσικών εκδηλώσεων και μέσω των μαζικής πληροφόρησης. Παραδείγματα αναφέρθηκαν δύο. Η παρουσίαση εμπόλιμα στο 'Γγκλις Μπάχ φεστιβάλ του Λονδίνου από την κ. Λίνα Λαλάντη, ηπειρώτικου παραδοσιακού «πολυφωνικού» τραγουδιού, μαζί με τον ΠΥΡΣΟ. Και

δευτέρον οι επιτυχείς παρουσίες Βυαντικών χορών (χορωδιών) στην Ευρώπη.

Άλλο θέμα ήταν η συνύπαρξη μας με τους Τούρκους στο Folkmoor. Οι Αμερικανοί εντυπωσιάστηκαν από την φιλική συνύπαρξη των μελών των αποστολών Ελλάδος και Τουρκίας σε όλα τα επίπεδα.

Λέχθηκε πως είναι φυσικό. Είμαστε γείτονες, συνυπάρξαμε, συζητήσαμε επί αιώνες, και ως λαοί δεν έχουμε να χωρίσουμε τίποτα. Στα εθνικά θέματα σίγουρα η Τουρκία έχει πολλά να κάνει. Π.χ. έχει πολλά να κάνει προς την κατεύθυνση της παροχής ανθρώπινων δικαιωμάτων προς τους Έλληνες της Τουρκίας. Χωρίς ολόκληρα ελληνικά στην ενδοχώρα ζούν στην προσωπική εξαθλίωση. Και εδώ χρειάζεται η συνδρομή της διεθνούς Κοινότητας. Η Τουρκία δεν θα κάνει τίποτα γι' αυτούς τους ανθρώπους, αν δεν υποχρεωθεί να το κάνει.

Ο πάγκος

Σύμφωνα με το πρόγραμμα μια μέρα του φεστιβάλ, την «μέρα των Εθνών», όλα τα γκρουπ ήταν υποχρεωμένα να εκθέσουν για πώληση αντικείμενα που θα θύμιζαν την πατρίδα τους.

Εμείς είχαμε εντολή από το Δ.Σ. να καλύψουμε καθαρά έσοδα 500.000 δρχ. από την πώληση των σουβενιρ. Ήταν όρος. Πήραμε λοιπόν μαζί μας δύο καλαθούνες εμπορεύμα! Και τις σέρναμε με τις αποσκευές μας, τις φορτωμένες με στολές, από αεροδρόμιο σε αεροδρόμιο.

Και τ' άλλα συγκροτήματα όμως δεν πήγαν παρακάτω. Ιδιαίτερα το Ρωσικό.

Είχα πολλά χρόνια να κάνω τον φιλικατζή! Πρώτη η κ. Σούλα Ζολύτα και το κατόπι της εμείς. Αγώνας σκληρός. Τόσο που ο μικρότερος της αποστολής μια βραδιά στον ύπνο του φώναζε: «θρί γτόλαρς-θρί ντόλαρς». Και το αποτέλεσμα του αγώνα, 600.000 και πάνω! καθα-

ρές από ένα τζέρο 1.150.000 δραχμών.

Πέρα από την οικονομική ανάσα εκτιμώ ότι το παζάρι αυτό συνέβαλε ώστε και μέσα από αυτόν τον ανταγωνισμό να έλθουν πιο κοντά τα μέλη των συγκροτημάτων μεταξύ τους, αλλά και το αμερικανικό κοινό να έχει την ευκαιρία προσωπικής επαφής με μέλη των συγκροτημάτων. Το εμπόριο στην υπηρεσία του πολιτισμού.

Ελληνική βραδιά στο FOLKMOOT

«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΑΒΕΡΝΑ Ο ΠΥΡΣΟΣ. ΜΕΝΟΥ: χωριάτικη σαλάτα, τζατζίκι, σουβλάκι, μουστάρδα. Οι συνταγές δωρεάν».

Βεβαίως και τα εδέσματα ήταν δωρεάν. Ήταν το τέταρτο γεύμα, της ημέρας, που πρόσφερε το Folkmoor με την συνεργασία των γκρουπ. Κάθε γκρουπ είχε προγραμματισμένα την βραδιά του. «Οφείλει να οργανώσει τον χώρο, να τον διακοσμήσει, και από τις 11.00 μ.μ. μέχρι τις 01.00 π.μ. να κάνει πρόγραμμα για τα 300 μέλη των αποστολών και τους οργανωτές, και να προσφέρει εθνικά φαγητά».

Η βραδιά μας ήταν η πρότελευταία. Η τελευταία ήταν των οργανωτών. Από το πρωί οργανωτές, ιδέες, προγράμματα, προμήθειες υλικών, κατασκευές, πρόδες, κουζίνα... Μπράβο σε όλα τα παιδιά, μπράβο στην δίδα Ζωή Βαλσαμίδου και τον εξαίρετο συνοδό μας, τον φίλο μας τον Fred. Βεβαίως δεν μπορούσα να λείψω ούτε εγώ από την προετοιμασία.

Το πρόγραμμα περιλάμβανε: την αφή του φωτός (τελετουργικό). Την εξαφάνιση του προέδρου και την εμφάνιση του κοντού ως νάνου. Σάτυρα, παιχνίδια (μυνητλάκι, το δραγκάλισμα του διαδρόμου), επίδειξη εκμάθησης χορών, τραγούδι, εκμάθηση τραγουδιών, χορός, προσφορά εδεσμάτων.

Ήταν μια πολύ πλούσια βραδιά

που κύλισε χωρίς να την καταλάβουμε. Εκτίμησή μου ότι σταθήκαμε στην οργάνωση της βραδυάς ισάξια με τους Ολλανδούς, που αμολογούμενως οργάνωσαν μια θαυμάσια βραδυά στη δική τους μέρα. Όσο για τα εδέσματα θα πώ πως δεν έφθασαν για μάζ, έγιναν ανάρπαστα.

Οι εμφανίσεις μας

Τοπική εφημερίδα της Νάουσας, από δική της πληροφόρηση, μίλησε για επιτυχία του ΠΥΡΣΟΥ στη Β. Καρολίνα των ΗΠΑ, προσθέτοντας την φράση «όπως πάντοτε». Επίσης ο πρόεδρος του πολιτιστικού κέντρου του Δήμου Νάουσας μίλησε για επαγγελματικού επιπέδου αντιμετώπιση υποχρεώσεων, αναφερόμενος στον ΠΥΡΣΟ.

Από πλευράς Αμερικής τα σχόλια ήταν ευμενέστατα. Οι οργανωτές μας χαρακτηρίσαν δημόσια ως κληρονόμους και φορείς μιας πλούσιας, πανάρχαιας, μεγάλης και πανέμορφης πολιτιστικής κληρονομιάς. Δυό φορές ο ΠΥΡΣΟΣ έγινε πρωτοσέλιδο, ενώ οι αναφορές στους χορούς, στις φορεσιές, στη μουσική με συνοδεία φωτογραφιών ήταν καθημερινό φαινόμενο.

Στο φεστιβάλ του Folkmoor προσκεκλημένοι - φιλοξενομένοι, ήταν πολλές προσωπικότητες από άλλα φεστιβάλ, ειδικοί ερευνητές και εκπρόσωποι χωρών. Μεταξύ αυτών και Τούρκος καθηγητής του Πανεπιστημίου της Κων/πολης, μόνιμο μέλος της κριτικής επιτροπής του φεστιβάλ της Dijon. Δημόσια ο κ. καθηγητής είπε πως από τα 11 γκρουπ ξεχωρίζει την Αργεντινή και την Ελλάδα.

Η προσωπική μου άποψη είναι ότι ο ΠΥΡΣΟΣ, πανέτοιμος όπως ήταν, με την εμπειρία που έχει σε επίπεδο υπευθύνων και μελών, με τον πλούτο των χορών και των στολών του δεν ήτο εύκολο να χτυπηθεί. Κάλυψε όλες τις παραστάσεις με ξεχωριστά προγράμματα, χωρίς επαναλήψεις. Η τοποθέτησή του την

τελευταία βραδυά του φεστιβάλ στο φινάλε ήταν και δίκαια και αναμενόμενη.

Εδώ πρέπει να πώ, πως είναι κρίμα αυτά τα παιδιά που τόσα προσφέρουν για την προβολή της Ελληνικής παράδοσης στο εξωτερικό, να υποχρεώνονται από τα πράγματα να πληρώνουν χαράτσι μέχρι 50.000 δραχ. το καθένα, ο δε σύλλογός τους να μένει έκθετος μπροστά στο δίλημμα της οικονομικής καταστροφής ή της αθέτησης ανειλημμένων υποχρεώσεων. Τί να διαλέξει κανείς, όταν γνωρίζει ότι οι Ρουμιά-

νοι, Σκαπτιανοί, Τούρκοι και όσοι μας «αγαπούν» αλωνίζουν τα φεστιβάλ με πλήρη οικονομική υποστήριξη των Κρατών τους.

Θέλω να πώ ένα μπράβο στα παιδιά.

Εμείς κάναμε το χρέος μας για άλλη μια φορά. Η Πολιτεία ας κάνει το δικό της χρέος απέναντι στον σύλλογό μας.

Νάουσα 28.8.1991

Ο πρόεδρος του Συλλόγου και
Αρχηγός της αποστολής
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΛΣΑΜΙΔΗΣ

Π ρ ο σ έ ξ α τ ε

— Οι στήλες της «ΝΙΑΟΥΣΤΑΣ» είναι στη διάθεση όλων των Ναουσαίων και των φίλων του περιοδικού.

— Οι αποστελλόμενες για δημοσίευση εργασίες και άρθρα να είναι σύντομες σε 6 το πολύ σελίδες γραφομηχανής και να μην έχουν δημοσιευθεί σε άλλο περιοδικό ή εφημερίδα.

— Παράκληση οι εργασίες να γράφονται στη Δημοτική και με το μονοτονικό σύστημα.

— Η «ΝΙΑΟΥΣΤΑ» δεν φέρει καμία ευθύνη για τις εκφραζόμενες γνώμες των συνεργατών της.

— Εργασίες είτε δημοσιευθούν είτε όχι δεν επιστρέφονται.

Ο ΕΦΙΑΛΤΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΣΕΦΟΝΗΣ

Εκεί, που φύτρωνε φλησκούνι κι άγρια μέντα
κι έδγαζ' η γη το πρώτο της κυκλάμινο.

Τώρα χωριάτες παζαρεύουν τα τσιμέντα
και τα πουλιά πέφτουν νεκρά στην υψικάμινο

Εκεί, που σμίγανε τα χέρια τους οι μύστες
ευλαδικά, πριν μπούν στο θυσιαστήριο.
Τώρα πετάνε τ' αποτσίγαρο οι τουρίστες
και το καινούργιο πάν να δουν διυλιστήριο.

Εκεί, που η θάλασσα γινόταν ευλογία
κι ήταν ευχή του κάμπου τα βελάσματα.
Τώρα καμιόνια κουβαλάν στα ναυπηγεία
άδεια κορμιά, σιδερικά, παιδιά κι ελάσματα.
Κοιμήσου Περσεφόνη στην αγκαλιά της γης.
Στού κόσμου το μπαλκόνι ποτέ μή ξαναδείς.

Ν. Γκάτσος

**ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΧΟΡΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ
ΣΤΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΟΥ FOLKMOOT Η.Π.Α.**

Δαπάνες	Εσοδα
1. Λεωφορεία ΝΑΟΥΣΑ — ΑΘΗΝΑ — ΝΑΟΥΣΑ 2X80.000 160.000	1. Εισφορές μελών αποστολής 23X50.000 1.150.000
2. Εισιτήρια ΑΘΗΝΑ — Ν. ΥΟΡΚΗ — ΑΘΗΝΑ 25X195.800 4.895.000	2. «BUDAPEST TOURS» Εκχώρηση δικαιωμάτων 2.082.500
3. Λεωφορείο από αερ. JFK LAGUARDIA 50.000	3. U.S. AIR (SPONSOR του Ελλ. Γκρούπ) 6X78.328 1.240.000
4. Εισιτήρια Ν. ΥΟΡΚΗ — ΑΣΒΙΑ — Ν. ΥΟΡΚΗ 25X78.328 1.958.200	4. Προσφορά Φεστιβάλ (αντίτιμο μή ναυλ. Λεωφ. — P. MONEY 415.000
5. Οργανωπαίχτες 280.000	5. Από πώληση Σουβενέρ 1.149.600
6. ΠΕΝΙΚΑ ΕΞΟΔΑ: Αθηνών (VIZES), Ιωαννίνων (μεταφορικά) φόροι - Μπουρμπουέρ Αεροδρομίων, Γιοιγκοσλα- βίας (γεύμα), τηλέφωνα 119.200	6. Προσφορά οργανοπαίκτων 134.600
7. Αγορά Σουβενέρ 535.400	Για την εξίσωση 1.844.200
8. Μανδήλια - Δώρα 8.100	
8.005.900	8.005.900
ΑΝΟΙΓΜΑ ΣΥΛΛΟΓΟΥ 1.834.000	

ΝΑΟΥΣΑ 22.8.1991

ΟΙ ΣΥΝΔΙΔΑΚΤΕΣ

ΜΠΑΤΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
ΧΟΡΕΓΤΗΣ

ΖΩΛΩΤΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ Δ.Σ.

ΑΝΤΙΦΑΚΟΥ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΧΟΡΕΥΤΡΙΑ

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΣΣΑΜΙΔΗΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ — ΑΡΧΗΓΟΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

ΔΙΑΒΑΖΕΤΕ

KAI

ΔΙΑΔΙΔΕΤΕ

TH

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας